БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ, БЗИА БЫЗБОИТ...

Абзиабаратә жәеинраалақәа

Аԥҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа 2014

УДК 821.35
ББК 84(5Абх) 6-5
Гә 52

Иеиқәдыршәеит:
Лагәлаа А.И.
Габелиа Д.П.
Анқәаб А.Е.

К 31 **БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ, БЗИА БЫЗБОИТ...**
Абзиабаратә жәеинраалақәа.
Апҳәынҭшәҟәтыжьырҭа. Аҟәа, 2014. – 320 д.

Аизга ианылеит аҧсуа поетцәа абзиабара иазыркыз ажәеинраалақәа.

УДК 821.35
ББК 84(5Абх) 6-5

© Апҳәынҭшәҟәтыжьырҭа, 2014

Ашәҟәы аиқәыршәаҩцәа рҟынтә

Ҳаԥсуа поезиаҿы абзиабаратә лирика аҭып ҷыда ааннакылоит ҳпоетцәа зегьы рырҿиамҭақәа рыҟны. Ҳара, «Бызбоит, бызбоит, бзиа бызбоит» захьӡу абзиабаратә жәеинраалақәа еидызкыло абри ашәҟәы аиқәыршәаҩцәа, иаҳҭаххеит иреиԍьӡоу ҳпоетцәа рлирикатә ҩымҭақәа еидкыланы шәҟәны рҭыжьра. Иазгәаҭатәуп, уи ус иааинырслан ишыҟамлаз. Д. И. Гәлиа ипоезиа инаркны, иахьа абаҩхатәра змоу ҳәа ҳазхәаԥшуа апоетцәа ҿарацәа рҟынӡа, зегьы рҩымҭақәа ҩынтә-хынтә ҳрыԥхьеит, еилҳаршәшәеит, иқәаҳҵеит-иқәаҳхит. Насгьы, ҳара иаҳҭаххеит ашәҟәы еиқәҳаршәарц ҳара ҳгьамала, ҳара иалҳаԥшааз апоетцәа ражәеинраалақәа рыла. Ҳгәы иаанагоит, ҳпоетцәа бзиақәа иреиԍьӡоу рлирикатә жәеинраалақәа акгьы ҳрывмсит ҳәа. Гәыкала иаҳҭахуп, абри ашәҟәы мҵәыжәҩа бзиак еиԥш ироурц ҿыц бзиа еибабо, згәы ааԥын ҭало, зыԥхыӡ маӡақәа раартра ишазхәыцуа изыршо, ашьац иатәеиԥш иԥшқараху аччаԥшь-хаа азы быжь-ӡык ирыруа, быжь-шьхак ирхысуа, быжь-шәындыҟәрак рыхьтәы цаԥхақәа ахьхьаҳәа ииазыртуа!

Ҳаԥхьаҩцәа, ишәыцзааит абзиабара, уи аншәыцу, шәназқәыло иарбан цҳазаалакгьы маакыран ишәзыҟалоит!

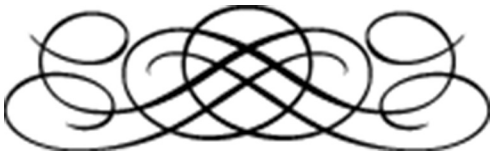

ДЫРМИТ ГӘЛИА
1874–1960

БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ...
(Ашәаны ирҳәоит)

Бызбоит, бызбоит,
Бзиа бызбоит,
Аарцә бызбан,
Ныpцә бызгоит.

Хароуп бымҳәан,
Сызцом бымҳәан,
Сара бызгоит,
Бара бмыҳәҳәан!

Џьабаа бсырбауам,
Хьанҭа бсыргауам,
Мла басыршьуам,
Хьҭа басыркуам.

Нас бзымцари,
Мап зыбҳәари,
Бара бхалагь
Сахь бзымааири?

***

Маахыр еиԥшуп быблақәа,
Еихышәшәоит бзара па,
Хрыжь-хрыжь ибхәо бажәақәа,
Иатцашьыцуеит бықәлацәа.

Арԥар шьахәқәа ҽырбацәа,
Ҭареи дырреи ныҟәгацәа,
Ббара иашьҭоуп иацәнымхауа,
Уахь инеиуеит еицрыхәхәа...

***

Хахәы рхәы аԥхәызба,
Бхатцкы дцеит иара!
Была ҭыԥьԥьара,
Дакәыхшеит убра!
Дбымбылзан зынза,
Дбыдыртәал ааигәа!
Битцаԥшны Анцәа,
Дыбгәыдкыл иара.

АԤХӘЫЗБА ИЛЫШЬҬОУ АҶКӘЫН ИАХЬ

Ауарбажә ашәҭыц иазнауазеи,
Ахаԥыцқәа ирыбжьакны?
Сара исеиԥшу илзууазеи,
Уѽны еицаҟьа дыѽнакны?

Уара иуаҭәоу дзыузымдыруазеи,
Ухылпарч баба ухагәаны?
Сара исеиԥшу илылухуазеи,
Уашҭа хымкаа дҭатцаны?

Аԥҳәызба ԥшӡа узлышьҭоузеи,
Уҩеи укәадыри еиқәҵаны?
Уи илеиԥшу илоуҳәауазеи,
Унымха-хымҵәа уаашьаҽны?

Сара исҵахыу: деилыхханы,
Дгәырґьа-ччауа, дуаҽны!

АРҬЫЗБЕИ АҬҲӘЫЗБЕИ РЫШӘҟӘЫ

(Апоема аазыркьаҷны)

АрҬызба иҟнытә аҬҳәызба лахь

Дук ианаалом аԥсышәала,
Аха исҳәароуп ажәа хаала:
Сымыш, сыҵых, сылашара,
Сшьақар канфеҭ, сыхаара,
Сара уеизгьы сгәабымҵеит.
Бажәа исаҳаз гәыԥжәагоуп,
Ианыбҵазгьы бмапоуп –
Саргь уаҳа сымҽыроуп,
Ажәангьы уаҳа сымҳәароуп.
Сыгәнаҳагьы бымазааит,
Сахьбцәымыґхазгьы сыҟазааит,
Бгәы шымбылуазгьы бдыруазааит,
Сшыбҵахымгьы гәасҵазааит.
Даҽеаԥьара быбзиазааит,
Сара сыбцәымыґхазааит,
Насыԥ бзиа боулааит,
Хьыӡла-ԥшала бнеилааит,
Амҽа бзиа бақәшәааит,
Бымш аабзиахааит!

Аԥҳәызба лыҟнытә арԥызба иахь

Шәҟәы ааумышьҭыц мчыбжьык ҭуеит,
Угәы шынхаз еилсыргеит,
Уахылак сызмыцәаҙеит,
Аԥхыҙқәа сыдмыргылеит.
Варакала сзымиеит,
Ԥажәантә снаҳә-ааҳәуеит,
Аҭых лашьца уалызбаауеит,
Енагь саԥхьа угылоу ҷьысшьоит.
Усҟәаҭуеит ҳәа сыҟаҙамызт,
Шьҭа ианыздыр – сеилагеит.
Ианша – имыхәлаҙеит,
Ианыхәла – имшаҙеит.
Уда схәарҭамзаап,
Амалаҙа спарпаруазаап!
Шьҭа мап ҳәа соумҳәааит,
Ухаҭцкы сара сыԥсааит,
Иухьшагьы са сагааит!
Сгәы уаҳа соумыргааит,
Уцәгьарагьы салахәзааит,
Убзиарагьы салахәзааит!
Иузызыԥқәаз умҭәахааит,
Мышкызны иугәаламшәааит,
Цәымгс салаҟаумҭааит.
Шьҭа улыԥха сымазааит,
Угәамыргара сылшалааит,
Угәыҟаҭашьа здыруазааит,
Убримацара сазкызааит,
Жьжьагасгьы усымазааит,
Исзымдырыз сывумбааит,
Бзиалагьы ҳаибабааит!

Арԥызба иҟнытә аԥҳәызба лахь
Анцәа иԥьшьоуп, бахьхәызаап,
Бажәаҟәа хынбырҳәызаап,
Бых сара сахь ибырхазаап,
Бышнеиуаз ибгәаҕьызаап;
Шьарда-мыцхәы сбыргәаҟит,
Цәгьа бааԥсыла сбырхәыцит,
Бажәа шьарда еиҭабкит,
Иаҵанакуаз гәабымҭеит.
Шьҭа ибзиоуп, ибгәаҕьит,
Ргәаҟыншьҭахь бхынҳәит,
Сеиқәырхара башьҭалеит,
Сыԥсы ицаз хынбырҳәит,
Иахьатәи ҳажәа хирхааит,
Шьҭа аҿҳәарагьы здыруазааит,
Ҳабзиабара нагӡахааит,
Ҿаргәыбзыԓра еижьагамхааит,
Гәеибаргарак ҳабжьамлааит,
Гәҷыдарак ҳзыҟамлааит,
Анцәа шаҳаҵс дҳамазааит,
Бзиалагьы ҳаибабааит!

Аԥҳәызба лыҟнытә арԥызба иахь
Инышәо дыршьуамеи,
Ари еиԥш зсоуҳәозеи?
Икаҳауа исуамеи,
Угәы зсыдугалозеи?
Унапаҿы сыҟоупеи,
Ажәа хьанҵа зыӄуазеи?
Угәы иахәара сашьҭоупеи,
Агәынхара зыҟоуҵозеи?

Ишысхароу сҳәахьеитеи,
Уара арахь изсоуҳәозеи?
Угәы иахәо сашьҭазааит,
Аҿҳәарагьы – ԥшьашазааит,
Уҭахызаргьы – иааскьазааит,
Шьҭа бзиала ҳаибабааит!

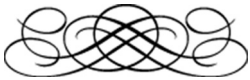

ИУА КОҨОНИА
1904–1928

АБАҬАА БЕСЛАН
(Апоема аазыркьаҽны)

I

Аԥсны иааҙаз Абаҭаа
Дхаҵа ҕьеѡын иаамҭала.
Чаԥашьалеи ԥшра-сахьалеи
Дкаҷҷа-каҷҷон мра ҳасабла.
Дҽеыбҕа ћазан, дҽеыуаѡ хаҵан,
Лаҳәаԥштәыла иҽеы дақәтәан,
Икәадыр ԥшҙа мыцхәы еибыҭан,
Иҽеы иаԥштәын, иара иазшан.

Иаҳәеи, иќамеи, итапанчеи,
Икәымжәи, икабеи, ихҭарԥарԥьақьеи –
Абарҭ рыла ма дѡашьозма
Аԥсуа хаҵа Абаҭаа!

***

Ҭаацәара змамыз Абаҭаа
Иқәрагь крифахьан,
Ахан-иԥацәа рҭыԥҳа Ҳаниф
Лыҙбахәгьы иаҳахьан.
Цәашьыда иԥхоз, цәымзашәа илашоз,
Зыхцәы зхаќынтәи зшьапаќынҙа инаҙоз,
Зоура, зыҭбаара мыцхәы инаҙаз,
Злагәы ҭбааз, мыцхәы игәкыз…

Иара ихьӡгьы наҩхьан
Ҳаниф хаа лҽы, –
Аԥсуа хаҵа иҩашьам
Дшааӡаз ҳ-Аԥсны.

Ӡбахәыла еиныҩхьан, длымбацызт блала,
Абаҵаа Беслан зыхьӡ наҩхьаз хара.
Ԥшралеи, сахьалеи, бызшәалеи ихиаз,
Гәамчлеи шьамхылеи мыцхәы иԥьбараз.

Аҵыхәтәан, ишыҟаз, Ҳанифгьы диҳәеит
Ҳәынҭқар дук иԥа, ӡбахәыла дзыԥшааз.
Аҽҳәара ԥҵәаны днықәҵны дцеит,
Ахан-иԥацәа рҭыԥҳа дҳәаны дзыртәаз.

***

Ҳанифгьы ахан аҽы дықәтәан дааԥшуан,
Лхәыцырҵа рацәан, лылахьгьы еиқәын.
Ацәа данакы – днықәиеит акаруаҵ,
Абаҵаа Беслангьы ԥхыӡла дылбеит.

Аԥша ҟәанда хааӡа ишырзасуаз дара,
Ашәаԥыԥьаԥ мацара шырзыӡырҩуаз убра.

Дук мырҵыкәа дааԥшит,
Лыԥхыӡ хьаас иҟалҵеит.
Беслан ԥхыӡла дылгәаԥхеит,
Лыԥсы еиԥшгьы длыԥхьаӡеит.

Зеиԥш ҟамло егьыҟам ҳәа
Иаӡынмаҵәа даалыргеит;

Заанатԥ дызбозар ҳәа
Кыргьы дизыԥшит.

Усҟан лара лгацәа
Ачара ду иахатәан,
Насгьы аҭацаагацәа
Даагоит ҳәа иԥшуан.

Сгәы бзиам ҳәа ҷыԥгас иаҭан
Дышьҭалеит лара, –
Аԥсны ииаҳаз Беслан
Пытрак дизыԥшырц.

Аха усҟан Беслан
Дыҟан итәылаҷы Аԥсны.
Ныҟәарантәи дхынҳәын
Иԥсишьон аҩны.

Ҳаниф лыԥхыҳ анылба ауыха
Беслан иаргь ԥхыҳ дибеит:
Дышлацәажәоз ԥшҳа лара,
Дигәаԥхартәы дибаҳеит...

Арԥ рыԥхыҳқәа еиқәшәаҳеит,
Аха еибамбац блала...
Лыԥшреи лсахьеи игәаԥхаҳеит,
Дагьлышьҭалеит иара.

Уи адагьы иаҳахьан
Лускәа зеиԥшраз:
Аурыс ҳәынҵқар иԥа
Дҳәаны дышизтәаз.

***

Сзашьҭоузеи ҳәа илзааихәеит
Лнап иақәшәашаз ахьтәы мацәаз:
Длышьҭаларцы игәы иҭеикит –
Иимбацкәа зыхьӡ иаҳаз…

II

Фаха-фымш ныҟәа ахьыбжьаз
Хымш рыла днаӡеит.
Иара уаҟа дымнеикәа
Дынҽеыжәҵит ааигәа.

Ар шыҟаз еилиргеит,
Ҳаниф дшыргоз игәы иҭашәеит,
Дымҵаакәа дымнеит,
Пҳәысеибак лҽы дынҽеыжәҵт.

***

Лылабара иҭахын
Ахан-иҧацәа рҵыпҳа,
Пхыӡла иибаз диҭахын
Хатәы пҳәысыс дигарцы.

Аҧҳәысеиба аҭак дцәажәеит –
Неишьа шамам илырбеит, –
Ар еиқәныхла уа ишгылаз,
Аҟарулцәа шазыпшыз…

III

«Сааины сшыҟоу налаҳә,
Смацәазгьы сызлыҵ,

Лылабаразы бсызлыҳә,
Сааишьа снеишьа сызлаҳә.

Пҳыʒла дшызбаз лара,
Сышлеилаҳаз сара,
Лыпшреи лсахьеи шысгәапҳаз,
Хара дгьылкахьтәи сшааз.

Сыхьʒи сыжәлеи нарҳәартәы
Сагьнеишт сара убра,
Сгәы салмыргаразы
Сылбааит лара.

Саннеилакь сыхәмарышт,
Сылдырыртә сылбашт,
Сыбжьы тарʒа иналаҳашт,
Сҟазшьа еиллыргашт.

Гәаныла слызхәыцны
Сгәы дшыпнаҟаз налаҳә,
Ахьтәы мацәаз дырны
Лыхьʒала ишаазгаз еитаҳә.

Са сзы иҟоу аʒә лакәзар –
Дыпааит хыхьынтәи!
Сыбжьы анааго дазхәыцыр –
Хымпада дызгашт!»

***

Дааиааит ҳәа лыбжьы лыргеит
Ҳаниф пшʒа дахьтәаз.

Аԥҳәысеиба дноурышьҭын –
Иҳәан итәаз лҷы дынхалт.

Дабаҟоу ҳәа длызҵааит
Аҵакәажә зыхьӡ лҳәаз,
Ааигәа дшыҟаз налалҳәеит,
Иааишьагь зеиԥшраз...

Ԥхыӡла дшибаз лара,
Дшигәаԥхаз цәгьаӡа.
Фаха-фымш ныҟәа ахьыбжьаз
Хымш рыла дшааз;

Хьаа дус дышимоу –
Дшигәаԥхаз иара.
Аԥьабаа мыцхә шибо
Лҵыхәала цәгьаӡа.

Дылбартәы дшааиуа –
Дылгәаԥхозар лара:
Ибжьы анааго дыԥарцы –
Длымҵас дигарц...

IV

Лыԥхыӡ шана лыла иабеит,
Дақәшаҳаҵхеит иара убри.
Аԥҳәысеиба ҷа лаҳаит,
Динасыԥзаап лара ари!

Лчымазара налыхгеит,
Лхьаақәа зегь каԥсеит,

Даҽеаԥьара лхы лырхеит –
Хьшьыцба ҳасабла дрыцәцашт.

***

Адырԝаҽены шьыбжьон
Даакылҟьеит Беслан.
Иҽеибыҭа, деиқәхаԥс,
Дҽеырпҵа-ҽеырпҵо зынӡас.

Иҽеиқәацқьа кәашаӡон,
Иеилаҳәашьак митәӡан.
Иҽеи икәадыри еиԥшын,
Ичаԥашьак ҳәатәӡам.

ЛЕУАРСА КӘЫҬНИА
1912–1941

***

О, бара, убра инеиуа!
Бымҩа абахоу сызкәыхшоу?
Амш еилшәараз, амра иааиуа,
Иарбан ба бзышьҭоу?

Бзиа иббо хьаас дҟабҵазар,
Дыҟам уи ааигәа…
Бшәаргьы иашам, сымш деибгазар,
Дааиуеит бахь дҧыруа…

Сааигәа дтәам ҳәа ба бымхәыцын,
Ббаҳча бныҵс, ишәҭуа.
Бхы аарҽеила, бус ныбмыжьын,
Дааиуеит уи дҧыруа!..

***

Ба баныччоз бааигәа стәан,
Ба банцәажәоз са сҙырҩуан,
Бажәа хаара ҽенак иаҧсан,
Сышәҭ ба бамзи, бызҳауан.

Нас бхароума уажә бара?
Шьарда ннаҵыма ҳа ҳгәыкра?
Иааилоит бажәа, сзытҟәара,
Быҟоуп сааигәа, бтәоуп абра!

***

Оҳ, ԥытԥк сыԛәгьы, знык бызбанда,
Была хаара сынԥаԥшрын.
Ма ишанда, ԥсаатә бжьык ганда,
Быччабжь акәушәа сзырԝрын.

Ааԥын ааир, амра нықәшыр,
Дәы-ԥшза снықәлар сыццак`уа,
Нас бхаразма, нас сынхьаԥшыр
Са истәымзи сназхәаԥшуа!

Ҷытбжьык гаргьы, бԍьыцк кашәаргьы –
Са издыррын измааноу,
Амш лашара хынтә иазҳаргьы –
Гәҽыԍьра мшызма сызкәыхшоу?

Гәырԍьарами аԥсабара,
Гәыԍра дула уанынхо!
Хыхь укыдми жәԝан иатҵәара,
Гәԏыха анумам – умтәаӡо.

Дәы-иатҵә хызԝаз сышла цанда –
Ажәра цазшәа избарын.
Оҳ, оҳ, шьыри, оҳ, ихәланда –
Ԥхыз быздар ма сгәы тәарын.

***

Са санықаз, о, баргьы
Быԟан ԥынч убра бнеиԝеиуа,
Са санца – ишуаз быгәгьы
Хьшәашәеит, быԟам уа бхы рҽеиуа…

Ҳаччабжь ыҵгом абаҳча шәҵха,
Абаҳча иамбац ҳара ҳцәаара.
Итцоуп ԥееибарк ԥьоук гәырҵәха,
Итцгоит, иааѡуеит рашәа хаара!..

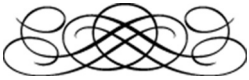

ЛЕОНТИ ЛАБАХӘУА
1912–1938

***

– Балга, ибхатҵа бкасы,
Абысҵа ҭахәа, бласы!
Сытҵаз ԥьыбшьо ахьара,
Моу, банаԥьалбеит, аҕьара
Сшықәыз иахьа чаҕьада
Иҭацәит, бымбои, сыхьатә…
Сынтәа гызмалк ҳаиќатәеит!..
Ари аќәыд ҳәа ибчаԥо,
Атаацәа моу, иԥьабо
Ирфом ас аќәыдмҵаа…
Избои, мшәан, беилагама?
Ҳаи, ишԥацәгьоу ҳбысҵа агьама!..

***

Дышԥассиру, унан, шьыри!
Дышԥассиру, ашәҭыц, ашәҭ! –
Дытҵатәазар абаҳчеи ашәшьыреи…
Шәлыҷцәажәаларц знык, иҷашәҭ!..

Лыматәа дарԥшʒоит уи илшәу,
Лхы иалырбауам аԥьа.
Сыла иабазеи ешәиу-шә-и-и-у!!!
Ллымҳагь иамоуп аихаԥа…

ҚЬААЗЫМ АГӘМАА
1915–1950

БЗИА БЗЫЗБО АБРИ АЗАМИ

Аԥсра абла са схыԥшыло
Ашьа ансылҵуаз зны скәабо –
Схәыцреи сгәыкреи уаҟа еицылон,
Саԥхьа бтәазшәа сгәы иарбо.

Быблаԥшыра са сзы ишоуран,
Ахьҭа аныҟоу уи сарԥхон,
Ҭынч исхызгон амца шоурагь,
Нас сыхәрашәагь маӡахон.

Быбзиабара сара сахьчон –
Саԥьал сывго ус хара,
Ҳаицны ҳнеиуашәа абаҳчаҿ
Гәыла сцәажәон сызхара...

Быԥшӡоуп ҳәагь басҳәом зегь раҵкыс,
Баргьы ибдыруеит ишиашо.
Бгәы ҭбаа иҵынчу, исымбацкәа,
Сытҟәа саман сыбла ҭшаша!

Бзиа бзызбо еиҵабасҳәап,
Сыиаҵәаԥьаа, са сгәаҵга, –
Зны снаскьабгон абас ҳәо:
– Сыдгьыл уалаз удацха!..

Агәыкра исыбҭаз, иҟәандаҙа,
Сара убри саԥсазароуп.
Исыҭ бнапы, итатаҙа –
Быблабара сыԥсҭазароуп!

АШӘҬЫЦ

Аҟәа абаҳчаҷ игылоуп шәҭыхаак,
Зынгьы ԥхынгьы иара шәҭуеит,
Санарԥысыз исымаз гәҭыхак
Ашәҭ ахьыҟаз снеины исҳәеит… –

Ашәҭ абгьыцқәа аанартын –
Агәы ҟәамшәышәҙа иснарбеит,
Ахаа зхылҵуаз аапытын,
Сыԥсы игәаҟуаз ааснаргеит…

Усҟан смаҷын, имаҷын ашәҭгьы
Уажә иазҳаит иара ҕәҕәаҙа,
Абаҳчаҷ ашәҭ ахьгылоу схашҭыр –
Избоит сашҭаҷ игәыкҙа…

ШАЛУА ҬӘЫЦЬБА
1912–1987

«ДЫРҨЕГЬЫХ БЗИА ИУБАША ДҠАЛОИТ...»

«– Ҏеырҭынчҙан ицәоуп дгьыли жәҩани,
Амза аеҵә акәаҕҕа илашоит.
Еихсыҕьрада ҟармаҵыси рдәынеи
Адунеи рыбжьы ахырҵәо ашәа рҳәоит.

Изакә насыпҵыз уажәраанҙа исымаз,
Сгәы шпҙазыҳәоз абри ажәҩан иаҵәаҙа,
Дцәажәо сгәацапҳа дансывагылаз,
Лхы-лҏы лхаччо, лыбла ҭшашақәа хааҙа...

Абас митәык саниап ҳәа сыҟазма,
Сылмыҵсахи, лхы лмырхеи зымҩа лара!
Дызбом, дызбом, ааи... Уи са исзычҳауазма?
Мап, исзычҳауам, исзычҳауам сара!

Узылашоузеи, амза? Улашара
Ҵыхьеипш сазыргәырҕьашам сара!
Исцәымыҷхеит адунеи, аҵсабара,
Акгьы иаҵсам сыпҵҭазаара уажәшьҭа!..»

Ихы иқәыжь арҵыс дгәырҩо абас еипш
дгылоуп,
Зҏеиныздо аҵша лас ус аҳәоит:
«Умшәан, умшәан, макьана уқәыпшуп,
Дырҩегьых бзиа иубаша дҟалоит!..»

БЫСЗЫМХӘЫЦЛАН

Бысзымхәыцлан, бысзымхәыцлан –
Сызбыҳәо абри ауп.
Сара исыхьшаз сыхьгәышьеит:
Наӡаӡа ҳәа сахгоуп.

Бысзымхәыцлан, бысзымхәыцлан,
Ба бзы ашәа сагоит:
Ҳазну аамҭаз ахәыцрагьы
Цәгьароуп ҳәа ирыҧхьаӡоит...

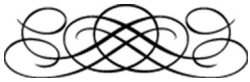

БАГРАТ ШЬЫНҚӘБА
1917–2004

КОФҬА ШКӘАКӘА

О, бара, уа инеиуа,
Кофҭа шкәакәа зшәу!
Сымыш боума сзыргәаҭеиуа,
Мамзар аҽеаҙәу?

О, бара, уа инеиуа,
Кофҭа шкәакәа зшәу!
Арахь бааԥшишь, хир зымбаз,
Исҳәо бмаҳауеи?!

Зыҽены бызбаз аҽены нахыс
Сазкуам адунеи!
Арахь бааԥшишь, ахцәы қамыз,
Исҳәо бмаҳауеи?!

Ашәҭқәа сразҵаан, ихырқәақәеит,
Ажәҵыс наҟ иԥрит,
Лѡыза слыҳәан, дсымбац лҳәеит,
Нас дабацеи ари?

Сыгәҭыха сҳәартә са сбықәымшәац,
Ашәҭқәа ҷыц ишәҭуеит.
Аеҵәа исбырбаз уа икыдымшәац,
Цәымзан ибылуеит.

Ҭаха снаҭом бхәынга ԥшӡа,
Сахьцалакь избоит.
Снеир, ԥшами, ихьшәашәаӡа,
Быҟам, сгәы сажьоит.

О, бара, уа инеиуа,
Кофҭа шкәакәа зшәу!
Сымыш боума, сзыргәаҭеиуа,
Мамзар аҽеаӡәу?!

Бара бакәзар, игәарантҵәаз,
Исҳәо аабырҳа,
Аԥсҭазаараҿ ҳаимҩалацәаз,
Сыхаара аҭыԥҳа!

РАИДА ГӘЫШЬА СҲӘОИТ...

Иҟаӡам бхабар,
Ԥьаргьы игом быбжьы.
Аатԥраҿ ацәыкәбар
Ашәа аҳәоит шьыжьы!

Ишызбац избоит
Ашҭа, агәашә, аӡыхь.
Ал махәқәа зазоит,
Иатԥақьуеит акәыхь!

Нҭытԥ ишуеит ала,
Дыццакуеит ҽуаҩык,
Ддәықәлазар ҭыхла
Харантә шәаԥьҳәаҩык?

Иҟаҙам бхабар,
Сагоит агәыҭҟьа.
Бызлацаз саҳар
Сбышьҭалон сыҭҟьа!

Арбаҕь хәыҷ, ахәдыш,
Ус «кы-кы, кы-кы!
Уааҙырԥишь, аҙыш!
Иуасҳәоит акы!

Иуԥшаауа дҭәахыуп,
Аҙ нырцәан хара...
Неигас, цҳас ихыуп
Аҷкәынра, аҽара!..»

Ацҳа сыҟәлар сшәоит,
Сышыҟәсҟәа хьанҭоуп!
Раида гәышьа сҳәоит,
Раида гәыҕырҭоуп!

***

Иауит ақәа кыдҭәан,
Аԥарқәа кашит.
Ус аԥҭа-жәпа нкылҭәан
Ҭаҟа амра лаԥшит.

Ԥхәызбак амԥа дыҟәлан
Днеиуан дыццакуа,
Лыхцәы бааҙажжыран,
Иахьыкәкәон ақәа.

Лыбла аҭышамшамра
Иаҳагьы иҭыԥхо,
Уи дрыцҳашьан амра
Ицоит илхаԥхо!

«Амҩа быԛәуп, амҩа,
Барбааҙоит аԛәа,
Быхцәы аларбала» ҳәа
Иаршәуеит ашәахәа!

***

Аԛәа кыдҵәоит, аҵра ԥжәазшәа,
Аҵх мацәысла игәрышьҭоуп.
Адгьыл уапак ашәнаҵазшәа,
Еиԛәылашьца, ҷыцха ишьҭоуп.

Аҷеыуаҩ заҵә ҷышьамхыцла,
Аҵх наԥхьаҳәо нырцә дыкҷоуп,
Анаатә ишьҭоуп: «Уҙла, уҙла,
Уаԥхьа ацҳақәа рхәашоуп!».

Аҙиасҟәа дырзынкылом,
Цҳа хымзаргьы – дрыцәшәаҙом,
Хра бааԥсызаргь – уи даангылом,
Имҩа дыруп – дахҟьаҙом!

Сахьак ҭнахуеит иара игәыԓра:
Ԥенԥьырк, аҵх лашә ихнаҩо,
Дадибалоит абла гәыԓра,
Лиарҵа дылатәоуп дгәырҩо.

Лабжыш цырак, ицырцыруа,
Лҙамҩа цаҳә-цаҳә инахьшәоит.
Абри мшынуп, абри дзыруам,
Абри дахәаҿеыр ҳәа дшәоит!

***

Чмазара цәгьак сылаҿеит,
Сахьымаара сашьҭырцы.
Џьаҳаным-гәашә снылаԥшит,
Егьсыгымкәа сҭаларцы.

Бзиабарак сгәанаҭеит,
Сыжәҩа нҭарс, исылатҷаан.
Сыдгьыл, сыбнеи сгәараҭеи
Зегь аргылт иҷыхацәан.

Аԥсра ћадыџь дәылнацеит,
Ашьапхыцқәа сылыжәжәан,
Дунеи ћьаћьа сықәнатҷеит,
Агәыр атҷа скылыршәан!

Аԥсра еиҭа счычоума?!
Расацынгьы самҵаршәыз,
Акыр ихьран дыћоума
Бзиабарак иаҙрыжәыз!

***

Ага иҧынчу сныҽеҧынтәалан,
Ла слызхәыцлап, изурызи?
Ацәқәырҧ былгьа-былгьа еишьҭалан,
Са сыгәҭыхаз ирҳәарызи?
Ацәқәырҧ гәырґьоит, са снатәазар,
Ахьыр-хьырҳәа ахаҳә ибжьаччо,
Издыруада уи азҳәазар
Деиҧазбахырц уи дычча-ччо?!

ИВАН ҬАРБА
1921–1994

***

Ус бымхәыцлан сымыш, сылашара,
Бхыбҷ ианаало уи акәым бара ԥшрас, –
Аҵых ашьҭахь сшазыԥшу ашара,
Быбла ччара сазыԥшуп убас.

Бқәыԥсычҳара – мшынҵас иҵауылоуп,
Зын ҵхыушәа бҷымҭра рацәахеит.
Бара бҷаԥхьа сгәыргьо са сахьгылоу
Мыцхә, ишыббо, сажәагь ауцәахеит.

Ма издыруандаз быбла ихылаз мзызыс,
Ҽаҙә изоума ацыԥхьқәа зҵәахыу?
Ԥхыҙзар бызлоу – уи са сзыҳәа иԥхыҙыз,
Лабҷабазар – иалкьоит са сгәахы!

Агәыҕра исымаз сара сзыҳәа еижьагоу,
Ма са сакәу бымра амҩа зкыз?
Ма ҽаҙә ишҟа бымҩа иаша нагоу,
Зны баныччоз быбла уи иакәзу ихыз?

О, издыруандаз шьҭа ма сара исҵеиԥшу, –
Исаҳарызеи бара бҟынтә ажәас?
Сгәы самжьозар – усҟан убри еиԥшу
Насыԥ ҟалом сара сзыҳәа нас!

Ус бымхәыцлан сымыш, сылашара,
Бхыбҿ ианаало уи акәым бара ԥшрас, –
Аҵых ашьҭахь сшазыԥшу ашара
Быбла ччара сазыԥшуп убас!

***

Сара сзыҳәан акәҙам быбла зыччо,
Сара сзыҳәан акәҙам бызкаԥхо,
Ба бгәы иҭамҙо аҳалалра ихыҿео
Зәырҧы хнахуеит са сеиԥш бызгәаԥхо!

Быбла ҭбаақәа са сеиԥш зәырҧы хҙалоит,
Блакыҵа ԥха рацәоуп изызхо.
Аха дарбан зегь зтәу хьыҙҳәала,
Урҭ наҙаҙа дарбан иззынхо?

Сара быстәым. Нас закәи сзырхәыцуа,
Са сгәы шҭынчыз амца забыркри?
Исхароузеи, сымыш, ас сахьшьыцуа –
Бара бсахьа сыбла зыхнаки?..

***

Иахьоуп данызба уи аԥҳәызба ҿыц,
Лнапқәа хәмаруа иаҿоуп арахәыц,
Ачамгәыр цәажәоит хатәы бызшәала иас,
Аха дшәаҳәом лара дахьтәоу цас.

Лыбла ҭбаақәа ҙыжьҵас сынрыххалт,
Уахьтә сызхымҵуа уамашәа сыххалт.
Закә мчузеи аԥҳәызба илымоу, схызх,
Исзымƙажо сзыƙалазеи схы?

Лнапқәа хәмаруа иаҽоуп ачамгәыр,
Ашәа ҭԥыруеит арахь сара сгәы...
Сгәы арахәыцқәа роума лнапы зкьыс?
Сгәы зшәаҳәозеи мамзар ла лаҵкьыс?

БАРА БЫДА СЦОМ АҠӘАҠА

Са сандәықәла Аҡәаҡа
Агәҭацәыра згома, нас?
Сыламысгьы саҡаҡап –
Бара бныжьны сцома, нас?!

Амшын хықәаҽ сымала
Агәҽыҷь саго стәома, нас?
Бсахьа сыла ихгылалап,
Ҭынч аԥсшьара збома, нас?

Џьарак ҳѡыцьагь ҳаҡазар,
Бсыдымгыло бтәома, нас?
Ҳцәашьы азыркуа ихахаҙа
Сара схала соума, нас?

Аус иаауаҽ – ѡызара
Ибеиҷьны иныҡәызгода, нас?
Ҳамѡа аҽеашар ѡыцьара –
Ѡаԥхьа ҳақәзҵода, нас?..

Са сандәықәла Аҡәаҡа
Агәҭацәыра згома, нас?
Сыламысгьы саҡаҡап –
Бара бныжьны сцома, нас?!

АШӘА

Пҳәызба мыжда, ас бызшада,
Амра ашәахәа багәаԥхо?
Абла ссирқәагь баҭәазшьада,
Амра иамак са сзырԥхо?!

О, баангыл, баангыл, аԥҳәызба,
Шьҭа мҩак акәыз ҳа ҳазқәу,
Изҭынчхома ба банызба,
Сара сгәы ццак амца зкыу?!

Быццакуама алашьцарахь,
Бцәыҵагылан быччаларц?
Уа балызбаап бымацара –
Атҳ ацас ҳәа бкаҷҷаларц!

О, баангыл, баангыл, аԥҳәызба,
Шьҭа мҩак акәыз ҳа ҳазқәу,
Изҭынчхома ба банызба,
Сара сгәы ццак амца зкыу?!

Амши атҳхи ирзыхҩоума
Быбла ихыҵуа ашәахәа,
Знык банызба сызхынҳәуама, –
Бҿеыбҵәахларгьы ес-уаха!

О, баангыл, баангыл, аԥҳәызба,
Шьҭа мҩак акәыз ҳа ҳазқәу,
Изҭынчхома ба банызба,
Сара сгәы ццак амца зкыу?!

***

Баргьы быцәом, саргьы сыцәом,
Цасҳәагь ишаҙом.
Ҭыскгьы ҳәацәоит абыз цәырҵәо,
Уаҳа иааԥсаҙом.

Баргьы ҷыбҭуам, саргьы ҷыстуам,
Арбаҧь, аа, ҷнаҭит.
Ба бгәы хыбтуам, са сгәы хыстуам,
Ажәѡан агәы хтит.

Амра гылеит, ахьы аҷыцуа,
Ҳԥенџьыр иааҷаԛҷеит.
Аха ҳуада атцх ѡнытцуам,
Уаҟа иѡнахеит ...

Исзеилымкааит ба быгәтыха,
Сара стәы – ббаҙом.
...Иҟалозар, ҳаѡны рҷыха,
Мамзар ишаҙом!..

АЖЬ АНҶАЛА АЗАХӘА...

Иатцәахуазеи быбла ҭбаара,
Иатцак иамоузеи маҙас?
Саргәаҭеиуеит даара, даара
Ба банызбо сара абас!

Бара бҷымҭра, сымыш хаара,
Сара иснаҭоит агәырѡа.

Бара ибхара, сара исхара –
Сымԥа здәықәлом шьҭа зымԥа!..

Аҙәгьы изыҙбуам ҳара ҳада
Иаҳаҙбыша нагҙаны,
Ианбанҙааго уи ҿҳәарада,
Имаҙамхо маҙаны?

Апҵа еилыҵуеит хара-бгьара,
Амра иаршәын ашәахәа.
… Са слаԥықәшәа иаҳәо чароуп,
Ажь анҿала аҙахәа!

ҶИҶИКО ҶЬОНУА
1915–1975

БЫҧШӡАРА

Са сҽысхәышәтәырц, сыҧсысшьарц
сахьааз,
Ахәшәтәырҭаҿ бреиԍьуп ҳәа сарҳәеит
сзызҵааз.
Ахәшәтәырҭаҿ бреиԍьуп, уи шьҭа агәра згеит,
Аха изхәарҭоузеи, о, сгәы сабыргеит...

Бсахьа сыхнахын – сыѡнуҵҟа ак ҧсасит...
Уи схьаа ахьаа азнарҵысит...

АѠЫНАҲА
Ашәа

Аҭыҧҳа ҧшӡа, сгәымбылҧьбара,
Аҵәца иҭабҭааз аѡыҧьбара
Иуаркалеиуа исҽаҧхоит...
Са схьабмырҧшын аҽеаҧьара –

Быбла гәыԍракәа сгәаҧхоит!
Бара уахак ибааӡам,
Бара сара сыбхьааӡам,
Бгәы иҭабкыз цәгьа имаӡоуп:
Бареи сареи ҳаизуааӡам –
Еимаҳкуагьы бара боуп!

Сыбла хызкыз, аҩынаҳа,
Зымҩа бгылеит санбеилаҳа,
Уаха исҳәо бмаҳаӡои?
Ҳаи, ибзымгароуп сыгәнаҳа,
Сшыгәаҭеиуа бымбаӡои?

Бара уахак ибааӡам,
Бара сара сыбхьааӡам,
Бгәы иҭабкыз цәгьа имаӡоуп:
Бареи сареи ҳаизыуааӡам,
Еимаҳкуагьы бара боуп!

ҨШЬААЛА-ҨШЬААЛА!

Алаф ашәа

Ҩшьаала, ҩшьаала,
Ҩшьаала , ҩшьаала,
Бааила бхала
Беилыхха!

Са сыхаара,
Нас, есааира,
Бааила ҩшьаала,
Сгәацаҧха!

Ҩшьаала, ҩшьаала,
Бааила бхала,
Бышҧанаалои
Сымӡырха!

Бааила бхала,
Сбаҳча бҭала,
Бааила ԥшьаала,
Маӡала!

Ԥшьаала, ԥшьаала,
Ашәак ба бхала
Быбжьы рмаҷны
Иҳәала!

Бааила ԥшьаала,
Гәык-ԥсыкала,
Са бысԥыла
Беилыхха!

Са сыхаара,
Нас, есааира,
Бааила ԥшьаала,
Сгәацаԥха!

АХӘРАШӘА

Сырҷыха, исҭахыуп исаҳарц
Ашамҭаз аҟарматцыс абжьы.
Сраҳаҭны сыцәазаргь сбымшаҭан,
Сыхәра уи ашәа иарҕьарц,
Сырҷыха, сырҷыха шьыжьы!

Ацәа саналоу сҿаҭан,
Сеиҵыхны санықәу сҭахәхәа,

Быхцә сҽаԥхьа ишьқьырааит икахәхәа!
Саԥхьа бықәтәа сгәы бырԥхарц…
Аҟарматцыс абжьы хааʒа,
Сырҽыха, исҭахыуп исаҳарц,
Сырҽыха… сыцәаргь зынʒа!

***

Ашьыжь амҩан банысԥыло –
Сгәы атра иҭытцны сшамыргыло,
Сылашара, ибдыруазааит!
Быбла қаруа сшаргәаҭеило,
Сыԥсы шбылоу сыҟазааит,
Уаҳа ҭынчрак сықәымзааит!

Бʒамҩа ԥшʒақәа, ашьа рылыԥхо,
Быбла чча-ччоит са сыршанхо:
Сымацара срықәиҭзааит.
Сыԥсы шбылоу бдыруазааит,
Уаҳа ҭынчрак сықәымзааит!

***

Уи слеилаҳаит зегь раԥхьаʒа,
Схы-сгәы дҭахеит, ишԥазури?
Бзиа дызбама, нас, наʒаʒа,
Сыԥсы далоуп, сабацари?
Сылаԥш лхыуп, сцәа сҭаʒыʒоит,
Сыԥхыʒ далоуп, дабазбари?
Лсахьа ԥшʒа шьоукы исцәырʒоит,
Уи дысцәыʒыр, ишԥазури?

АЛЫҚЬСА ҰЬОНУА
1920–1989

АМЗА

Мшацызт, ицәан аԥсабара,
Ҭынчран, ԥша асуам иҵәарауа.
Сышьҭоуп, схәыцуа сымацара,
Амза нкылыԥшит иҵарауа.

Амза, уабаҟаз, сылашара,
Исзааугама жәабжьык ма?
Бзиа избо сышәҭ гәазҳара
Дшубаз соуҳәарцоума узаа?

Нас исаҳәа, смыргәаҟкәа ухала,
Зәыр длыцума уи дгәыӡуа?
Иарбан баҳчоу изҭоу рхала,
Иуаҳау сыӡбахә шырҳәоз уа?

Сишь, дызусҭада адәаҟны инеиуа,
Уԥшишь, амза, дгәаҭи цқьа!
Дҭалт ачаирҭа мшынха иҩеиуа,
Уи са стәлами, урзыԥши лнапқәа!..

Амза, шәозаап, арбаҕь ҷырҵит,
Сгылан сышәҭ лахь снеип саргьы.
Аԥсаатә гәырҵьо ашәа еицхыртит,
Снеиаанӡа ѡызара лызуы!

САРГЬЫ БЫСГӘАҨХОИТ

Аҧшра бзиа, асахьа бзиа
Иатҵәахуеит шәыграк,
Аха ибмоур агәаҭа бзиа,
Бдырҽхәом оумак.
Аҩбагь анбоу, рхы нақәҵа,
Ибеиҽеырбо жәпаҩхоит.
Быхгьы ҳаҭыр аныбзақәҵа,
Саргьы быСгәаҧхоит.

«БЫСЗЫҧШЫЗ»

Асолдаҭцәа ҳгәы амца ацрало,
Ашьарҩаш ахьықәшуа адәаҿы,
Ҳтәан аҭабиаҿ, ҳҽеидрыҷҭгәало,
Ҳабла ихчыло абылфҩы.

Уаҟа ҳҩызак ҳа ҳгәы шьҭыхуа,
Гитара ҩаза дук кны,
Ҳарччауа, ҳарлахҿыхуа,
Ашәа иҳәоит ибжьы ҭганы:

«Сымыш, сыҵых, сылашара,
Раҧхьа сара сгәы зхьыҧшыз,
Сымыш, сыҵых, сыблеиқәара,
Са схынҳәааныҳа бысзыҧшыз!

Ахы сықәшәоу ма исаҩсуоу,
Уи сыздырҳауам сара.

Аха быбзиабара шысмаѡсуа
Исымоуп уи агәрагара»,

Ус иаҳхалт аҳаирпланқәа,
Аҕа ишҳамӡ рҽыкәкәауа,
Хыншьаларак ҳәа рымаӡамкәа,
Ажәѡан ԥеиԥшцәгьа анҵауа.

Абомба ақәҳаит ҳара ҳҵабиа,
Алѡа халт иҵәиҵәиуа.
Уаҳа дамбагәышьеит ҳабла,
Абас ашәа бзызхәоз уа:

«Сымыш, сыҵых, сылашара,
Раԥхьа сара сгәы зхьыԥшыз,
Сымыш, сыҵых, сыблеиқәара,
Са схынҳәаанӡа бысзыԥшыз».

БСЫДГЫЛАНАҴ...

Н.Маанԥҳа илызкны

Бгәы бзырхьуа жәа сҳәахьазар, саҵабымҵан,
Саҵабымҵан зегь рзыҳәан еилкааны.
Ибдыруазааит, ибҵахызаргь ихабымҵан,
Бара бҽаԥхьа маӡа шсымам иҵәахны.

Сацәымѡашьо сара издыруеит ԥсраҽенынӡа,
Схьаақәа зхьааyа бара шбакәу ичҳаны.
Бацәымѡашьо баргьы ибдыруаз бгәаҵаҽынӡа,
Бара бшыҟоу сара сзыҳәан ԥсынҵраны.

Ҳаԥсҭазаараҿ бнапсыргәыҵа ԥьаԥьахазаргь,
Иҳалалуп ба быԥхӡаша сара сзы.
Ҳаԥсҭазаара қьафурала иаҳхаҳамгазаргь,
Аизыгәдыуроуп ҳазлаԥагьоу есқьынгьы.

Бсыдгыланаҵ – малгьы-шьалгьы срыҵашьыцуам,
Бсыдгыланаҵ – хьмыӡ згом ауаҩраҿы.
Бсыдгыланаҵ – иахьакәымгьы сымҩахыҵуам,
Ус анакәха, саргьы сыҟаз ба бгәаҿы!

АШЬЫЖЬ ЗАЗА...

Ашьыжь-зазаа бырлаш-цыран
Икаԥсоуп ҵаҟа,
Ашьац иаҵәа сахьаркыран
Иарԥшӡои заҟа!..

Сахәаԥшуеит уи аԥшӡара,
Сыблақәа ахьыхәхәа...
Исзыҟәшәонда сымацара,
Еимхәыцҵас еиҵыхәхәа...

Напеимдахьас илысымҭози
Сыхаара аҭыԥха!
Счара аҿҳәара ԥысымҵәози,
Сгәы лзырҭынч иаҳа...

Аха иабаҟоу, са исаԥысуан
Амра ашәахәақәа,
Урҭ исцәыргеит, иаамҵадырсын,
Сбырлашқәа еизакуа!

БГӘЫ БАЗҬААР

Сара сыԥшра быхнамхҙеит
Сышћа бхы анбырхоз.
Са смазарагь баанамгаҙеит –
Бгәы акәын сызгәаԥхоз.

Бгәы базҬаар ибанаҳәап
Ус ишаҭахыз...
Бгәы базҬаар – еиҭанаҳәап
Абырграгь шаҳзыԥшыз!

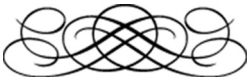

АЛЫҚЬСА ЛАШӘРИА
1927–1959

***

Еҳ, сыхаара, са сыхаара,
Ирхха бчамгәыр арахәыц.
Иҳәа уажәшьҭа сзыргәырғьара,
Бмапкра баҟәытц!

Еилаҳҵап ҳаԥсҭазаара,
Еилаҳҵап ҳамч.
Иарлашоит ҳабзазара
Ашьыжьтәи ашәаԥшь!

Еҳ, сыхаара, са сыхаара,
Ирхха бчамгәыр арахәыц.
Иҳәа уажәшьҭа сзыргәырғьара,
Бмапкра баҟәытц!

***

Аҵх аҽеиҩнашан иаННыҟәло агәы,
Измыцәо, инаҳәы-ааҳәуа илоу зцәарҭа,
Амза каххаа ихалан иаНыҟәтәоу ахәы,
Иҵынчʒа аҽеикәаԥсан иаНыцәоу аԥсҭа,

Иалыҳәҳәоушәа игәабан аҵәымаҕ,
Уажәы-уажә дуазыруа иго зқьыбжьы,
Ахәыцрақәа ижәлан дрылазар дрылах,
Амца ацралан ибылуазар игәахы, –

Аҩыза, издыруеит дзынхьаауа,
Имоу уи чмазара бааԥсыс:
Уи зеижә шықәса рзы зегьы иаҳхьаан,
Уи – абзиабароуп иамоу хьӡыс!

***

Аԥенџьыр ааигәа снеи-ҩеиуеит,
Ихышәтызшәа хыхьтә аԥҳал,
Ахыр-хырҳәа ақәа леиуеит –
Уқәлап уахьынҳал!..
Ақәа анаахкәа, аҽархәан ацәаҟә
Ахы Кәыдры иҭакын.
Илеиуан амра, ԥшьаала аҽыларҟә,
Ахаҷы цәаакын…
Ҭынч иаҭашьшь аӡы ажәуан,
Адгьыл ишабоз.
Икеикеиуа еилгеит ажәҩан –
Сыла ишабоз.
… Снаҭаԥшызар, лыбла ԥхара
Ишеишеиуа,
Еилыкка,
Инадызбалеит жәҩан иаҭәара
Хыхь исхыкыз иҵыкка!..

***

Сгәы бақәшәеит, сгәы балнахт
Исхарои сара?
Абри аҩыза сақәымшәакәа
Изыԥсази аԥсра!

Сылацәа нҭаар –
Балоуп сыԥхыӡ.

Банызбо сқыцьқыцьуеит,
Исыхьызшәа ашыʒ.

Сгәы бақәшәеит, сгәы балнахт,
Исхарои сара?
Абри аҩыза сақәымшәакәа
Изыԥсази аԥсра!..

***

Сыцәап сҳәар – сзыцәом,
Сгәы ҭагылом аҭра,
Агәырҩа сымҭәом,
Бызгылеи хара?!

Исаҳәа, иҳабжьалаз,
Иҳахьыз закәу,
Абаҳча ҳанҭалоз
Избон бшеибакыз.

Бхы-бҽы амца ацралан
Иаҽын абылра.
Избон, бгәы ак алан,
Аха исцәыбʒон сара.

Изуа-исҳәо ҳәа
Са избом акгьы.
Уаҳа акгьы самҳәакәа
Абас банцагьы, –

Сгәы шычмазаҩхо
Дыр, аҭыԥҳа.

Сыԥсы бымаздоит,
Исҳәо набырҳа.

Бабацои бысԥыртцны,
Схала сааныжь?
Сбыҳәоит, бсыгәтасны
Сҭабмыжьын аҙыжь...

Сыцәап сҳәар – сзыцәом,
Сгәы ҭагылом аҭра.
Агәырԥа сымҭәом,
Бызгылеи хара!..

АШӘА

Иахьа ажәԥан сԥыруа схалан,
Сазкуам адунеи!
Сымра ԥхара сгәы дынҭалан,
Ааи ҳәа симырҳәеи!

Уи азы акәхап изсеихырхәо
Ашәҭқәа асаара!
Аԥсаа ҿыхан ашәа зырҳәо,
Изсеигәыргьо сара.

Уажәшьҭа сҭынчуп, сгәы раҳаҭны
Сыцәауеит сара.
Нас ҳара ҳаиқәшаҳаҭны
Иԥаҳцәеит аҿҳәара!

Иахьа ажәԥан сԥыруа схалан,
Сазкуам адунеи!
Сымра ԥхара сгәы дынҭалан,
Ааи ҳәа симырҳәеи!

КӘЫМФ ЛОМИА
1928–1999

***

Аԥхын ниаст, амшқәа еиҭашәеит,
Ажәѡан аѡаза наҷаҭәеит.
Амшын ацәқәырԥқәа хьшәашәеит.
Аҟәареи дареи ааизынхеит.

Аха ԥҳәызбак амшын дҭалоит,
Амш хәашьыз, амра ԥхаз.
Ацәқәырԥа деимаркуеит, лҷарала
Ирҭахыушәа рыҷедырԥхарц.

***

Иҟам абзиабара ақәра
Иамазкуа ҳәа қәрак џьара.
Уи аҷаԥхьа имчыдоуп ахра,
Уи аҷаԥхьа мчы амам аԥсра.

Абзиабара жәеинраала сышәзаԥхьап,
Уи ақәра сазышәаҳәоит сара.
Аԥсуа иқәра ду уи аҷаԥхьа
Ахы ланарҟәуеит асаара.

***

Схы сыхьуеит, сгәы бзиам,
Изыхҟьа бара идыр.
Быҟазар са сзы бқьиан
Иҳәа аиаша, исырдыр.

О, аԥшҙа бсымбаҙакәа
Сҟаиҵандаз анцәа.
Бсывслоит ак мҳәаҙакәа,
Ас ианбанҙа, бара-нҵәа?!

АЛИРИКАТӘ КУПЛЕТҚӘА

Шьҭа исылшома аҳәара:
«Аринахыс уара сутәуп»...
Зынҙа иахыԥеит аҽҳәара,
Уааи, сымш, сузыԥшуп.

Уѽызцәа-уԥызцәа урԥылома,
Уаҽума ахьҙ арҳара?
Мамзаргьы ҿаҙәы улыдгылома,
Уабаҟоу, сымш, сгәазҳара?

Иацы хәлааҙа сузыԥшын,
Сгәы ҭыҵны ицауан.
Ашыҙ ахьызшәа амшын
Аҟәара-ҟәара еисуан.

Бжьык саҳауеит исызгәакьоу
Ихарамкәа иааигәаны.
О, сынасыԥ иазԥагьоу,
Абан дааиуеит, дгәыкны.

ШАМИЛ БГАНБА
1921–1949

САКЬЕИ ШАКЬЕИ

Ахьча Сакьа ирахә иман
Шакьа лааигәара ихьчалон.
Ҭынч ашәшьыраҷ, акәахьча дықәтәан,
Аҽарпын аирҳәалон.

Сакьа иҽырпын ашьҭыбжь хаара
Шакьа даара илгәаԥхеит.
Зны дизнеин, алашьцара
Далак длыма аѡныҟа дцеит.

Уинахыс есыух Сакьа
Ԥшьаала Шакьа длызцалон…
Уа дахьнеиуаз, иҽеырԥагьан,
Аҽарпын аирҳәалон.

Ԥҳәызба гәыраз ҭынчын Шакьа,
Насгьы цәгьа дыгәарагаѡын.
Аха лгәыла ԥҳәызба Хәакьа
Цәгьеи бзиеи еиқәырԥаѡын.

Зны дизнеин Хәакьа Сакьа,
Ԥшьаала длыма аѡныҟа дцеит.
Уинахыс дихашҭит Шакьа,
Хәакьа дхыхны дылгаӡеит.

Убри азыҳәан Хәакьеи Шакьеи
Даара ҭәҭәала еицәҳахьеит.
Хәылпҵазыкгьы ҧсышьацәгьала
Ишеибарҧсуазгьы рбахьеит…

Зны инаиҧхьан ахьча Сакьа,
Дрыма аусҳәарҭахь ицеит.
Ашә данынхыҵ, Хәакьеи Шакьеи
Уа ицәгьахәыцуа иштәаз ибеит.

Ахьча дшырбаз еиҧш, иаразнак,
Иус аʒбарахь еихеит…
Ахьча икәахьча изқәа икыдҵа,
Ажәа анирҭа ус иҳәеит:

– Арахә срыцын асакараҷ,
Сгәаҵа ҭынчын, са сгәырҩомызт.
Пҳәызбак дықәуп ҳәа аҧсабара
Пхыʒгьы баша сгәы иҭашәомызт.

Гәнаҳала исзашшит баша,
Урҭ аҩыцьагь рхы ртәым!
Исхароузеи, иқәынҵәаша,
Иргәаҧхазар са сҷырпын!..

КЬЫРШЬАЛ ЧАЧХАЛИА
1918–1970

ИСХАРОУЗЕИ
(Ашәа)

Лассы-лассы быс҃әалашәоит,
Шаҟа схәыцра балоузеи!
Амацәыс еиԥш быс҃алашоит,
Шаҟа ба блашароузеи!

Бзиа бызбоит, ишԥасҳәари…
Уаҳа ҳәашьас иамоузеи?
Ба б҃ы исымҳәар иабасҳәари,
Ишсабҳәара, исхароузеи?

Ааԥын ааит! Иԥшʒарахеит,
Амш шаҟа иԥхарроузеи!
Бысзалымхуа сгәы балахеит,
Ишԥазури, исхароузеи?

Ашәҭқәа ҧалеит ибыбышʒа,
Шьыри, шаҟа иԥшʒароузеи!
Ԥхыʒла бызбоит схы аныкәыстца,
Ишԥасҳәари, исхароузеи?

Быда ихәарҭам сыԥстазаара,
Ишԥазури, бҳәаруазеи?
Ба боуп, сымыш, са смазара,
Иҳәа, мшәан, исхароузеи?!

ИСЗЫМГӘАҒЬИТ

Бааигәа сыҟан са банызбо,
Сыгәҭыха басҳәарц сҭаххоит.
Исзыгәаҕьуам, нас ишызбо
Сзымцәажәаҙо сҿаҳахоит.

Наҟ банцалакь, исҳәақәаша
Ҳарҭ ҳанеиқәшәо ҳәа исыҙбоит.
Ҳанеиниалакь, амца иагаша,
Исҳәо сҿамшәо инасҿабоит.

Абас сыҟоуп, шаҟа ҭуазеи?
Сыгәҭыха сҿы исзамырҳәаҙеит!
Шаҟагьы зы ниасны ицахьоузеи?
Са сыбзиабара мцаҙеит!

Аха изхәарҭои, ибасҳәақәаша
Шьҭа ҳанеиқәшәо ҳәа исыҙбоит.
Ҳанеиниалакь, амца иагаша,
Исҳәо сҿамшәо инасҿабоит!

***

Лыччаԥшь ааԥуеит
Акыр-кырҳәа,
Ашьха зыхь еиԥш еилыхха.

Сҿылцәысыхьчом
Амца скырҳәа,
Са сахьгылоу сгәы ҭарха…

Лыбзиабара
Зынӡа мцабзха,
Сара исԥылоит еикәҵәиашо.

Саргьы имкьаҭарц
Амца саҵхо,
Агәҭа салоуп сеиқәҟьашо!

***

Бзиала ҳәа басҳәеит саныбԥыртцуаз,
Бсыхәлаччо исбыркит бнап ҟәашә.
Сеы наҵырҟьаны башҭа санҭытцуаз,
Бнапала иаабыртит агәашә.

Мԥак сымоуп, уи сымԥа санылоит,
Ԥытраамҭак иҟалоит бсымбар.
Ба бҟны сыҟоуп хәыцралеи гәанылеи,
Ибаҳалашт лассы-лассы схабар.

Снеиуеит ҳәа анбасҳәа еижьагам,
Исҳәаз, хымԥада, инасыгӡашт.
Убасҟан быспыла, смархәага,
Еиҭаарт са сзыхәан агәашә.

СЫԤХЫЗ

Баргьы саргьы баҳчак аҷы
Избеит ҳаштәаз ҳамацара,
Ҳаԥхьа ҵлак, амардараҷ,
Иагон икны аԥшӡара.

Ааԥынра афԥы хааҙа,
Ацхеиԥш ҳара иаҳҷаҵәон.
Ҵыск ахала абжьы ҭааҙа,
Абаҳчара ԥшьаала иарцәон.

Бареи сареи ҳԥыцьа ҳхала
Ҳалатәан ашьац иаҵәара!..
Аҵыс ҳацәажәон шәа хаала,
Ашәа – измамыз ҵыхәаԥҵәара...

Сҷыхеит. Сара сыԥсы злахәхәа
Иабаҟоу избоз аԥсабара?!
Саԥхьа итәаз, зыхцәы кахәхәа,
Еихышәашәоз зҙара пара?!

Бахьца-бахьаа бсымбо бысцәыҙт,
Ишыббо, сықәхеит сара схала!
Изыстахыз абри еиԥш аԥхыҙ –
Бысзымбозҭгьы лабҷабала!..

СԤЫЗА ЛАХЬ

Нина илызкны
Ага сыҟа, ашьха сыҟа,
Амра анцеиуа, асы анауа,
Сааԥса-скараха аԥныҟа
Амԥа сықәны санаауа,

Бара боуп са схәыцра иалоу,
Гәыла исыцу сахьцалакь.

Аԥхыʒ ссирқәа здызбало,
Схы нықәҵаны саниалакь.

Бара боуп са сгәаҟра иахәо,
Исыҵагылоу шьаҟа ғәғәас.
Схы ласышьҭыр – ибуам, бѡахоит,
Бсыкәшоит сара ҟарматҵас.

Са сыззықәпо аус базықәпоит,
Ҳрыцҳашьа ҳәа бымҳәаʒац.
Бгәыҕра аԥьаҳаным сахнарпоит,
Са сзы шәарҭа ҟамлаʒац, –

Бара боуп са схәыцра иалоу –
Гәыла исыцу сахьцалакь!

ГЬАРГЬ ГУБЛИА
1928

Амза каҧҧа-каҧҧо амшын ихыршәлан,
Амшын ихыршәлан бҕьыцшәа иҵыс-ҵысуа.
Ацәқәырпқәа рҽеикәапса иҵынчҳа ицәан,
Аҟәараш илаиан аҵҳара еисуа.

Ус, амшын агәахьы шәхьыблак нхыҧҧалан,
Амза ахьҵаршәыз аҽеаҳеит иҧхашьа...
О, быхәда ҵарҳа, бцәырымҵлан ҧшаҳәала,
Аҕба мѡахыҵып блашырбагоу ҷьшьа!

БЫСЗЫҦШЫЗ

Са сапсуоуп, са салмасуп,
Сара сақәтәоуп саб иҽеыз,
Апҟаѡҳәа снеиуеит, са сымѡасѡым,
Уаҟа агәашәаҿ бысзыҧшыз.

Ба баҳәыкны са бысзишеит,
Мра цаҳә-цаҳәны бысзыҧха.
Бҟаитан-ҳара саршанхалеит,
Сбырфын бырса, сгәацапха.

Амца рхыми быбла еиқәара,
Сара схырхуеит урҵ маҳа.
Ба бчамгәырбжьы, башәа хаара
Сгәы инҵалеит иҧхаҳа.

Абаҩҷыда бара ибылоуп,
Быҩны-бгәара еилыргоуп.
Асас днеир, ба баԥшәымоуп,
Арԥар рышьҭа шәгәашә иҭгоуп.

Сахь банаaиуа, бгәырҕьа-гәырҕьо,
Са исыздыруам сахьцара.
Сызмырҭынчуа, схы-сгәы иҭыхо
Иуадаҩуп аҳәара.

Ас ианбанʒа, сымацара,
Аԥҳәызба бзиа, агәыкы?
Исыҭ наʒаʒа, сылашара,
Иҟәмшәышәу ба бнапы.

Са саԥсыуоуп, са салмасуп,
Сара сақәтәоуп саб иҷыз,
Апҟаҩҳәа снеиуеит, са сымҩасҩым,
Уаҟа агәашәаҷ бысзыԥшыз!

***

Ааԥын амра сгәы иҭаԥхоит,
ааԥын ашәҭқәа алашоуп.
Пҳәызба ссирʒак дысгәаԥхоит,
лыбла ʒмыжьқәа шԥалашоу!
Ашьыжь дааирцоуп уи аʒахьы,
сылаԥш ашә ишԥалахеи?!
Аҵар ҷырҷыруеит уа схахьы,
аԥсабара ԥшʒарахеит.

Ахьыр-хьырҳәа аҙы еихоит,
амҩа иқәуп икараха.
Хыхь сааҭгылан са сшәаҳәоит –
абзиабара салахан...

Сҵыркьакьо лымҩахь са сыԥшуп,
аха лхәынгаҳәа сбарҭахым.
Лыԥшра-лсахьа сгәы иҭашуп,
лыбзиабара шԥасҵахыз!..

Ааԥын мрашла сгәы иҭаԥхоит,
ааԥын ашәҭқәа алашоуп.
Ԥҳәызба ссирҙак дысгәаԥхоит –
лыбла ҙмыжьқәа шԥалашоу!

СА СБЫКӘЫХШОУП

Ба сбызхәыцуеит шәы-ҵхык еихаларгьы,
Сҩыза гәакьа, сыԥсы балашоуп.
Ԥсыуала оумак иԥшҙамзаргьы,
Имҙа ибасҳәоит: са сбыкәыхшоуп.

Шәахәацны сыԥсҭазаара балаԥхоит,
Сгәараҭа ламысны бакәыршоуп.
Бааигәа-сигәа зегь ԥшҙарахоит, –
Аԥсуа ԥҳәызба, са сбыкәыхшоуп.

Аҭыԥҳа ԥьоуҳар, каԥха-каԥха,
Иахьа сышныҟәо са схалашәоуп...
Бҩызцәа брылсымбаар сыгәнаҳахап,
Изури, аҵх лашагьы схалашьцоуп...

Са сныжьны тәымԥьара бамахар,
Усҟан сылаґырʒ сыкәаашоуп.
Разҟыуп ҳабзиабара кьаҭамхар, –
Аԥсуа ԥҳәызба, са сбыкәыхшоуп.

Ашҭа сҭыҵит, ҽа мѡак сымаʒам,
Сзыԛәтәоугьы надиʒам, ҽыкәашоуп,
Дәыԥсшәа басҳәом, ѡба сылаʒам, –
Аԥсуа ԥҳәызба, са сбыкәыхшоуп.

Ба быгәкра еснагь исымами,
Быблақәа Риҵа еиԥш иҭалашоуп,
Урҭ зныԥхалогьы са сымѡами, –
Аԥсуа ԥҳәызба, са сбыкәыхшоуп!

АԤҲӘЫЗБА ЛАШӘА

Сбылуеит, сбылуеит, сшеибакәу сбылуеит,
Сыԥхыʒ уалоуп, уахи-ҽени сузхьуеит.
Зыблаԥхара цәашьушәа исзакыу,
Зыҿцәажәа гәыбзыґыу, ихьʒыркыу,
Зчаԥашьа еинаалоу, игәкыу,
Исыздыруамызт абзиабара закәу.

Уара сузхәыцуеит аѡны сынхар,
Саԥхьа уцәырҵуеит амѡахь сеихар.
Аҵла аҵаҟа ашәшьыраҿ снатәар,
Сыла аԥыцьқәа урыҵаԥхоит, абар,
Иҟамлаʒои нас, сара субар,
Аʒыша иакуа – иʒыша еиқәуртәар?

Сгәы ццышәхап, слакҭа унҭаԥшыр,
Изуҭаххазеи саркьашәа иԥҽыр,
Абзиабара аӡмыжьаҷ ихәаҵеыр?
Иауазеи знык сашҭа унҭаԥшыр
Ублақәа сывга наҟ иумҵәахыр,
Иҟалап мҵәыжәҩада са сыԥрыр!

***

Сгәыргьара сзынкылом лхала данысԥыло,
Шьоукы лыцзар – са сылахь еиқәуп,
Лҩызцәа сразҵаауеит амҩан иаанкыло,
Лымҩахь сниаст, слықәшәар сҭахыуп…
Уажә сааигәа дгылоуп, аха ҷыстуам,
Ллакҭа сҭаԥшыр деицралоит мцаҵас,
Лыблақәа сцәылтҵәахт, дсызхьаԥшуам,
Лгәыԥшқа згар ҳәа дшәауашәа имҵарс…

СЫЛА БАБОМ…

(Жана Ачба изку ахьтә)

Быччабжь халоит акыр-кырҳәа,
сыла бабом, аиҭамҳәа.
Бшьаҷа шьҭыбжьала са быздыруеит,
сыла бабом, аиҭамҳәа.
Аԥсабара бырлаш багәылаԥхоит,
сыла бабом, аиҭамҳәа…
Амра шәҭыла баҩычахуеит,
са исхалашьцоит, аиҭамҳәа.

Ахәра сныбҵоит быччарала,
уи змааноузеи, аиҭамҳәа!
Ас сразҟыдан сзишаҙазеи,
сыла бамбо, аиҭамҳәа?!.

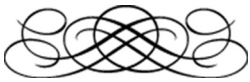

НЕЛИ ҬАРПҢҲА
1934–2014

АН ЛЫГӘҬЫХЕИ АПҢҲА ЛЫГӘҬЫХЕИ

Исгәалашәоит, уи кроуҵыхуа,
Исабжьалгалоз сан:
– Нан, ибызҳаит, ес баухәыҷхауа,
Аҧсҭазаараҷ бмыццаклан.

Арҧар шьахәқәа ус рҳәахуеит:
«Бзиа бызбоит, исызҙазом!» –
Сыҙҭаб, уи бара быхнахуеит,
Бгәы иҵакқәоу брыхьнагзом!

– Аха ишҧазуеи, сан! Иббама,
Ишыбҳәақәоз еиҧш, егьҟамлеит.
Исымҳәар амуит шьҭа аргама, –
Сгәаҵан абзиабара ҧыҵлеит!

Сан, уи ацшәҵуеит са сызҳара,
Сацышәҵуеит иара саргьы!
Аиаша басҳәап, сан, сгәазҳара,
Исҧырхагам зынзагьы!

АҬЫПҲА ЛБАЦӘА

Шаҟа ибзиоузеи, шаҟа-шаҟа,
Арҧар шьахәқәа – сызбахә зҳәо!

Аҳә дԥьоушьап, аҳә дыԥхоумшьап,
Икаты-шәато, митә ҟатҵо!

Акәаскьа ихалоит еихыԥ-еитҵыԥ,
Снареихырхәауеит: – Шәтәақәа! –
Сгәы ҭагылом, ицоит иҧыԥ,
Сыдмырԥьандаз, анҵәақәа!

Сырхагьежьуа амбатә схоуп,
Уаѽы ишимбац са сҽырбоит!
Ируа-ирҳәо зегь мцуроуп,
Исгәамԥхакәа цас сыччоит.

Иахьынҳасасу – са сҭыԥҳауп,
Ианындәылҵлак – бзиала ицеит!
Сара ҿыц еиҭа сгәазҳауп,
Избанда, иуеиԥшыз уаѽ дсымбеит!

СЫМАЛА СОУП...

Сымала соуп, умала уоуп,
ҳаицәыхароуп ҳѽыцьа,
Лакҭалада ҳагәҭыхажәа
ҳҳәахьоума кырԥьа!

Аулица ганкахьала
сымала санызар,
нырцә узбеит ҳәа уахь сиасуам,
издыруан сгәысҽанызар.

Сҩызак, сыҟәлак са сихәлаччар,
уара угәы иалымсын,
гәнаҳарала усзымхәыцлан,
идыр, уи намысым.

Ҳҩызцәа рыгәҭа ҳа ҳаныҟоу –
ҳаицыхгылом рыбла,
Хара-хара ҳнеиҩыслауеит,
ҳаибадыруеит гәыла.

Аха џьоукы-џьоук ҳагәлымҵәахқәа
ҳада хашәа рымам,
Инхәыҵаччо еибархәыҵ-хәыҵуеит:
– иаадыруеит, аха шәымам!

Аха ҳамам! Аха ҳамам!
Ожәтәиала аха ҳамам!
Аха гәыла ҳаибадыруеит
уи акгьы ахарам...

Сымала соуп, умала уоуп,
ҳаицәыхароуп ҳҩыцьа!
Аха издыруеит, ишеиларҭәоу
ҳагәқәа шәҭышла иҩыча!

Ҳаицыҟамзар – игәнызгауам,
ус иахәҭоуп азыноуп!
Уажә хәыҷык ихьанҵазаргьы,
наѣ-наѣ ихазыноуп!

УАРА САРА УСЦӘЫМШӘАН АХААН...

К. Ломиа изкны

Уара сара усцәымшәан ахаан.
Сара сҟынтә иумамыз агәалеи ахьааи.
Сара уара иуцәымҕыу,
Аҵәымҕ еиԥш иҵәымҕыу,
Уа угәы уазырго,
Ахьымʒҕ узырго
Ак узыҟасҵом, иузызуам ахаан!
Уи уара иумамыз игәалан, ма ихьаан!

Уара сара усцәымшәан ахаан!
Уара сара сумамыз сгәалан, ма схьаан!

Сара агәырҕареи
Агәазҳара-агәаҳәареи,
Уаѽ изҵамлац агәи
Уаѽ имоуц аразҟи
Уара заҵәык иусҵарц азыҳәан мацараз
Сизшәа збоит сара ианшаз, ма
ианлашьцараз.

Уара сара усцәымшәан ахаан!
Сара сҟынтә иумамыз агәалеи ахьааи!

Мышкы сизар,
Мышкы сыԥсуазар,

Урҭ аҩмшык ирыбжьаӡо,
Урҭ аҩмшынк ирҭаӡо
Сара сыԥсҭазаара уара иугсыжьуам ахаан.
Уара уԥсҭазаара сара исыгмыз ахаан!

САРА ИУАСҲӘОН...

Сара иуасҳәон,
Убла иҭасҳәон
Ахаан исымҳәац,
Исызиамҳәац атәым.
Сара уеиҭасҳәон,
уара уеиласҳәон
Ԥсуа маҭәала
Уханытә-ушьапанытә.

Ахьеҩҳәа срышҳауа,
Аффаҳәа схахауа,
Снаваланы
Ҟәбина асынтәи,
Ахьхьаҳәа сысуа,
Адыххәа саҽасуа
Снаҽатәахны асырҭы,

Ашьыжь,
Амра ҽыха ацәыртцраз,
Узынцәҩыча злытцра сны,
Ахәылбыҷеха,
Амра аҭашәамҭаз,
Иҩышьҭысхзар иӡахны,

Укәымжәы-укаба,
Ууапа хәылда,
Сыхьʒ аганаҷ инанҵаны,
Уеихалашо,
Уамбар амуа
Усыргылазар иушәҵаны,

Изҭахыдаз
Жәԝантәи амра,
Иабатәииз
Ҵхыҵәаца амзагь?!

Дабатәииз
Ҟабарда ԥҳәызбаз,
Зразҟы лаша
Ухьʒ анызҵаз?

Дабатәииз
Ԥсыуа ԥҳәызбаз,
Абас уԝыча
Уаҟа унзыжьыз?

Дабатәиу
Хаҵа-рԥызбоу, –
Лакҭалагьы
Ажәакгьы ззымҳәаз?

Чоуҳәа бжьы ҵарк
Уаҳа изхымгаз,
Ашьха гәарагь
Иагьзахымпаз?

… Сара иуасҳәеит,
Убла иҭасҳәеит
ахаан исымҳәац,
Исызиамҳәац атәым,
Мышрақә уеиҭасҳәеит,
Мышрақә уеиласҳәеит
Ԥсыуа маҭәала
Уханытә-ушьапанытә.

ИҨАМ, ИҨАМ…

Алаф

ИҨам, иҨам,
Ахацәаҵәҟьа нҵәеит.
Иҳɷсыз ашәышқәсақәа
Ртәылаҷ инхеит.

Икақәхаз ажьымжәеиԥш,
Харак икақәхеит.
Иҭацәыз аиаҳәеиԥш,
Рымшқәа ҭацәхеит.

Рхы уқәырҵом, рыҷедырʒуам,
Иухҭнырҵом рыԥсы.
Ухьʒала гәаҕьракгьы
Рзышьҭыхуам бзанҵы.

Тариелгьы дыҨам,
ДыҨам Авҭандилгь.
ДыҨам СасрыҨәагь,
ДыҨам Абрыскьылгь.

Отеллоҕь дабаҟоу?! –
Ромео – зынӡагьы!
Иҟам, о, иҟам
Зҽеызшьуагь – узшьуагьы!

Аӡәы уихызбаауагь,
Бзиа узбогьы,
Ашәа ухызҳәаауа,
Унышьҭпаа узгогьы!..

– Кашырроуп!
Набеҭроуп! –
Ус еиԥш шәҽашәеит!
Аамҭа цәгьак,
Аамҭа цәгьак
Аҳәса ҳҭашәеит!

АНАТОЛИ АԥЫНҬЬАЛ
1930–1977

***

Ҩаԥхьа иҭәыхит амза,
Абар иахьышеи-шеиуа.
Сыбла ихгылоуп сымҩаҷ –
Исыцуп сахьнеиуа.

Ҩаԥхьа иҭахеит амза,
Избом абла цқьара.
Иҷыхоит абар ашьыжь,
Аха иаҭам хаара.

Ҩаԥхьа иҭәыхит амза,
Сыќоуп сымацара,
Иарбан мзоу исзалбхуа,
Уа, иҳәа, сылашара!

***

Сара скәасқьаҷ ахала иазҳаит аҙахәа,
Ашьаќьарқәа еиҵнахҙеит, абар, еиҵыхәхәа.

Сбыркьыл аҵекылдан аҵеарҕәҕәеит, аҵеаҳаит,
Аидарагь азышьҭымхуа акыр ичкәаҳаит…

Саазқәылаз саргьы агәыларахь снаԥшлоит,
Слаԥықәшәа сафалоит, ссиршәа сыччоит…

Аха сгәыларақҷ аҩнашәқәа аркыуп еиқәќаца,
Аԥенҷьыр даҵеаҷьароуп иахьарту иԥхаҙа…

Сыҟоуп макьаназ, сыҟоуп сара акала,
Сыҟоуп макьаназ, сыҟоуп сара схала…

Аха жәаха идыды-мацәыст, ақәа канаршит,
Сара сҷыцʒахан адәахьы снаԥшит…

Сгәы иҭаз зегь адырзаап ари са сʒахәа,
Иаргьы агәыларахь иарххеит анапқәа.

***

Аԥсыԥ еиԥш абзиабара ласын, иласʒан,
Амшын еиԥш абзиабара агәы ҳаракʒан.
Амзеиԥш быблақәа цон иҭыԥхо,
Амреиԥш сгәаҵаҷ аапын ҭабырԥхон.

Аʒыхь аҟнытә иаагаз аирыʒгьы ҭәын,
Ссиршәа агәы ҭынчʒа ҳа иаҳзыԥшын,
Аха икаҳаит аирыʒ, аʒы иҭаз каҭәеит.
Ирҳаз абзиабара ажьеиԥш ишәаҟьеит,
Аʒәгьы иҭахʒам аирыʒ анҭацәу,
Нас дарбану ҳауа изаҵәу?!

***

Аԥенџьыр аҟынтәи баапшлоит,
Сара сышҟа ԥшьаала.
Саргьы ахәыцра схаԥалоит,
Ус ицом мышкала…

Ҳаѡнқәа ахьгылоу еиҷаԥшлоит,
Ҳаиҷаԥшлоит ҳаргьы.
Ҳабжьараҵәҟьа ибжьысны ицоит
Ѡ-ԥаѡкны ѡ-мѡакы.

***

Жәаха иаалырҟьан ишәҭит абгыҙра,
Иҷыхеит убасҟан ицәаз са схәыцра…

Иацлеит амшгьы ишеи-шеиуа,
Амра быцуп ба бахьнеиуа!…

Бзиа ишҧазбо аапын амра,
Иарлахҷыхуеит сара сыҟәра!

Акрамоума адәы снықәлар,
Снарацлабып уаҟа ахьыбҷар…

Џьара сыҧап, џьа сыхәмарып,
Аҭахызаргь Кәыдры сырып!

Уаанҙеиҧш абаз сзышьҭымхыргьы,
Акрамоума иара уигьы?..

Аха адунеи хырымкаазар,
Саргьы зинҟәак стәуп, исаҙар…

Зегьы рзыхәан амра ҧхозар,
Аҳы, исхароу бара ибхәозар?!

АМЗА ИАХЫЗБАЛТ БХАҦСАХЬА

Амза иахызбалт ба бхаҷсахьа,
Нас саангылеит сымҵысуа,
Ба бшеи-шеиуа бгылоуп саҧхьа,
Быхцәы еиқәара ду шьқьыруа.

Быбла агәы ҭбаа са схыԥшылоит,
Амшын иаҩызоу ҭа змаҳам,
Хәыцрак сыжәҵан сааныбкылоит,
Бгәы иҭоу ажәа ба ибымҳан.

Ба сбыхәаԥшуа сара сгылоуп,
Амза аҽеаҵәахт, уашьҭа шеит,
Уеизгьы сылаԥш бара ибылоуп,
Саԥхьа бгылоуп сыбҷаԥшуеит.

Бара ибдырыр ас сышгыло,
Хырҩы ззыбуаз быгәбылра,
Ԥагьа ихыбҩоз уажә ихбыртлон,
Аха ҳаиԥыртцхьеит ҳарҭ хара.

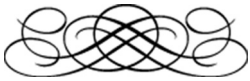

ВЛАДИМИР АНҚӘАБ
1928–1987

***

Бхы-бҽы агәылпҳаауа бхахәеиларҳә,
Гәилшәа игәыкуп.
Шьабысҭашәа беилыхха-еилыхха,
Бныҟәашәа хыркуп.

Бʒара ҭхәаа, аха беиларҭәоушәа,
Быҟоуп беиқәҟаца.
Зегь еицеиԥшны бгәы рызҭоушәа,
Бҽабызшәа хааʒа.

Ҳалалрала ма блеицәоума,
Бықәлак пату зқәу?!
Нас иҟалеи, бнапхы цәгьоума,
Изысцәыбʒазеи сгәы?!

***

Саҭабымҵан, сбыҳәоит, саҭабымҵан,
Иҟәандаʒаз сажәақәа хабымҵан...
Ишсыхь ҳәа сыздыруам усҟан,
Сгәы ԥшқахеит бансыхәаԥш бара...

Аха шьҭа рҽырыԥсахт аусқәа,
Уаҳа саргәаҟуам ббара...
Саҭабымҵан, сбыҳәоит, саҭабымҵан,
Ибасҳәаз ажәақәагь хабымҵан!..

***

Ашҳам сылоуп, ашҳам,
Сгәатԥа иҭалт, сбылуеит.
Хәшәыда са сеиқәхашам,
Сцәа-сжьы шуеит, ишуеит.

Са сгәатԥеиуа сықәуп,
Ҭынч сызтәом џьара.
Сыхаара, ашҳам сыбҭеит,
Ахәшәгьы сыҭ бара!

***

Дабаҟоу сыззыԥшу, дабаҟоу?
Исашәҳәи абри са сзиӡеи?!
Ла дсымба слызхәыцларц азакәу,
Ма сшаны сзықәу адунеи?!

Ишсымаз мацара агәыҕра
Мѡакаҷ дыспылап ҳәа зны,
Иҟалеит схахәы еилыҕраа,
Схагәтагь ҟьашӡа ицәыхәны…

***

Изурызеи, сабацари:
Сшыԥшыз саамҭа хыԥаӡеит.
Сашьцәа ирзызуша ҭацара
Лзыҳәан схы сахыбааӡеит…

Сгәы-сыԥсы аӡәы исцәылгаӡан
Хьаҭшьак уаҳа исзыҟамҵеит.
Са сахь ла лшьаҷа еихылгаӡом,
Ма даҵеаӡә иахьгьы дықәымҵит…

Лхы ԥьа илырхар сҭынчымзи.
Сҭынчымхаргьы исымчузи?!
Мчыла схы сырҷыхарын –
Саргь аӡәы саалыхарын...

***

Зегь акоуп иахьоу, уахоу,
Бара боуп сзызхәыцуа.
Бара боуп, ааи, ԥсыс исхоу,
Сахьнеилакь исыцу!..

Снеиуеит уахагьы сзаҵәха,
Хыхь амза шеишеиуеит.
Аеҵәақәа еикәаҕҕа, –
Еилыԥьԥьаауа иԥхеи-ԥхеиуеит.

Бықәсыргыларын снапы,
Аеҵә рыгәҭа бѡага!
Ажәѡан иамоушәа мшаԥы, –
Бкаԥхартә бгәазырҳаган!

Ажәлар хьарԥшны идсырбон
Быш-еҵәа хазыноу!
Башәахә сҳәаларын сҿырбо...
Сзыҟоу – бара бзыноуп!..

Ажәѡан ԥагьа агәаҷы
Иаҳбахьоу еҵәамзаап.
Бҷаԥхьа еицакит ахаҷы –
Иамабкуазеи амза!

Сынасыԥ-хәы, са сразҟы –
Сыеҵәахә банкыдла,
Нас уиауми зегь рыцкы,
Бгәы ҳалал ансыдла!..

Зегь акоуп иахьоу, уахоу,
Бара боуп сзызхәыцуа.
Бара боуп, ааи, ԥсыс исхоу,
Сахьнеилакь исыцу!

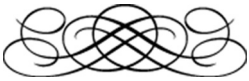

КӘАСҬА ГЕРХЕЛИА
1933–1996

УАРИДАДА

Аҵх ҵәцара, аҵх ҵәцара,
Иушо злахьынҵада?
Абар иқәлоит уажәшьҭа ашара,
Аха иамам ҵыхәаԥҵәара –
Иааѡуеит Уаридада.

Уа дызҳәада, уа дызгада,
Уаѡы имаҳаҙакәа,
Уаха ҳқыҵан еимырҵәада,
Иззырҳәада, дызҵыԥҳада,
Уаридада мақәа?

Аҳәса хәычқәа рыцәа ҟьалан,
Игәжәажәо иқәзырхада?
Урҵ амалагь ргәы акалан,
Ааԥын ԥшахаа рхы иҵалан
Иҟамзи ҭынхада!..

Дышԥаѡысҵаау урҵ рѡыза,
Шәыԥшишь, имҳәаҙакәа,
Илҵәахит лыԥсы иахмырҙа,
Бзиа ишылбауаз дахҙыҙа –
Уаридада мақәа...

Иагәылахәхәа аҵых каххаа,
Ашәа гоит аккаҳәа.

Иаҟәымҭуандаз, шьыри, уаҳа –
Иқәпсычҳауеит ахәхәаҳәа.

Уаридада, уаридада,
Дрыма ицоит аҭаца,
Уаридада ахыѡуеит Ҕәада,
Анаџьалбеит, пҳәыс дызгада,
Ма ицада хаҵа?

Мақа лоума, Шьақа лоума, –
Пҳәыс дигазар Қәақәа?
Ҳаи, џьушьҭ, асеиԥш жәбахьоума,
Аус злоу убри аума, –
Ирҳәалааит иԥымҵәакәа,
Уаридада мақәа!

Мшәан ицәгьоузеи, ара ус еиԥш,
Иҟалазеи ихәарҭам?
Маӡа игәырҕьоит ани аби,
Зегьы ирдыруеит, ҷкәыни ӡҕаби,
Уаридада шшәарҭам!

Уаридада, уаридада,
Уаридада мақәа.
Уа дызҳәада, уа дызгада,
Пҳәыс дызгада, хаҵа ицада?
Аус злоу убри акәым, –
Ирҳәалааит иԥымҵәакәа,
Уаридада мақәа!

БЦЕИТ БАРА...

Ҩаԥхьа – схала. Схала схәыцра санахан,
Сеидырххала аҭзамцқәа срыбжьахеит.
Ураҭагалан ацха-фҩы лаҳалаҳан
Ианкәаазо – са сгәаҵан ҭацәрахеит.

Бцеит бара, бҵарамзашәа, ԥшьаалаҙа,
Бнаскьацԥхьаҙа ачыхь ааскьоит, иааскьоит.
Сышьхынԥсылан сгылоуп, сҙамҩа шьа-алаҙам,
Сгәыҕра сныжьны, схала сныжьны ицоит.
Бцеит бара. Лаҕырҙушәа еишьҭаланы
Ҷымҭ, ԥшьаала, еишьҭалон абыҕьқәа.
Ҳзеиԥырҵуамызт, ҳаблақәа еидхаланы
Иматанеиуа «Мап!» ҳәа иҳәҳәон ҳагәқәа.

Бцеит бара. Амра шкыдыз ахәлара
Иалагазшәа сыблақәа лашьцоит,
Сҿазсырхиошәа мҩа-хнымҳә ззырҳәо ақәлара
Ихьанҵыцьҙа сыжәҩақәа еикәаԥсоит...

Бцеит бара. Уаҳа усгьы мҩаƙаҙам,
Ԥсыхәа змамоуп, усоуп, нас ишԥа.
Цәгьак аҷаԥхьа бзанҵ снапы сымҩахаҙац
Аха араƙа, иƙаҙам хәарҵа.

Ҵхагәаз амра уа уазхьит ҳәа иузҵода!
Мамзар ҵыԥхтәи ашықәс ҷыц – сынтәа...
Абзиабара анааиша аамҵа ԥызƙода,
Уи аацәырƙьоит уаныԥшҙам зынҙа.

Бцеит бара. Сгәы амца акуеит еиҳа-еиҳа,
Сгәы ахәра анылеит, ахәра ғьара зқәым.
Сеиҭеибарбо шьоук еилацәҟәуеит.
Иԥшʒам аха
Изыурызеи, сақәшәеит ианакәым.

Бцеит бара. Адунеи сзыҭшәарахеит,
Иҳамчузеи, нас бцагәышьаз, бца!..
Снышь зыʒхымҵуа аʒыблара иалахеит.
Аԥсҟы асыркит инаган слахьынҵа.

Бцеит бара. Ус наʒаʒа быҟазарц,
Бысзеиԥшызарц амра аҭашәара,
Сара сгәаҟреи сара сгәыхьи брылазарц,
Бараʒәк бакәзарц схьаа зыртәара.

Схала, схала, схала схәыцра санахан –
Сеидырххала аҭʒамцқәа срыбжьахеит.
Ураҭагалан ацха-фѡы лаҳалаҳан
Ианкәазо – са сгәаҵан ҭацәрахеит.

АЛЫҚЬСА ГОГӘУА
1932

***

– Бабацои ас шаанҙа
Ибысуа аԥшахәхәа? –
Ҳазхара баабаанҙа,
Бабацои бкахәхәа?..
Ажәҵыс зызҳазеиԥш,
Иныжьны быҵра,
Аҙиас аҟәыҵәеиԥш,
Иаԥырҵуа аҟәара?..
Быбла еиқәарақәа
Еиԥшхеит аҙыжь,
Быхцәы аԥарақәа
Бықәуп еиужь...
Са сҟны ибзеиҕьуп,
Ҳахәмарлап еиҵа,
Сыхтуп, сеимаадоуп,
Аха
Слахҷыхуп схаҵа!..
– Саҵамыз, саҵамыз,
Саҵамыз схәычра, –
Исхамышҵзо
Слеишәацәгьа-хымхәыц уара!..
Жәибжь сырхыҵны
Сҵалеит сара,
Схәычра, суԥырҵны
Сцоит ҭыҧхара!..

Ароман «Аҙиас ццакуеит амшын ахь» аҟнытә.

ПЛАТОН БЕБИА
1935

АҬАЦА

Ачара ду аилашымҭаз,
Амҳараҽы бжьык аагеит:
– Унан, иҳахьзеи, сыԥсындаз,
Иаҳхымʒаауа ахьымʒг аагеит!

Нас имаʒамхеит, иаргаман,
Иааиқәыргәақәазаргь зынгьы.
Иԥрит уи, амҭәыжәɷақәа аман,
Иагьаарылаɷит зегьы.

Аҭамада дызɷахаз аҭәца,
Иқьышә ишазԥшыз инхеит.
Нас ихәлашәаз ибжьы инацҭа:
– Шәанаԥьалбеит, ҳҭаца дцеит!

Уа изыркьыкьуаз аркәашага
Иашәа мɷабжара иҽахҭәеит.
Уи аԥсахит аршанхага:
– Амитә ҳахьит, ҳҭаца дцеит!

Иеицыкәашоз анхәеи абхәеи,
Ишышьапҭыркьакьаз инхеит.
Рлымҳа иҭасыз – рыбҕақәа архәеит:
– Аа-а, ҳашԥалшьи, ҳҭаца дцеит!

Иԥкаауа абас зегьы ирылан,
Ассир – ассир ҟанатцон.
Игылаз дыртәо, итәаз дыргылан,
Ахи-атцыхәеи иахьҙон.

Ус уаҟа агәыла ҭаҳмада,
Дахьтәаз ҷааиҵит абас:
– Дадраа, ҳҭаца дцеит, избанда
Илбаз иакәҙам дыззааргаз!..

АДЫРГАНҬЫХӘА

Ашҭа атцыхәа, адыргантцыхәа
Ҭаԥыр-ҭаԥыруа инатәоит.
– Кыр сыхәозар – уара усыхәа! –
Аҭыцьхҳа днаԥшын илҳәоит.

– Ааиҷы дамоуп ҳаҷнаҭа, аха
Дыззаауа са сакәу, сакә...
Лыхцәы мыждагь иалҭом ҭаха,
Лҷалыргоит атцәаԥшь, асаҟә...

Дагьындәылҟьоит, ашҭа атцыхәа
Адыргантцыхәа ԥыр-ԥыруеит.
Сишь, дызусҭа, итцԥраа иҷыхәа,
Ҷыуаҷ хатцакгьы дауеит.

– Ҳаи, закәызеи аҷнаҭаҳәа?! –
Дагьуеит, ацҭәы иалыргоит.
Днык҄ас-аак҄ас, ажәжәа-ԥԥаҳәа,
Лара лтәалагь еиллыргоит.

Деиҭандәылҟьоит, ашҭа аҵыхәа
Адыргантцыхәа ԥыр-ԥыруеит.
Уа иҷеырба-ҷеырԥоит аҷеыхәа,
Аа, даауеит, даауеит, даауеит.

Аха убасҟан, ашҭа аҵыхәа
Адыргантцыхәа ԥхаҵаны,
Арбаҕь ашьҭан, иамҭа ԥсыхәа,
Ҷеыргәаԥ-ҷеыргәаԥ ҟаҵаны.

– Уннан, уннан, ахьшь иагаша! –
Дазыԥшуеит лыԥсы цаны.
– Дымԥахыҵыр са сызгаша,
Уара уимҵасҵап уҙны…

Ашҭа аҵыхәа, адыргантцыхәа
Арбаҕь иаршәан наҟ иԥрит.
Арԥыс ахы дмаахт иҷеыхәа,
Лара лышҟагь дымнаҳәит.

Ишынеималҭәара абыржәыҵәҟьа,
Аҭыԥьҳа ҷаалҭуеит абас:
– Са исԥырхагоуп арбаҕьыҵәҟьа,
Хаҵагь узлацозеи нас?!

АҬАК

Уа-а, иҳаднагалаз дызусҵа,
Ҳлыркьаҵоит шаҳҳәоз, ҳлыркьаҵ?!
Уа-а, илызуам, рҳәеит, абысҵа,
Дацәшәоит, рҳәеит, аҟьатҟьат.

Џьыкахра аҳаҟьа данылан,
Уа апырпыл мыждак иауам.
Уи дагьҵәыуеит зымҩа дгылан:
– Уаҳа иагьысфом, иагьсызхуам!

Ус, аа, ҙаагара дахьнеиуа,
Дымнеицгьы шаҳҳәоз ҳаԥшны,
Дауеит лнапқәа ыркәаталеиуа,
Ҳаԥҳал-заҵә амҩан иԥены.

Днаҳашьҭын ажәхьара ҵаҳәа,
Ҳажә-машьца аблақәа кшаԥеит.
Ишамчызгьы ианҵыгь апҟацаҳәа,
Лныга ахьцаз уаҳа илымбеит.

Аҙ-нырцә дҳашьҭын лагараҳәа,
Лсакәлеи хәыҷгьы ԥшҙаҙа ирҭәны.
Ишәфеит, лҳәозшәа, шәызгараҳәа,
Аҳәархәы ҳзаалгеит ирдыдны.

Ҳамҷырҟәараҟны сынтәа аҙын,
Амҷы шышьҭазгьы ихианы,
Аиха рыхха лшьапы дласын,
Мызкы дҳаман дырианы…

Ақалақь ҙгаб дахәом ҳқыҵа,
Шьҭа иарбан илурҵара?
Сԥа-заҵә дырфеит, хыс дызкыда,
Шьҭа ишԥаҟасҵари сара?..

Анхәа убас ахҭысқәа лроуит,
Иқәлыргылон шәызҵаарак…
Ус, сишь, аҵаца ԥа длоуит,
Иагьыҟаиҵеит зегь рҭак!

АҨЫНАҲА

Са сбыкәыхшоуп, ахцәы қамыз,
Маҷкгьы бааҙырҩын, аха…
Асҵәҟьа быҟоуп ҳәа сыҟамызт,
Блеишәа цәгьазаап ҳҩынаҳа.

Мшәан уажәакәын, сара аиҭамҳәа
Арҭ атҵацақәа ансԥырызга.
Ҳҭамада иҷаԥхьа сзеиҭабҳәа
Иарбан, ас сызцәырыбга?!

Уа раԥхьатәи анапгьы сҩаха,
Сеигәырҷьаҵәа изжәын, аха…
Сбыкәыхшоуп, сыцәамызт ҩаха,
Шьҭа исылыжжит, ҳҩынаҳа!

О, иҟалозар сеиҭабыҳәоит,
Наҟ исԥырга бнаханы.
Иамуҙозаргь сеиҭаныҳәоит,
Изжәуеит сҩаха-ҩаханы.

Сара ҩеисарагь сыздырҙом,
Сымч уиаҷы иԥысымшәац.
Еиҳабысҳәа зегь ҳаздырҵо,
Ахаан игәы ԥызымжәац.

Изжәуеит сымч ахьынҙакәхо,
Иалшом сааԥса-скарахо.
Амала, идыр бара шбакәхо,
Уиаҷы ахара зхарахо.

Шаҟа ыжәны, шаҟа ацҭатәузеи,
Ных, ҳарҟәаҭп аԥҟарақәа.
О, са исылсит изҙатәузеи,
Бара быбла аԥхарақәа.

Амҩа сымоуп, уа измаҳада,
Зныкҟьаран исзыжәуазар,
Са саҭамзааит, ҩынаҳада,
Аҩызцәа шәынсыжьуазар!

ИЗУРИ, БЗИА БЫЗБОИТ

Уа амра игыло бадыскылоит,
Амраҷ – адунеи лашоит.
Сшьаҷа еихызгар – ба быспылоит,
Изури, бзиа бызбоит.

Аҭарақәа ашәа еимырдоит,
Урҭ рыбжьы хаа угәы ҭнагоит.
Ба бажәақәа амҭәыжәҩа сырҭоит,
Изури, бзиа бызбоит.

Шьыжь абаҳчаҷ ашәҭқәа ҷысхуеит,
Бышреилаҳауа агәра згоит.
Быхьыҙ ҳәаны, иныҵак ҷысҭуеит,
Изури, бзиа бызбоит.

Са сгәы иҭоу абас-абас ҳәа,
Џьара иаасҳәар – еимдырҟьоит.
Аҙәы заҵәык – бара ибасҳәоит,
Изури, бзиа бызбоит.

Ажәа-ԥшаахқәа есымша еизыскуеит,
Даргь сыцааиуашәа сдырбоит.
Ирылху сажәеинраалагь бзыскуеит,
Изури, бзиа бызбоит.

Уа амра игыло бадыскылоит,
Уи ҭашәоит – бара блашоит.
Сыбла еихьысшьыр – ба быхгылоит,
Изури, бзиа бызбоит.

АЖЬА ШКӘАКӘА

Сара абри аԥхәызба сеилалгоит,
Дсылахәмаруеит ԥшқатцас.
Абри аԥхәызба дызбеит, сгәалҭоит,
Аҟәараҳәа сцоит сеитцас.

Сара сзыҳәан цас дыршама,
Змоурахә мыʒыз амзаҷа?
Илашьцама, аҽны лашама,
Иахьеихылго уи лшьаҷа?

Сылаԥш лықәшәа-лықәшәа-лықәшәо,
Лыбзиабара сыст, афаст!
Амитә лықәшәа-лықәшәа-лықәшәо,
Лара дмараҳәуеит абас.

Сахʒыʒо, сгәы иҭоу сахгәаҟуа,
Санцәажәо, снапырҟәыҷуа,
Ажәцарақәа ааит ҳәа Аҟәа,
Зибнаҟоуп ла дахьыԥшуа.

Са сгәы ҭыгьгьаа акы саҽызар,
Ахәыҵаччара ла даҽуп.
Иахьа дааиран уи слырԥшызар,
Уаҵәы дубап, са сыԥшуп!

Санеилахоу, ла лзы сусдоуп,
Са сангәааау, ла дыччоит.
Илзымдырӡоушәа сызусҵоу,
Дсывсуеит, сыԥсахы еиҟәыӷӷоит.

Наҟ сылԥырҵыр, дшыҟоу усоуп:
Дыѽуа дсышьҭалоит лыҽҟьа!
Ажьа шкәакәа зкыз сиѽызоуп,
Арахь саҽашәеит лыцәҟьа!..

Сара сгәааит, сара схыхәеит,
Сара сыччеит, лыҵшәа збом!..
Аԥсышәала уи сылмыхәеит,
Ааигьы салхҳәом, мапгьы лхҳәом.

Сара абри аԥхәызба сеилалгоит,
Дсылахәмаруеит ԥшқаҵас.
Абри аԥхәызба дызбеит, сгәалҭоит,
Аҟәараҳәа сцоит сеиҵас.

Са уи лҽаԥхьа исымоу ҽыкоуп,
Ларах – сақәлыршәоит оума.
Исзынхаз акы заҵәыкоуп:
Саб иҽыхәа, саб иоупа!

МУШЬНИ ЛАШӘРИА
1938

АХ, ШЬЫРИ...

Уахазыҳәа исалҳәеит ҳаиниап,
Саргьы исызламҳәаҙеит мап...
Ах, шьыри, ах, шьыри, уаха,
Иауандаз, иауандаз ақәа, –
Исоуан нас аҽыҵга!..

Исгәалашәоит, ашәҵқәа еизга,
Аакьыскьа лышҟа санцоз,
Амҩан гәаныла сызҳәоз:
Ах, шьыри, ихкәондаз ақәа!
Ах, шьыри, ихкәондаз ақәа!

Нас, аамҵа, исаҳә, ухаҵкы,
Исыҵ сызҵаара ацкы:
Сыҷкәынра абас еиԥш сзаҟьо,
Сымҩа лассы-ласс сзахҟьо?..

Иҵегь – исаҳә, ухаҵкы,
Абри сызҵаарагь ацкы:
Данбазбои, зыбла ҭыԥхо,
Наҙаҙа... наҙаҙа исгәаԥхо?

...Бзанҵык иҟамлоушәа азхара –
Сгәы сыԥхьоит, исыхоит хара...
Ах, шьыри, ах, шьыри, уаха
Иауандаз, иауандаз ақәа!

АНАСЫҧ АЗЫ АШӘА

Иарҳәа, иарҳәа, сылашара,
Иарҳәала ачамгәыр, –
Сыҟазароуп бааигәара,
Саҽашәеит быҵәгәыр.

Ашәаҳәара са сазҟазам,
Аха бзиа избоит.
Ихааҙа иҟоу абжьы схазар –
Баргьы цәгьа ибгәаҧхоит.

Аха уи абаҳҧырхагоу,
Ишәаҳәоит ҳагәқәа!
Анасыҧ ахь ҳамҩа нагоуп,
Иеикәыршоуп ҳнапқәа.

Нас иарҳәала, сылашара,
Иарҳәала ачамгәыр, –
Сыҟазароуп бааигәара,
Саҽашәеит быҵәгәыр!

АҴЫХӘТӘАНТӘИ АГӘЫЗРА

«Уҵәыуала, уҵәыуала!» –
Аҳәон игәы ишыз.
…Иҧшҙамызт аҧсыуала
Диҵәыуар иҧҳәыс!..
…Дышгәаҟуаз, жәацуха
Илхыҵит лыҧсы.

Уаҳа уи дҽыхом,
Дагьибом бзанҵы.

Лыҟәра лымфацызт
Макьана митәык,
Иҟоуп илхылҵыз
Арԥарцәа хѡык.

Ԥсыжроуп уаҵәашьҭахь –
Дарҵоит анышә.
…Дгылоуп иѡн ашьҭахь,
Дкылыԥшуа ахышә…

Дыѡналеит ауада,
Дахьыҟәыз ҵхыбжьон…
Ҵхыбжьонгьы ажәада
Гәырѡала иҷаԥшьон.

Идәылҵит еизныжьны –
Еиԥырҵырц дара.
Идәылҵит – аҵыхәтәан
Дибарц изхара.

Уаҵәашьҭахь, даныржуа,
Иҵәыуап зегьы.
Уаҵәашьҭахь, уаҵәашьҭахь
Иҵәыуап зегьы…

Усҟан – даԥсыуами,
Дхаҵоуп, ичҳап!
Ашҭаҷ аҵәыуара
Далагом, мап!..

Ианеизынха рхала –
Дгәаҟит такәы...
Иҵихын ихҳәала
Иҳәеит лхахәы...

Лылахь, лҙамҩа
Ԥшьаала дагәҙит...
Зәыр иааира дацәшәама? –
Ашә ахь дыԥшит...

Ихашҭуам ахаан –
Дафаргьы анышә:
Илаҕырҙ ала
Ирҟәандон лқьышә!

...Дааныжьны иҷанынеиха –
Лыбжьы иаҳауан...
Адунеи зегь еидараха
Игозшәа ибауан.

ЖАННА
(Ацикл ахьтә)

Амшын хыкәаҷ ҳара ҳаибадырит,
Уоуп дыссирха ларгьы иахьлызҳа.
Ицаҳә-цаҳәуа цәаныррақгьы снырит,
Исызгәакьаз абызшәа ансаҳа!

...Издыруада агаҷахь ихыҵзар
Са сынасыԥ, хара амшын ихыз?

Издыруада сышҟа дымԥахытцзар
Уи аԥҳәызба, схәыцрақәа зызкыз?

…Амшын хықәаҷ ҳара ҳаибадырит,
Нас ҳаиқәшәеит иахьыҟамыз амшын…
О, издырит, уи нахыс издырит –
Аапынрак аҷыхара иаҷын!

Аха са сҭагылоуп шьҭа ԥажәифба,
Бара уаанӡа быҟаӡам, избоит…
Жана, быхьӡ ианаалаша арифма
Ԥаԥхьа сқәыпшра мшынны иаанагоит!

…Аҽеибыҭо еиҭа ҷыц исыжәлоит,
Зны сара сынзыжьыз ацәқәырпа…
Ихьанҭоуп,
Иагьыцәгьоуп уи агәыжәла:
Иаҭаххар – сагоит ахы сҭарпа!

Ԥаԥхьа гәыҕрак цәырнагоит, иҷыхоит
Ацәаныррa, хьшәашәаракгьы зқәым…
Ԥаԥхьа Жанна бышҟа иара сыхоит,
Аха шьҭа ихьшәашәозар сҭахым!

***

Амаҵ буан убри ауха ачараҷ,
Ауха быздырит ҳәа басҳәаргьы –
Мцуп.
Аҵәца-па ибкыз аӡара-па бӡаран,
Бгәаҳәара, бгәырҕьа –
Сгәаҵа иҭашуп!

Зымҭәыжәԥа ласу
Аԥарԥалыкь хәыҷ баԥызаха,
Бааиуан са сышћа уажәы-уажә быччо.
Ашьҭахь, о, соуԥшәыл,
Иссиру сбырфын цаха,
Ҷкәынак днабыԥхьан –
Быԛәлеит бкәашо.

Бхьаԥшуан уажәы-уажә
Снеины снабыцкәашарц,
Мап, уи сзымгәаҕьит усҷан сара.
Арԥарцәа неиуан –
Баԥхатәрала ибеиҿеырбарц,
Амҭәыжәԥа шьҭнахуан зегь рыла аҿара!

Жәа мҳәаҙакәа сыбтәыбтәуан гәаныла,
Ажәԥан ахь бхазгалон,
Бныҳәаҿа зжәуан.
Ахара снанагон хәыцра ҭаулак,
Маҙакгьы сгәаҭаҿ амч аҳауан...

Иҟоума анасыԥ?
Иҟоума агәырҕьара?
Ма лаԥшҭашәароу?
Исашәҳә, изакәи?
Иацәаԥоу сзеилымкааит сара абзиабара:
Аҙшәах иаԥызоу,
Мшын цәқәырԥоу уи?

Зны мшынын –
Са сзыҳәа,

Ла лзыҳәан –
Иʒ-шәахын:
Амшынгьы аʒ-шәахгьы рымԥақәа кын.
Ашьҭахь ицәыртцуан рҭыԥқәа еиҭныԥсахлан:
Са сзыҳәан –
Имцын,
Ла лзы иҵабыргын…

Исаҳә, нас, иаҳзеиԥшу,
Ҳаиниара иаԥеиԥшу,
Анасыԥ ҳнаҭоума ҳара ҳҿара?
Ачара ҳахьеиниаз
Ҳа ҳзыҳәан имԥамшу?
Ма убри амԥа нҵәоу иара абра!..

…Амаҵ буан убри ауха ачараҿ,
Ауха быздырит ҳәа басҳәаргьы –
Мцуп.
Аҵәца-па ибкыз аʒара-па бʒаран,
Лашара-гәаԥхарак
Сгәаҵа иҵашуп!

***

Ԥшак са сышƀа ғəғəала иасит,
Уи са сқәыԥшра еимҵанарсит,
Ашьхеи ахреи са сырҿоуп,
Аҕба шкәакәа инеиуа сҭоуп…

Цәаныррак сымҵанарст, сышьҭнахит,
Еҵәак сыԥсадгьыл аҿ сыхнахит,

Ихьаԥшит сара сахь блақәак,
Снапқәа рахь иааскьеит напқәак…

Ашәҭқәа хырхәеит сара сышћа,
Амра ччеит, са сахь ихьаԥшын…
Сымаӡақәа адыруеит Аћәа,
Сара сзыҳәан Аћәа мѳамшын!..

Ашьац уарҳал саԥхьа икаршәуп,
Ԥхыӡ-хаа ссирӡак акәа сҭаршәуп,
Гәык агәеисра салагылоуп,
Насыԥк амҵәыжәѳа сыҵагылоуп!

Ԥшак са сышћа ғәғәала иасит,
Уи са сқәыԥшра еимҵанарсит,
Ашьхеи ахреи са сырҷоуп,
Аҕба шкәакәа инеиуа сҭоуп!..

***

Аимхәыц быстоит, бырлаш лыхыуп,
Быхәда ҵћәашаа иахаҵа:
Маӡа гәыҕрак ала ирыԥхыуп,
Заћа цыра ахоу ԥхьаӡа!

Иансыршоз ауп, смыцәаӡакәа –
Рыцк нахастцауан шьыжьӡа…
Аҵға ҭәит исымбаӡакәа,
Исымбаӡакәоуп аҵхқәа шца!

Дәқьанк идәылсымгаӡеит иаахәан,
Урҭ арыцқәа злыхыу – гәуп.

Сара сзыҳәан дара гәахәан,
Бара бзыҳәан дара мшуп!

Ашамҭаз – аеҵәақәа цәышхо,
Ианысҧырҵуаз иццакы –
Ажәѡан-ʒыжь ахь снапы сѡахо,
Инарылысхуан акы!..

Ус акырынтә – уахык-ѡаха…
Адунеи са сзы иразын…
Агәырѡа-хьаа, агәырҕьа-гәахәа
Зегь еицрымшәаʒо еицын.

Зегь аныцәаз – сыцәахьазу?
Ус измыцәо ицәа хаауп…
Арҭ ахаҳәқәа, еиҳа иҟәазу –
Еиҳа атҳ анымшоз ауп…

Абар аимхәыц! – бырлаш лыхым,
Быхәда ҵҟәашаа иахаҵа!
Мышкызны, ҳа ҳанылахҷыхым,
Заҟа цыра ахоу ҧхьаʒа!..

ШАМИЛ ҨЛИА
1932–2013

***

Бнапы ҟәымшәышә са иаыскыу,
Быбла ссирқәа убас рҳәоит:
– Измааноузеи ас иззукыу, –
Исымҟәытҵхны наҟ ибгоит...

Знык банызба, сылашара,
Сгәы амца акит ибыл-былуа,
Алаҳәахʒ еиҧш быхцәеиқәара
Сыбла хыркт ишанхауа.

Нас, иазыбуазеи ажәала
Исҳәеит ҳәа сгәаҵаҷ иҵәахыу:
Иббартә иҟоуп иара ахала
Сгәаҷ ицәырҵыз сыбла ишхыу!

***

Ҽнак бызбеит ҳәа сбеилаҳазар –
Абзиабара иазҳәаʒам.
Акыр шықәса сгәы бызцазар –
Идыр – усҟан ба бжьаʒам!

АЗИАС

Хәыцрак сама ушьха сықәтәоуп,
Ушьха сықәтәоуп, субаҙом.
Сылаҕырҙ цәыкәбаршәа иқәҭәоуп,
Икьасоит, исҽабаҙом.
Ас сзыргәаҟуа дудыруазар,
Лыҙбахә жәахаак сурҳарын.
Уаҳа дшызымбо маҙамзар,
Уахьцо суццар ҟаларын!..

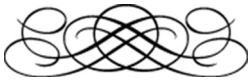

БОРИС ГӘЫРГӘЛИА
1935–2012

***

Ссирк са сышҟа дымԥахытцит,
Ари дызбаз рыԥсы рхытцит.
Рыԥсы рхытцит, рыбла ҭытцит,
Урҭ ршьыцра мшынха ихытцит.

Ссирк са сышҟа дымԥахытцит,
Сара сгәы акәын аҭра иҭытцит,
Са сҽы мыжда ажәак зҭымтцит...
Уи лыгәҭыхагь аԥсы ахытцит...

***

– Мшәан дабацеи, ас сышԥалжьеи?
Уи аиԥш залшом, иҟалом!
Ус, даасыдгылт: – Иҳәеи, уалгеи!
Гәырԥак ублақәа ирʒаʒом.

Агәырԥа иумоу, ҳарҭ ҳаʒәызар,
Уалга, ҳԥыцьагь иҳазша.
Ихьанҭазаргь ԥыцьа иаҳтәызар,
Усҟан иақәхауеит ҳалша.

– Схы-сҽы схаччеит, (агәырԥатцәҟьа
Сызҭахуада ҳаɣеиҭа).
Мшәан сарамоу, аеатцәатцәҟьагь
Затцәхар иччом алакҭа!

СЫМШ АԥҲӘЫЗБА

Ашьхеи агеи ртәыла бааʒеит,
Аԥсуа хатҵа ба биԥҳауп.
Сымш, аҕьеѡра быларааʒеит,
Иахьа бымѡа хара иҳауп...

Идыршәҭкакаҷырц Сибра иазнеиуа,
Аԥсны атҵеицәа ба бырхуп.
Сара иахьа сзыргәаҭеиуа
Ба боуп, сыбла бхымҵуа бхуп.

Ажәытә аҕьеѡраз Сибра ддырʒхьан
Сабду, инышәнап ҳмоузшәа ара.
Иахьа бахьцо са сгәы бмырʒын,
Сымш, исцәыбгеит уи бара.

СРЫЦӘҔЬЫЧИТ БЫБЛАҚӘА

Срыцәҕьычит быблақәа,
Цас сырхыԥшылт.
Ашьшьыҳәа, иԥагьамкәа,
Рымчра сыншылт.

Иҕьычыз, шамаха,
Феида изгом.
Саргьы саргамахан,
Сҕьычны сызцом!..

***

Уаҵәы иласҳәап ҳәа, сышьҭалеит,
Сыԥсы дшалаз лара нҵәа.
Уаҵәы захьӡыз, уаҵәы бжьалеит,
Сара сажәа лгәаҵа изҭамлеит,
Аха гәыла дсымоуп нцәас.

***

Ҭынч сантәоу, мамзаргь сангылоу,
Ма, санышьҭоу, санышәуа,
Ашьха ԥшахьқәа санырԥыло,
Арха, аҽаԥа, срызгәыкуа.

Сымш, зсахьа саԥхьа игылоу,
Схәыцра ԥбазтәуа шбакәу гәаҭ.
Сымш, ба быхьӡ, агәырґьа зцыло,
Сгәы иҵаԥхоит, шьҭа быгәгьы сыҭ.

***

Сымш, ҟазшьала
Быздырит бзакәу,
Сымш, зегь рыла,
Ба бақәшәеит сгәы.

Сымш, са сгәала,
Сгәы иҵоу, сгәы зку.
Сымш, згәырґьарала
Слашауа, сгәыку!

Иашоуп, хаҵала
Сыбдыруеит сзакәу.

Ианбаббои лакҭала
Шаҟа сбызгәыку?

***

Уажәымзар
Уажә бааиуеит,
Уажәымзар,
Уажә бааиуеит,
Сыԥшуп
Сыԥшуп,
Сыԥшуп...
Снеи-ааиуеит,
Снеи-ааиуеит,
Снеи-ааиуеит,
Снеи-ааиуеит,
Сгәы ҭыԥо,
Аисра иаҿуп!
Ҳаиԥыларц
Иахьала
Иахьеибаҳҳәаз,
Схала
Сгылоуп...
Ба бааиуам шьҭа...
Схы схәыцырҭаха.
Гәырҩала
Снатәарц
Ԥшьаала...
Сгылоуп,
Сгылоуп еиҭа...

МУШЬНИ МҚАИИА
1932

***

Ашәах еиԥш инагәылхәраан алашьцара,
Адәахьы ишарккеит ашьыжь шара.

Нахьхьи, ажәԛан хымаа анҵәамҭаҿ,
Ашарԥиеҵәа еицралт ашамҭаз.

Ихәаԥштәалахаз амза шьада,
Агәы ҵнаршәааит ажәԛан ҵада.

Ашара ацәырҵра дук ахмырҵкәа,
Шьыжь шәаԥшь ныкәххит ашьха рызкәа.

Адунеи гарлеит аԥсаатә рашәа,
Сқьышәгьы иныкәххит сзышьҭаз ажәа.

Агәыргьаҿҳәашеиԥш амҙырха анҵытҵ,
Инасҿаччеит,
Атҵх ихнахыз аапынтәи ашәҭыц!

***

Уахатәи амза аԥшра сылшозар,
Издыруан аргама ба бгәы иҭаз.
Аха аҽыкәаҳа цәырҵны иакәшазар,
Бареи сареи аҙы-мшын ҳабжьалт.

Аеҵә рышьхытҵә садаԥ ҳәынҵәаран,
Амза аҙыжь иаҵәа инхыԥсалт.

Быхьӡ аԥша заҵәы иналасҳәан,
Са сқәыԥшра агәараҵа сынҵалт!

***

Шьха ԥшӡак инахаԥхеит ашәахәа,
Гәыгракәак рыкәа сҭазыршәыз...
Адгьыл аԥсы – анаѣкә кахәхәа,
Ашьацра иныԥрааит схәыцра мҵазырсыз.

Аҵлакәа гылоуп абгьы шәыб-рҽашьшьы,
Амахә иканаршәит ааԥынтәи ашәҵыц.
Аҽкаршәны иасуеит ԥшаласк кашьшьы,
Бзиабарак гәыбзыгуеит сгәаҵаҽ иҵашәҵырц.

МЫШКЫЗНЫ

Л.Б.

Хәылԥазыла, аԥсымра аҵашәамҵаз,
Сара снышәынҵра агәашә ашьшьыхәа
иаартла.
Ахәылԥаз аҳәхәыхәа аӡаӡа акаԥсамҵаз
Сгәы иныкәҵан ашәҵқәа ршьыҵәра ԥыртла.

Ҳамҵак схаҽы игылоу аѣәардә хәыч
бныкәтәа,
Ахаангьы ибымҳәац
сыхьӡгьы уажә иныҵакны иҳәа.
Ахаангьы ибзыразыз сгәы былабжыш ныкәтәа,
Буаз ажәакәа налаҵан мыткәмак сызҳәа.

Ацәгьагьы абзиагьы зегьы-зегьы
бгәаларшәа,
Ибгәаларшәа иҳацрымҭуа иҳашьҭаз
гәырԥак.
Бареи сареи ҳамшқәа ииасит акалашәа,
Аха урҭ зегьы аамҭалан, имԥасит зымԥа.

Иахьа адәахьы аапын шарккеит, иббома?
Апытҟәырқәа иргәылҽҽеан ашәҭқәагьы
пытит.
Сишь! Нахьхьи иааԥуа акәыкәу бжьоума?
Бааигәаҭәҟьа сгылоуп, ҳқәыпшра хынҳәит.
Нахьхьи, мраҭашәараҿ хәылпҵ
шәапшь уаркалеиуеит,
Хәылпазтәи апсымра аҿуп аҭашәара.
Бкасы еиқәаҭәа иналыҧхан, былабжыш
леиуеит,
Иҙхьоу, иҧсхьоу сахьақәак цәырҭуеит
ԥьара.

БАРА БЫБЛАҚӘА

Рыгәра згоит сара бара быблақәа,
Быблақәа ирыҵыҧхо былапш ашәахәа.
Илашоит урҭ, маҙа ҵәахык рыҵамкәа,
Бара быблақәа аразра зхыхәхәо.

Бара быблақәа зегьы-зегьы сарҳәоит,
Мшы лашеи, мшы хьанҭеи зегьы ртәы.
Бара быблақәа сгәахәрақәа ҿарҳәоит,
Уаҵәтәи сымшгьы гәыԍрала ирҭәы.

Ба былапҵш анысхьысуа мра-шәахәан
Шә-насыпқ рыхраш са сзыҳәан илашоит.
Усҟан гәыҕрак ашьҭыбжьгьы мҩашьахуа
Иппсҭатцагаха са сгәатца иҭапсоит.

Сара зегьы сарҳәоит бара быблақәа,
Бгәахәагьы быгәтыхагьы сарҳәоит зегьы.
Ус, бжьыда-шьҭада, хәашьра аламкәа
Бара быбзиабара цқьа атәгьы.

Агәра згоит ашьха сыпса тҟәацуанатц
Бзиабарадук шыҟоу, ҵа змаҙам.
Зегь сымоуп быблақәа ашәахәа раз
рхыҵуанатц –
Уаҳа адунеи аҿ акымзарак сҭахҙам!

АНЫМЕРАҲ

Сааит уаха хы-мҩакы ахьеихагылоу,
Аҙаҙа аҳәоит – аеҵәа рхьыршаҙ.
Амзаҿа жәҩангәашәпхьара илагылоуп,
Сара насыпқ саҳәоит: «Са сшамкәа
сызшаз…»

Са сгылоуп хы-мҩакы ахьеихагылоу,
Саҳәоит ажәҩан сҿаҳәатәы ҟаларц.
Саҳәоит ажәҩан ашаеҵәа ангыло,
Уаҵә исынасыпхо уаха пхыҙла дызбарц.

Исфеит х-кәакәарк, амзаҿа абла
иныхкылан,

Изжәит џьыкала иҳәахыз ақәырпа.
Уаха ԥхыӡла хьтәы храҽак ааанкылан
Сынасыԥ дысԥылан сӡыша лыртәарц.

Са сгылоуп хы-мѡакы ахьеихагылоу,
Жәѡангәы дахьныҵԥрааз збоит слахьынҵа.
Избоит Анцәа рҭыԥҳа аеҵә дахьрылоу,
Сырѡышьны инасхысуеит гәыԓрак ԥхаӡа.

Уаха – Нымераҳауп, слышьҭоуп сынасыԥ,
Ихышхыҵәоит еиқәкышьа змам са сҽара.
Абар, уажәымзар уажәы абас дниасып,
Сгәыԓра абырфын хац, са сгәаԥхара.

Анасыԥ анцәахәы Анымераҳ слыҳәоит…
Аеҵәа срылаԥшуеит, сгылоуп, сыԥшуп…
Аҵых ҽаҳа-дагәа бжьыдоуп, ишьҭадоуп,
Хы-мѡахәасҭак адамыԓ еиԥш адгьыл иануп!

САРИОН ҬАРКЬЫЛ
1936–2005

АБЗИАБАРА

Ақәа леиуан, абҕьы капсон,
иҭынчмызт усҟан аԥшагьы:
зны атҵла рымахә еиннаҟьон,
аршәаа иасуан ҿеа зынгьы.

Ақәа ҳалсит уа, аха дцомызт,
бцандаз сымҳәеит, сымцеит саргьы.
Аха мап, ахьҭа ҳарҭ ҳакҙомызт –
ѡыцьа ҳарԥхон мракы.

СЫНАСЫԤ

Атҵх лашьцан. Амѡа ҿҟьара,
сыжәѡа кны, сылбаабгон.
Атҵх лашәын. Ҳахьыҟаз чаран,
маҷк сшьапгьы еилагон.

Аха, мап, ԥьаргьы сышьҭамсит,
хыла са самысит бнакы,
амѡаҿ амаҕ ѡаѡа сҿамсит –
бсыцын, сахьчон ба бнапы.

Атҵх лашәын...
Аамҭа ҳԥыртцит.
Имоухьеи ҳѡызагь ахәыҷқәа.
Атҵхаҿ усҟан сҭынчра сцәыҙит,
иахьа еиҳа еилагоит сшьапқәа.

Ибылшозар – еиҳа сеицәоуп,
уажә еиҳа исҭахуп бнапы,
уажә сгәырԥа еиҳа ирацәоуп,
уажә еиҳа ихьанҵоуп сшьапы.

Усҟан скаҳар – сқьышә схәахәон,
аха мышқәак рышьҭахь иҧьарын.
Иахьа скаҳар – сгәы хәахәап,
ашьа ахьшы, уаҳагь иччарым.

Аҵх лашьцан. Амԥа ҷкьала
сылбаабгеит, исмырхь акгьы.
Усҟан ладан. Уажә ԥадароуп,
быда маҷк сааԥсеит саргьы.

Нас, бсыхәозар – иахьа бсыхәа:
еиҵа бысзааи?
Бнапы сыркы!
Нас сгәырԥақәа ирысҭап ԥсыхәак,
нас – сҷазаап ҳамҭакы.

Сызнымсыц амԥақәа сырнысып,
сусқәагь срылгап инагӡаны.
«О, самжьеит сынасыԥ!»-
Исҳәап усҟан:
Насыԥс ба бааира ԥхьаӡаны.

АЗҨШРА

Бааи ҳаицылап хәылпҩазык,
ҩхьан иаҳзеибымҳәаз еибаҳҳәарц,
ҩхьан иаҳзеилымкааз еилаҳкаарц,
бааи ҳаицылап даҽеа знык.

Иҳақәкны амза лашалап,
атҵх гәаѽажә уа иҷырҳаслап,
аҧша маҙа са исыцәхаслап,
ба иҟам ҙыбнаҟа быҧшлап.

Сажәа бгәаҵанҙа имнаҙар,
ах, бцәажәар баргьы тәым бызшәала,
еиҵагьы исҳәап: «О, бманшәалаз!
Са схьаақәа – сара изҙап».

Мап, мчыла бныскылом бара,
уа ҳаиҧыртцып, ус ҳаицәыҙып,
еиҵахгьы атҵхаҷ бышьҭа сцәыҙып...
Нас – исҵаххар
дырѽегьх ббара,

еиҵагьы саҧхьап хәылпҩазык,
еиҵах агәыҕрақәа зегь еизызгап,
нас, ахәы снықәлан,
сыбжьы ѽҭызгап
уа: «Даҽеа знык! Даҽеа знык!»

Са исыхәошәа «даҽеа знык»,
бара бааира – сара сахьчошәа,

быблақәа рҭаԥшра –
сара сахәшәтәуашәа,
сазыԥшызаап хәылԥазык.

***

Бызшәала ҳзеилибамкааит ҳара –
бсацәажәоит исзымдыруа бызшәала.
Ах, абызшәазы зынӡагьы сманшәалам,
ҷаҳаи дагәеи реиԥш, ҳаидхалеит ара.

Мап, ѡыстаа бызшәак сзымҵеит сара!
Бцәажәандаз ма ихаау ашәала...
Ах, ҳдунеигьы шами оумашәала,
ѡыцьа абас ҳаиҟәнагазар хара.

Бсымтҟәарцаз акәхап,
бнагылт бнаскьаны.
Нас бныҚәланы бцеит, бнапы сызҟьаны.
Схәыцуан сара: бызшадашь хаҭала?

Узмыцҳаз ампа, мап, иашаӡам,
имиз анасыԥгьы – ԥсрак азшаӡам,
иарбан, нас, хьаан сгәаҵан иҭалаз?..

АШӘҬҚӘА

Иахьак ашәҭқәа
сышрылаз – сбааӡеит.
Ашәҭқәа иреиґьыз
сара изымбаӡеит.

«Ах, сыԥныҟа шәаала? –
срыҳәоит зегьы. –
Инцәахшоу ашәҭқәа,
шәсыхәа саргьы:
мышкы зны, мышкы
зны усгьы сыԥсып –
еиҭымха иншәмыжьын,
ишәыдышәкыл сыԥсы!»
Ашәҭқәа хырхәо,
иаԥуп акы аҳәара,
инахазар урҭ
аратәи сыԥҳәара?
Сара исзеилкааӡом,
ирҳәоит урҭ маӡак.
«Бзиа сыжәба саргьы,
иҟалозар маҷӡак.
Бзиабароуп исыгу,
сҕарны схы збоит». –
Сара зегь сыгәҭыхоуп,
ашәҭқәа ԥырбоит.

АШАМҬАЗ

Аҵлақәа ацәа хаа иалоуп,
макьана изшазгьы рбаӡом.
Аԥшагьы агара иаиалоуп,
ԥьаргьы макьана иццакӡом.

Иахантәарак
адунеи иакәшон,

имтәеит иара усгьы џьарак.
Абар, уажә изымгыло иаақәхеит,
иаршоит ԥхыӡла цәгьарак...

Ах, еиҧа
гәҭынчрак са исхалахт,
исымбеит сымрагь анлаша.
Аҧлақәеи сареи
ацәа ҳалахт.
Уҽых!
Уҽых еиҧа, аԥша!

Ҳагәҭынчрақәа
наћ иҳахћьа!
Ҳгәалақәа зегь
наћ иԥсаћьа!
Ԥхьан еиԥш,
ҳанасыԥ улаша.
Уҽых!
Уҽых еиҧа аԥша!

АНАСЫԤ

Иахантәарак бхыза кәашон,
иахантәарак насыԥк хәашон...
Бышћа инеирц иқәԥон аԥшагьы,
иахантәарак смыцәеит саргьы.

Издыруан, мацәысран изҽыз,
ибналаны ишцоз уа ҽызк...

Избеит нас, избеит нас: шьыжьы
акыркырҳәа иччон ба быбжьы...

Аԥшагьы саргьы башаʒа ҳшәон:
зегь ҳцас насыԥк уа икәашон

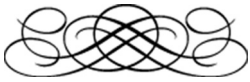

ТЕРЕНТ ҨАНИА
1937

СЫЛАШАРА

Амҩа сыкәуп... амра ԥхара
Шәахәала иҽырбоит.
Хәыцрак сыцуп сара схала –
Исыхауа сагоит.

Бааи, бааи, сылашара,
Бааи, бааи, сыбла еиқәара,
Ба бами сгәаҵа иҭоу.

Аԥсабара са сеиԥш иҿыцны
Игәырҕьоит уамашәа.
Агәил гылоуп рхышәҵқәа ҿыҵны
Са сышҟа иаарашәа.

Бааи, бааи, сылашара,
Бааи, бааи, сыбла еиқәара,
Ба бами сгәаҵа иҭоу!

Амҩа сызқәу хара сагашам,
Ба бахь ауп уи ахьцо.
Ҳамра икыду бзанҵы иҵашәашам,
Ҳа ҳами изызкаԥхо!

Бааи, бааи, сылашара,
Бааи, бааи, сыбла еиқәара,
Ба бами сгәаҵа иҭоу!

АШӘҬҚӘА РХАЛА ИБАРҲӘАП

Ихәыҭ-хәыҭуа аԥсабара цәажәоит,
Игәаҭеиуеит, игәырԥоит иара.
Иаҳа-иаҳа сара сгәатца хьшәашәоит,
Аха ус сыԥшуп. Сыԥшуп ара.

О, бааиуазар – ашәҭқәа рхала ибарҳәап,
Сылаҕырҙқәа ирымоу ихцаны.
Ҽнак шысмышьҭыз, араҟа сымԥшыкәа,
Насгьы уа сышцәыуалоз стәаны…

Сара сыԥшуп – ашәҭқәа ччо иахьгыло,
Урҭ ҳахьрыкәшоз бзиа ибаны.
Игәыргьа-гәыргьо амза хыхь ихылоз
Иахьаҳԥыртцуаз ҳаблақәа гәыҙны…

О, бааиуазар, ашәҭқәа рхала ибарҳәап,
Сылаҕырҙқәа ирымоу ихцаны,
Ҽнак шысмышьҭыз араҟа сымԥшыкәа,
Насгьы уа сышцәыуалоз стәаны.

БАРА БЫДА

Бара быда дыҟаҙам,
Быҟоуп бара бхала.
Исыздырам бымаҙа,
Иахьа ас сзырҟьалаз.

Сара саха бымаҙам,
Ҭаха сыбҭом уаҳа.

Снеит ушьҭа ахыҟәанӡа,
Ари ҩахам, хахам.

Арахь ажәа самарам,
Сажәаҟәа зҳәарыда?
Ба быбзиоуп, амала,
Дыҟам бара быда.

Изыурызеи, сныҟәалап,
Сакәыз мала ныҟәа.
Ба ибыздырӡом иҟалаз:
Бара быда дыҟам!

УАҲА УМААН ҲӘА САБҲӘЕИТ...

Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит,
Ибзиоуп ҳәа сцеит.
Аума зегь ҟасҵеит,
Аха сгәырҩа схыҵны
Џьаргьы имцаӡеит,
Быблабара саҳәеит...
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит...

Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит,
Сымала сынхеит.
Амра цацәахеит,
Ацәқәырпақәа хьшәашәан,
Игауан урҭ рашәа,
Сара сгәамҵыр акәхеит,
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит...

Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит,
Ашьҭахь ибгәаҕьит.
Бара бҵәыуеит, бхьит.
Аҳәарагьы бзыцәгьан,
Атҵх ҭынчын, ицәан,
Сыԥсҭазаара лакәхеит…
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит…

Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит,
Иаҳхарам аҳәгьы.
Иаҳзеилан зегьы.
Аԥсҭазаара шкәакәоуп,
Аха иҟоуп иагҟәоу,
О, адәы сышԥақәхеи!
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит…

Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит…
Бшәеит еиҵа бажьар ҳәа,
Бынасыԥ бымбар ҳәа,
Бхала быҟаз, сыҟәла,
Сара ба бысныҟәлап,
Ушьҭа сымч маҷхеит,
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит…

Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит,
Уаҳа, уаҳа умаан ҳәа,
Сыҳбахәгьы умҳәан ҳәа,
Аха, идыр, исылшом,
Ибҳәаз ала сҷабҳәеит,
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит…

Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит –
Зықьнашықәса цеит...
Шьҭа саргьы сажәҙеит.
Зықьнашықәса рышьҭахь,
Схылан бара бышьҭа –
Быблабара саҳәеит:
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит!..

***

Ииаҵәаҙа аҙыжь иаҧызоуп
Бара быблақәа.
Аԥсабара сықәзырԥшызоуп
Сымыш, быгага!

Санбыхәаԥшуаз бцәажәаҙомызт –
Баша бԥышәырччон.
Усҟан амра ԥхашьаҙомызт,
Бқьышәқәа ирықәыӷӷон.

О, иахьанҙа бызбаҙомызт,
Нас бабаҵәахыз?
Аблақәа сгәы рфалаҙомызт –
Уажә иабасҵахыз!..

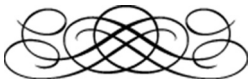

ВИТАЛИ АМАРШЬАН
1941

АЛАФ

Бани баби набхыхәмарны,
Ус бзырҳәалон банхәыҷыз: –
«Аʒә длышьҭамлашеи абригь мышкызны,
Мышкызны дҳаушт рыххатәыс…»

Абар иааины иаарыдгылеит –
Уи мышкызны ҳәа изҽыз.
Ибышьҭанагалазгьы са сакәхеит, –
Ҳ҆калагәышьеит «рыххатәыс!»

***

Пҳәызба еинаалак са дыздыруеит,
Ла сылдыруеит сызҳәауам.
Ашәҭ ахьыҟоу ашьхыц неиуеит,
Имнеиргьы ауʒауам.

Асоф аҽы лыбла ҭшаша,
Лыхцәеиқәара ду шьқьыруа,
Сыбла анлықәшәа, еес сышиашо,
Уахь сҽынасхоит сгәы ԥшаауа.

Маʒа снеиуа, снеиуа, снеиуа,
Лбаҳча аҟынʒа снаʒалоит.
Насгьы уаҟа сшыгәаҭеиуа
Акыр аамҭа наскьалоит…

«Ехҳ, афасит, сышҧагыло» –
Нас аҩныҟа саахынҳәлоит.
Санышьҭало – сгәы ҭамгыло –
Сыҧхыз дшало исыршалоит.

Снеиуеит, снеиуеит, сеиҭанеиуеит,
Шықәс дуззак нҵәоит абар.
Снеиуеит, снеиуеит, ҩаҧхьа снеиуеит –
Исызнамгацт уахь схабар!

***

Ба быʒгабуп,
Бгәы ҟәымшәышәуп,
Бгәы ԥшқаʒоуп.

Амаҷ азыҳәа,
Акьажыҳәа
Бҵәыуо бтәоуп.

Апоетгьы убас
Игәы ҟәымшәышәуп,
Игәы ԥшқоуп.

Аха амаҷ азыҳәа,
Акьажыҳәа
Дҵәыуо дтәом.

Апоет данҵәыуа –
Адгьыл ҵәуеит.
Апоет данҵәыуа –
Амра ԥхом.

Апоет данҵәыуа –
Ажәлар гәжәажәоит.
Апоет абашаз –
Дҵәыуа дтәом!..

Ба быʒԍабуп,
Бгәы ҟәымшәышәуп,
Бгәы ԥшқаʒоуп.

Амаԛ азыҳәа,
Акьажыҳәа
Бҵәыуа бтәоуп...

АҶКӘЫН ИЛАФ АШӘА

– Аʒы шыцәоу знык иубар,
Иалшоит иуҳәауа ҟалар,-
Абас рҳәоны саҳахьеит,
Аха знымзар-зны исымбеит...
Издыруада уи саниар,
Сара сзыҳәауа абар:
Зегь зымчу, амра казырԥхо,
Сҟаҵа Какашьа сылгәаԥхо!

ИСГӘАЛАШӘОИТ...

Иҟәандашьшьыраʒа аʒыжь ҳанҵалеит,
Ҳналагылеит хәдацәахьы.
Бʒаақәрыларҳәа бшәан, баасхьынҳалеит,

Иҟабҵоз бзаамгакәа бхахьы.
Саргьы иаразнак баасгәыдсыҳәҳәалеит,
Сазымхәыцʒакәа зынʒагьы.
Уи акәхеит – аʒыжь ҵамҵам ҳаицхылеит,
Уа ҳаицыʒсоит иахьагьы!..

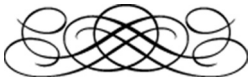

ВЛАДИМИР АҬНАРИА
1938–2006

АҧҲӘЫЗБА ШАНА

Пҳәызба шанак далоуп Аҟәа,
Пҳәызба ссирҙак, пҳәызба еинаалак,
Пагьа-пагьа, аҿарҳеиԥш дныҟәо,
Агахь днеилоит хәылбыҿхала.

Арпар-хьырпар пшуп. Лцәырҵра
Амшап шареиԥш дара апылоит,
Рыбла дныҵшәар, лара лцәыҙра
Хьаан, имцабзха ргәаҵа иацралоит.

Иршанхагоуп лыбларпшышьа,
Ирмацәысуа, иандыршамшамуа,
Зегьы ирдыруеит лааигәа анеишьа
Аламала ус ишамуа.

Шәҩы-уаа рыбла лара илышьҭоуп,
Шә-бзык, шә-ҽык уи дырҽаршәуп,
Уи лразҟымҩа, лымҩахәасҵа
Мзашәахәоушәа лҿапхьа ишьҭаршәуп.

Арпар хгылан ус гәаныла –
Баргьы ҳаргьы! – илыкәмакәруеит...
Лыччапшь пагьа ла илзынкылом,
Маҭапшьушәа илҿахәмаруеит!..

АБЗИАБАРА

Аҳиас ахықәан амца еиқәуп агәгәаҳәа,
Аккара рцәажәо аҳиас цоит ахьхьаҳәа;

Илашалашоит хараҳа амцабз-кьаҭара ақәым,
Илакьылакьуа ицоит аҳиас – ҭабара ақәым…

Амцабз хәмаруа, инхытаруа аҳы ихыччалоит,
Аҳиасгьы аԥаѡ шыҟоу инадыххылоит,

Игәаҟуеит амца, еихаҭәиуа,
изымѡахыҵуам,
Икҷагьежьуеит аҳиасгьы, аԥаѡ изҭыҵуам.

Иахьакәымхеит, уаҵә акәымхеит, ас шықәсыла
Аҳи амцеи еидыҷырбалоит гәыла-ԥсыла;

Ишеиҷынҵәаауа, рылаԥш шеиду инеивыслоит,
Изыраапкуа, изырхагауа ԥшакгьы наслоит.
Иазычҳауам агәаҟракәа, аҳиас хыҵуеит,
Ацәқәырԥақәа неижәхыслауа, имѡахыҵуеит,

Уаѡ иимбац бзиабарала урҭ неилаҵәоит,
Ишеизгәышьуа, аҳи амцеи уа
инеибарцәоит…

Аха игылоит, ѡаԥхьа игылоит амца
агәгәаҳәа,
Аккара рцәажәо аҳиас цоит ахьхьаҳәа;

Илашалашоит хара амцабз – кьаҭара ақәым,
Илакьылакьуа ицоит аӡиас – ҭабара ақәым!..

АБРИ АҧҲӘЫЗБА

Сара абри аҧҳәызба сеилалгоит.
Платон Бебиа

Сара абри аҧҳәызба цқьа дыздыруаз џьысшьон,
Лыҧшра, лсахьа, лус-ҳәыс, лхымԥаҧгашьа,
Уажә аакьыскьа убас дысҷаччеит – анаџьалбеит!
Са исымбаҭәҟьацт сдунеихаан асеиҧш ччашьа –
Баша ччашьам, ҽырҧшӡагам, уи еижьагам,
Ҳаи, ишҧеиҧшу уи лыччашьеи амра аҧхашьеи!

Сара абри аҧҳәызба цқьа дыздыруаз џьысшьон,
Сашьцылахьаз џьысшьон лыҧсшәа еинаала,
Аха аакьыскьа убас ажәак џьара иаалҷыҵшәеит –
Аҳәыҳә ҧшқа, зыҵра иԥхыҧрааз,
еиҧшнысшьалеит,
Шьацаагаган, ихәарабҕьыцын, иҧсҭаҭаган,
Жәԥан ҵамҵамра уи азцеит, амҵәыжәԥа хиаала…

Сара абри аҧҳәызба цқьа дыздыруаз џьысшьон,
Сгәы сажьозаап, уи дымцозаап схәыцра дналаӡ,
Уажә аабыкьа ашьаҧа дааҭалт ҧарҧалыкьшәа,
Асас дахьқәа ахьеидтәалаз рылаҧш лыкәшәеит,
Дшаҭәышаҭәуа, лымаҵушьа, лынеиааишьа –
Ҳаи, дышҧеиҧшу, лымцахә мыцәааит,
зынӡа аҧша лас!

Сара абри аԥҳәызба цқьа дыздыруаз ԥьысшьон,
Исхароузеи? Исмаҳацызт лашәаҳәашьа,
Лыбжьы ѡтылцеит – иаацәылашеит
ашьхатәылан,
Лыбжьы азҳашьа еиԥшын амш азҳашьа,
Ацәгьамыцәгьа наҟ иаҳҟәыблаан, иѡаҳхылцеит –
Ауаатәыѡса, уи лыбжьы ада иҳамам нхашьа!

Сара абри аԥҳәызба ахаангьы лдыршьа сымам,
Излоудырри амра, амшын, ашьац, аԥша лас?
Аха Аԥсынтәыла аҭыԥҳа цқьа бара бами –
Сыԥсы балаз, сашәа балаз, сыбла хшәала,
Аԥстазаара амаӡа ду адацԥашә бами,
Ибаргәызеи беиԥш зеиԥшу зыѡны дыѡналаз!

Сара абри аԥҳәызба цқьа дыздыруаз ԥьысшьон,
Лыԥшра, лсахьа, лус-ҳәыс,
лхымѡаԥгашьа...
Уажә аакьыскьа убас дысҷаччеит –
анаԥьалбеит! –
Са исымбаҭәҟьацт сдунеихаан асеиԥш ччашьа –
Шьацаагагоуп, ихәрабгьыцуп, иԥстаҭагоуп,
Ҳаи, ишԥеиԥшу уи лыччашьеи амра аԥхашьеи!

***

Ахьтәы салам дәықәызҭо ҳамҭас,
Амрагь макьана иҭамшәаӡац,
Ишԥаразу амра аҭашәамҭаз,
Ахаан ас сыблақәа ирҭамԥхаӡац.
Ахаан иахьеиԥшгьы сгәы азыҳәо,
Сҷажәкуа саҷымхәацт аҳауагьы.

Иԥьасшьоит: быҟаз ҳәа сбыҳәом,
Былабара уаҳа ишысмоуагьы.

Сылаԥш азыѡуеит амшын ду,
Тамашәҭцас еилаԥыруеит аԥнышқәа,
Амшын иаҵәеи жәѡани ахьеиду
Инеихьеит аԥра шкәакәақәа.

Ех, амра аҭашәамҭеи ба бцамҭеи, –
Иниасуа агәыҕрақәеи аԥшҙареи!
Иԥьасшьоит игәаҟуа иахьрышьҭам
Сыблеи, сыхшыѡи, сгәынкылареи…

Бареи сареи уаҳагь ҳаиниашам,
Ҳаилгеит бареи сареи ҳшеилгара,
Уи ҳцәаҵлагь иаҳашам ажәа-шҳамк,
Амшынгьы аҿуп шьҭа аԥсеивгара…

Издыргәышьоит: – иахьада ҳаиниашам,
Амшын цәқәырпҵа ҳгәыдыҿеалауа,
Аха издыруеит: ҿа хьҙык иазырԥхашам
Ба быхьҙада сажәеинраалақәа.

***

Сыблақәа хагахеит. Амца рхыҳәҳәыла,
Ацәқәырпҵа ирыжәлаз рымч архом,
Сыблақәа хагахеит. Шьҭа сҿысзынкылом,
Шьҭарнахыс ачҳара ԥхасшьоит, сартәом.

Сыблақәа хагахеит, иссирҙоу гәыбзыҕрак
Иҟәандаҙа исылсуа, иаѡуеит са сшьа,

Сыблақәа хагахеит. Аԥҳәызба лхыхра
Идуӡӡоу, иԥшьоу насыԥны иршьан.

Сыблақәа хагахеит. Бцәа-бжьы ирыбжьалан,
Иашьҭоуп, иашьҭоуп ба бгәы ацаԥха.
Сыблақәа хагахеит. Издырт бгәы абжьала –
Сзеигәыҕуаз аус ду ҟалозаап уаха.

Быблақәа хагахеит. Амца рхыҳәҳәыла,
Еизыѡит ҳқьышәқәа, еизхьуаз харантә.
Ҳаблақәа хагахеит. Ҳаблақәа ирхыѡлеит
Агәаҕьра.
Ашәара.
Агәаԥхара!

***

Еицәажәон снацәкьарақәеи ба
быхцәԥарақәеи –
Еибырҳәоз сеидру дара.
Ссируп! Урҭ рымаӡа шԥеиқәшәеи бҳәарауеи –
Иаҷын хаа-хаа сгәы адара.

Иччон ба быблақәа, ԥсҭҳәацкгьы рхымлакәа,
Еимҟьазшәагь збон ацәқәырԥа.
Еиҵыхуа рымҵәыжәѡақәа, иргәылԥрааит
быблақәа,
Иргәылԥрааит аҳәыҳәқәа ѡба...

...Еицәажәом снацәкьарақәеи ба
быхцәԥарақәеи,

Еиԥырҵит, еиԥылом, ируам. –
Аха аҳәыҳә ԥшқақәа ирхылҵуам, ирхыҵуам
сыблақәа –
Ишырхыц ирхыуп иԥыруа.

АЦЫԤҴӘАХА

Абзиабара ҵәахнаҵы – игәнаҳан,
Абзиабара аназхымга уаҳа,
Ашәҭ ахьгылаз ишәҭит...

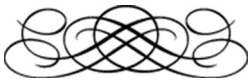

ТАИФ АҧЬБА
1939–?

АМЗА ЗХАЛАЗ

Атцых. Артцуқәа рыбжьада
Уаҳа бжьыҟазам адәны.
Иаашналашоит ус ауада
Ишеишеиуа амза ҭәны.

Лиарҭа дшылҵуагь лымбазакәа,
Иоужьны ишлықәыпсоу лыхцәы,
Ддәылҵуеит – ашә ала дымцакәа,
Ахышә дкылсуеит харпзатцәы.

Атцых зыжьушәа дхыхәхәалоит,
Дызхьынҳалоу... уеилыпсаап!
Атзы дкыдлан ахыб дхалоит,
Ател дықәныҟәоит – апсаатә!

Амза деиҿеырбоит – лгәапҳара,
Иаргьы лааигәаза иаскьоит.
Аблахкыга – разынпсара
Лхарп дагәылпхаауа дкәашоит.

Ажәашан атцан, дгьыл дакзамкәа,
Лыкәашашьа цьашьатәзоуп –
Уаашыхшара ихаҧы изаамго,
Пхызгьы изымбо кәашароуп.

Уи дагәыҵыхҳәҳәа шәахәала
Амза дамоуп дытҟәаны.
Ԥшьаала-ԥшьаала,
Хаала-хаала
Ларгьы лҽалҵаӡоит дгәыкны.

Адгьыл, ажәѡан, аамҵеикәшара –
Зегь ааҵгыло ишанханы! –
Изаурыдашь аԥсабараҿ
Абри амаӡа еилкааны?..

Закә насыԥыз иаха илымаз –
Акгьы лгәалашәом шьыжьы.
Лхаҵа дихәаԥшуеит – дхәаҽыма?
Ицәгьаӡоупеи ихәда абжьы!..

АҴАНДАРАҞКА
Ашәа

Уа, дызбада, уа, дзаҳада –
Лыԥшра-лсахьа деиҿкааны,
Лышьҭрагь наганы, ҳәарада,
Илуа-илҳәо зегь хааны?

Дыҟаз ашьха, дыҟаз ага –
Уи даабар акәын ҳара,
Абри лѡыза агәазырҳага
Ҳлаѡсны ҳцозма ҽаԥьара!

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара даҳгәаԥхоит,

Аԥандара, Аԥандара,
Аԥандараҟа даагоит!

Изышьҭадаз Калдахәараа,
Изышьҭадаз Уаҵҳараа?
Иҟамлароуп шьҭа гәынхара,
Акгьы ҳхараҙам ҳара!

Арԥар зҿузеи, бзиа збаша –
Бармышь, Блабырхәа, Џьырхәа?
Зынгьы исҳәан еиԥш (дара рҳәашьа)
Гәында илышьҭоу иеицырхәхәа?

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара даҳгәаԥхоит,
Аԥандара, Аԥандара,
Аԥандараҟа даагоит!

Аацаа гылан Ааԥсҭа ахықәан
Иаҳзыԥшуеит ишанханы,
Амҩа ҳарҵоит абҕархықәаа –
Ҳашҷандаратәқәоу баны!

Дәарыԥшьаа ҭацала ҳариаааиуа –
Малла ибеиоуп – иаарычҳап!
Насгьы, ҳчарашҟа ианаааиуа –
Харшәала ишаҵамхо ҳдырбап!

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара даҳгәаԥхоит,
Аԥандара, Аԥандара,
Аԥандараҟа даагоит!

АЦӘЫКӘБАР ХӘЫҨ

Ҩаԥхьа схала сынкахәыцуа сыбзыԥшуп,
Аеҵәаҟәа рыбла аʒаҵахьтә исзыԥшуп.

Ҩаԥхьа схала амахә хьынаа, зымҵа стәоу,
Разын заʒоуп ицырцыруа иахьыршоу…

Сылаԥш алахеит аʒыжь, абар, избоит,
Ҭынчроуп, быгага есааира иааигәахоит.

Ус, ашьшьыхәа баaиуа-баaиуа, быҷʒаны,
Бнапҟәа еиҵыбхит, сыбла хыбҩарц бааскьаны.

«Сылашара, сыбзыԥшуижьҭеи иҵʒои?
Сылашара, уааиʒа ҳшыҟаз еиԥш ҳҟамлои?»

Ацәыкәбар хәыҷ аҷеазнымкылакәа инҭалт,
Амахә иалшәан акәапаҳәа аʒыжь ихҭәалт.

Ҩаԥхьа исзеимҟьаз адунеи аашаҟь-шаҟьеит,
Уи ацәыкәбар заҵәык ахала иааԥнаргеит…

Ҩаԥхьа исцәыʒыз адунеи ссир сазыԥшуп,
Ацәыкәбаргьы ҩаԥхьа аҷеизакра иаҷуп…

СБЫҲӘОН…

Сбыҳәон: сырҷыха, сырҷыха!
Сзымҟәацо сԥахны сышьҭан.
Ҳәызба цагәык сыхәда иаҷырхо,
Гызмалцәаҟәак ааины исхан.

Акәакь быкҷагылан ашьшьыхҳәа,
Сыхаара, сшыббоз сыршьуан.
Сбыхҳәон: сырҷыха, сырҷыха!
Быхьшәашәаҙа ус бысзыԥшуан.

Иԥҵәеит сызлаԥахыз ашаха,
Ашырхҳәа сѡатҵҟьеит сыхәхҳәан.
Снабыхәаԥшит сыбла ҭырхаха:
Избан сзыбмырҷыхоз, избан?

Бхызагьы бнаха, браҳаҭны
Быцәан насыԥла быҭәны.
Аԥенԥьыр ахьтә амзагьы бгәаҭан
Ибыхәаԥшуан бзиа ббаны.

Сымаалыкь, сымра лашара,
Бҭынчыз, саҭамыз, бымшәан.
О, сеидру ба бҷаԥхьа са исхароу…
Избан сзыбмырҷыхоз, избан?

***

Амѡахәасҵеи амза иҭәуи,
Нас бареи сареи – убра,
Иашьны иҟоуи зхы зтәуи –
Ах, ҳашҵеидхалеи ҳара!..

Аха усгьы, сара иԥьасшьо,
Исызгәамҭакәоуп сшашьыз,
Аха усгьы, сара иԥхасшьо,
Зынҙа исзымжәуазаап арыжәтә.
.

Ҭынч сызбыхәаԥшуам, сызгылом,
Унаскьа, бҳәеит, унаскьа!
Аха, ишԥазуеи, сырзынкылом,
Сырзынкыломеи сшьапқәа?..

Мшәан, са сымацара изжәуазма?
Ҳаибаныҳәан иаҳамжәуаз,
Зынʒа агьама бымбаʒазшәа,
Нас ишԥаҟалеи абас?..

Амҩахәасҭеи амза иҭәуи,
Нас бареи сареи – убра,
Иашьны иҟоуи зхы зтәуи...
Ах, ишԥамариоу саршьра!

АЦӘАШЬЫ

Ԥшеи фырҭыни брылга
Са бсызгом быхьчо,
Лашарбагас амҩан
Бсыматәам сахьцо.

Ус аҭынчраҷ аарла
Ацәашьы лашоит.
Ус мариала икьаҭоит,
Ԥша хәычʒак азхоит.

Аха ссирс ирыҵоу
Сзеилкааум схаҭа,
Абла, абла ҭаара
Ирхыҵуа ашәахәақәа...

Амҩа сашәа сааины –
Ба бҟамлар – сзынхом,
Былашара хьшәашәеиԥш
Даҽеакы сарԥхом...

Стәоуп сара сраҳаҵны,
Ацәашьы ҭаауеит...
Амра ҩхалоит ԥшьаала,
Ааԥын баҳча шәҵуеит...

Игәыҷкаагоу тәылак
Ус агәашә аатуеит, –
Сеидру са сахьыҟоу!..
Ацәашьы ҭаауеит.

Ԥшеи фырҵыни срылга
Ба сыбгоит сыхьчо,
Бара – сцәымза хаара,
Бара – ԥсыс исхоу!

ЛАНИ ЛАБИ ШӘЛЫҚӘГӘЫРҴЬА

Лани лаби шәлықәгәырҵьа,
Ишԥалызҳаи ишәхылҵыз!
Макьанатә ижәдыруама,
Шаҟаҩ рыбла хылкыз?!

Арԥарцәа лыҷхагахо,
Илышьҭопеи даагәашәҵеишь,
Дгәылҵын шәа шәыԥҳазаҵәы,
Дгылоуп атамашәҵеиԥш!..

ИЛИА ЛАШӘРИА
1931

ЕИҒЬУ-ЕИЦӘОУ ЕИЛЫБКААРЦ

Бареи сареи ҳаиԥылом шьҭа уаҳа,
Ԛысҭаа ԥшак беикәарҵәи бысцәагеит.
Ашьабысҭа тәыԛаҷ, избоит, икнаҳам
Быҵкы иаҵәа, аха сгәаҵаҷ иаанхеит...
Иазыркаҷҷом уаҳа ҳсаркьагьы бсахьа,
Зынтәи сқәыԥсычҳарала ихәашьит.
Зегь зхароу иара акәушәа, аҷеыкнаҳан,
Бара буадаҷ бызкаҭаҳак аҷеашьит...

Бареи сареи ҳаиԥылом шьҭа уаҳа,
Гәырԛеи-гәахәеи наҳхыԥраа ицаʒеит.
Акгьы сылшом... Аха исымои сара гәнаҳас
Еиҧьу-еицәоу еилыбкаарц –
Иԥшаатәхазар ҷеа дунеик?!

***

Абзиабара амцабз
Аҳаракыра салоуп –
разны кәалаԥк саҟараны,
Жәԛанаҷ испылo
аԥҭақәа рҵааршә
згоит ицҟьаны.
Наскьа, ацәаҟәеиԥш еилыԧьԧьо,
сырԛашқәа рыхшьуп
исгәакьоу аҭыʒқәа.

Уа, бзиабарак ацралашәа,
икәалы-кәаԥьоит асыԥса,
ахрақәа хьӡыркуа.
Иахьа сықәра аиҩшамҭаз –
бираҟшәа сханагалт
Зны избахьаз аԥьа.
Ладеи-ҩадеи зегь сбарҭан,
сышьҭнахит аласра,
уи саамҭа ахҿа!
Амцақәа, амцақәа...
Аԥь агәаԥшь иалҵыз амцақәа
ыцәашт такә аатҵыр,
Аха сгәы иҭоу абзиабара амцабз,
ба баҳаракыраҿ еибакыз,
кьаҭашам бзанҵы!

***

Мҩа дук аҿы бара бцәырҵра
Амрагылареиԥш сазыԥшуп.
Исырҭарашәа наӡаӡа агәҿыцра,
Амахәқәа ӡаӡашла еибаркуп.

Ахрақәа ирхызгарц са сылшара,
Сагәылсны снеиуеит мыш ҭакарк.
Уск азы схьаҵрым, измоу бгәыгәҕәара,
Аԥсы дыбзастәып иаҭаххар!

Сыбзиабара шәаԥшьла ирыԥхны,
Аҕаз иатҵәара иху бнацәкьар,
Бымаалыкь ԥшқара иагәылхуа,
Икаҩуа башәа агәқәа ирыхьӡарц.

Ҭоуба азызуеит, зегь набхыкуа,
Блакҭа хаараз, иаасҭаххар
Мап шацәыскуа, ба сыбнықәуа,
Агәрамгарақәа зны исырҳаз!

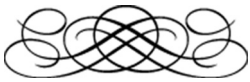

ҶЬУМА АҲӘБА
1937

***

Сразҟы, сразҟы сылахәмаруеит,
Са сымпылхеит иаразы.
Наскьа игылан зны имақаруеит,
Мшын хытҵроушәа ицәқәырпҧа-хәмаруеит,
Иччо сажьжьоит аҿазны.

Зных, ибжьоушәа, ус икәаруеит,
Абҕа ҭынчуп, ирҳаҙом.
Нас ишнеиуа убас ихәмаруеит,
Убас игәаан уи мақаруеит,
Амҧын сықәлан ҟалаҙом!..

Аха сгәыҕуеит, знымзар зны –
Аҕәра скып ҳәа ирҕәҕәаны!..

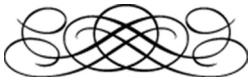

ҨЬАМАЛ АБЫГБА
1929–1997

ДИАСЫХТ

Диасыхт уи саԥхьа аҳхытԥ еиԥш,
Лцәа дҭамҳо,
Диасыхт уи саԥхьа лҷеырдууа,
Лыла сҟәыннашьо,
Диасыхт уи дынҭгыла-аатгыло,
Сышлышьҭо агәра го,
Диасыхуеит, шәымбо, илдырт
Акгьы шсылымшо.

ИБАҲА

Уажәшьҭа сгәы ацәгьақәа зегьы
басҳәоит, ибаҳа.
Аԥсрагьы, абзарагьы уи
бнапаҟнытә иаҭахуп.
Бҭахызар быхцәы сыхәда иахаҵаны
сыкнаҳа,
Иара азыҳәа ишьҭабҵо аԥҟара
иазыразуп.

ИБЗИОУП БҲӘАР

Знык иадамзаргьы ибзиоуп бҳәар,
Сыԥәгьежьаан скәашон,
дхагоуп рҳәаргьы.

Знык иадамзаргьы бнапкырҵа соур,
Бсыман сыѽуан, бызтәу саҕахаргьы.
Ақыҵа зегьы хытҵны исышьҵалар,
Сыԥсы рысҵарын ба бзын
иаҵаххаргьы.
Иаур бзиоуп аԥсабара иаҵаххазар,
Иамур сыхиоуп бара бзыҳәа аԥсразы.

ЕИЦНЫҠӘОМ

Бара бызшаз иалкааны
харак быдиҵеит.
Быбла хаақәа ианҵәыуагьы
иччауеит.
Былаԥш хыркы блахьынҵа ацыччома,
сыздырам,
Аха бзиареи насыԥи еицныҠәом
рҳәауеит.

БАРА БЫЛА

Бара была
Иѽнаԥхауан схышә аҠынтә амра,
Ба была
Икаҷҷауан сутраҷы ашәҵқәа.
Ба была ибыбышха
Ииасуан аапынра,
Уажәгьы срылагылоуп убарҵ зегь
Аха,
Ацәа хаа рхаҙам,
Ба баныҠаз аҠара.

ВАЛЕРИ ДАУҬИА
1936–2009

СЫБЛЕИҚӘАРА

Сгәы ҭагылом, иаҽуп аисра,
Ҭынчрак аман еиқәтәаҙом.
Избан акәзар – бара ибаԥсра
Даҽеа ԥҳәызбак слыниаҙом!

Саныцәоугьы сыԥхыҙ балоуп,
Ԥсшьахак сымаҙам сара!
Сыгәҭыхаҟәа бзиабаралоуп
Излеибыҭаҙоу дара!

Снеиуеит бышҟа, сыблеиқәара,
Са сеихаччо, ба бызбарц!
Быбзиабара… амшын еиқәара
Са сшалахаз набсырҳарц!

Сышәҭыц гәакьа, сымра шаша,
Сгәаҵа бҭагьежьуеит бара!
Бахь инагоу сымԥа иаша
Са сазхьаҵуам ҽаԥьара!

Сгәы ҭагылом, иаҽуп аисра,
Ҭынчрак аман еиқәтәаҙом.
Избан акәзар – бара ибаԥсра
Даҽеа ԥҳәызбак дызбаҙом!

***

Сасра сахьыҟаз ргәылара
Аԥҳәызба дысгәаԥхеит, –
Ишсашәҳәара, изура,
Сгәаҵа ла дҵахеит.

Ҳшахатәаз аишәа-чара –
Аинҟьарашәа рҳәеит.
Сгәы азыҳәомызт акәашара,
Акыргьы сдырххеит...

Аха данықәла аблеиқәара –
Санлыцқәлоз сымбеит!..

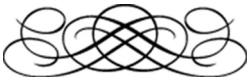

ВЛАДИМИР АХЬИБА
1934–2000

ЖӘАҨАҨЫК...

Гәаҩа дук сынҵысын,
Ҷаҩа мҩала сцон,
Жәаҩа хәы сырхысын,
Слеиҩеиуа сеимдон...

Уа жәаҩа шәҵы скымзи,
Жәаҩа-хә рҷы иԥшаан.
Уа жәаҩа лаԥш схымзи,
Рыжәаҩагьы хаан...

Рыжәаҩагьы аацәырҵын,
Рыхцәаԥшьқәа кассы,
Рыжәаҩагьы ааҳәыцмыцын,
Иааҵалеит рыԥсы...

Жәаҩаҩык аʒгабцәа
Саԥхьа иаалашеит,
Жәаҩаҩык аʒгабцәа
Саԥхьа иаакәашеит...

Жәаҩаҩык аʒгабцәа
Ааицгәасҵан срытҟәеит.
Жәаҩаҩык аʒгабцәа
Сааимаркын срыпҟеит...

Хәы-цыԥхьаҙа ашәҭышқәа
Срышьҭамларц азы...
Хәы-цыԥхьаҙа ашәҭ ссирқәа
Ҷысымхларц азы...

Гәаԥа дук сынҭысын
Ҷаԥа мԥала сцон.
Жәаԥа-хәы сырхысын
Рыжәаԥаҙәк дызгон!..

ААԤЫНТӘИ АШӘА

Х.С.

Аԥсҭара ҭнарцәажәоит
Арԥаш абжьы.
Шьабысҭак аҙы ажәуеит,
Амра ахажжы.

Амра шашаҙа
Адгьыл иазгәкыуп.
Атцыс иаҳәо ашәа
Ашьабысҭа иазкыуп!..

Аԥсабара иамҭан
Исымоуп саргьы мчык!
Баргьы уи аагәаҭаны
Бааҙырԥы хәычык!..

Бааскьала са сышћа,
Иахьак сдунеи хаауп.

Бааскьала са сышҟа –
Сашәа ба ибыххҳәааyп!

ШЬЫРИ, ШЬЫРИ...

Шьыри, шьыри, ибаҳауама,
Шьыри зысҳәоугьы ба бзоуп.
Шьыри сақәшәаны исҳәама,
Шьыри даара имаʒоуп.

Шьыри, шьыри, бааԥшы сышҟа,
Шьыри, бааԥын сеимнадеит.
Шьыри, сыԥшʒа, аʒгаб ҭәрышкәа,
«Шьыри» шысҳәоз снижь бнаскьеит...

Шьыри, шьыри быхьʒуп, сныҳәа,
Шьыри, бааԥын амра сыҭ.
Шьыри, шьыри знык исыцхҳәа,
Знык исыцхҳәа стама хышәҭ!

***

Аҵаа ԥсасиин, асы шьҭытҵын,
Ааԥын ааит.
Ба быссирха ахәы бхытҵын –
Сышҟа бааит!..

Аԥсабара ацәа иалҭуп,
Афѡы хааyп!
Аччара, ааԥын иацуп,
Агәгьы ԥшааyп...

Сара абас иахьа банызба –
Сгәы иазҳаит.
Ах, аԥҳәызба, ах, аԥҳәызба –
Ибмаҳаит…

О, са сбыҳәоит Анцәа даахәан,
Уаҳа ҽымҭ,
Бычча-чча, бнапы баахан –
Быгәгьы сыҭ.

Ба быссирха, ахәы бхыҵны
Сышҟа бааит.
Аҵаа ԥсасихан, асы шьҭыҵны
Ааԥын ааит!

МИРОД ИԤШӘМА ДАНЛЕИГӘЫРҒЬОЗ ИИҲӘОЗ АЛАФ

Сееиқәа ԥеиԥеи неиуеит ишьҭхысаан,
Ишьҭхысаа сама инаскьоит…
Сцарц быжәѽангәашәԥхьара сахыԥраан,
Быжәѽангәашәԥхьара шыҟоу снаԥшуеит…

Сышнеиуа, бычча-ччо быспылан,
Ахьеѽҳәа быжәѽангәашәԥхьараҽ
сҽеыжәцт…
Сшыччоз быжәѽангәашәԥхьара сгылан…
Санҽыха – шыԥхыʒыз сназхәыцт…

***

Амра адгьыл иқәлашоит,
Ахьҭақәа еиԥҟьеит.
Аҵыс амахә иқәкәашоит –
Аапын еиннаҟьеит...

Бара сара сбыкәахшоит,
Бзиа са бызбоит,
Бызбацԥхьаӡа сбырлашоит,
Илашо – дбылуеит!..
Амра адгьыл иқәлашоит,
Ахьҭақәа еиԥҟьоит.
Аҵыс амахә иқәкәашоит,
Аапын еиннаҟьоит!..

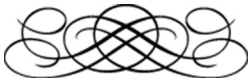

ГЕННАДИ АЛАМИА
1949

***

Аҟама аҭра ишҭытҵуеиԥш,
Амшын ихытҵуеит ашара.
Дыԥшуп иахьагьы,
Дшыԥшыц еиԥш,
Сахьыԥшуеит лцәаара
Ԥҳәызбак.
Дыԥра шкәакәан
Дгылоуп аҟәараҷы.
Ацәқәырԥ,
Акгьы лзаамгакәан,
Иԥсуеит лшьапаҷы...

АИАҬӘАРА

Аиаҭәаԥштә рацәан адунеиаҷ,
Аха мыцхә ажәѡан лаҟәын...
Аиаҭәаԥштә рацәан адунеиаҷ,
Аха... иҕҕаран амшын...
Ажәѡан иаҭаҙомызт аиаҭәара,
Аиаҭәара амшын иҭаҙомызт.
Убасҟан быблақәа
адунеи нҭыркәкәаны
Аиаҭәара ржәит...
Убри аахыс амшын,
Убри аахыс ажәѡан,

аиаҵәаԥштә гәхьааган,
Быблақәа рхыԥшылара ианаҳәо,
Иччоит быблақәа.
Урҭ рыччаԥшь иаҵәоуп.
Урҭ аиаҵәара ѡаԥхьа
адунеи иахдыртҵәоит...

***

Дышԥаласыз!..
Аҵыс еимаа лышьазма?
Ак лыхьҙомызт,
иара дназгоз нышьымзар!..
Ауарааида, рашьа!..
Ианеихьҙагь,
Еибырҳәаз ҳазҳәодаз?
Цәқәырԥамзар,
урҭ шеилаҵәаз гәазҭодаз!
Ауарааида, рашьа!

Нас, ибылны,
Рыбзиабара ццышәхазар?..
Здақәа злыԥсааз
адгьылгьы нышәхазар?..
Раида гәышьа, гәышьаҙа!..

Амца блын,
Ԥхарра захьҙу аҧнымхаҙеит...
Аапынра,
изқәышәҭшаз дгьылда,
еиҭымхаҙеит...
Раида гәышьа, гәышьаҙа...

ЛАРЕИ,
АДГЬЫЛИ,
АМШЫНИ

Шьаҽак ауп…нас ацәқәырпҵа лпҭылоит,
Ҭкы иатҵәан амшын ду лпҭылоит…

Шьҭа дызтәыда,
Дгьылу,
Мшыну?
Дгьылгьы мшынгьы лара лзыноуп…

Амшын дазыхынҳәит
Адгьыл ныжьны,
Дыхнахт,
Дышьҭнахт амшын еиуыжьра…
Лара –
Амшын еиқәа аччаҵшь шкәакәа –
Ацәқәырпҵа аʒшьа дамеилаҳакәа
Арахь дхынҳәыроуп…

Мшыным, дгьылуп,
Дҭаамыркәкәало, дыннакыло,
Ауафы дыҕәҕәаʒа дзыкәгыло…

…Днаҵшы-ааҵшны амшын дынҭыҵуеит,
Ҭкы иатҵәан амшын ду лшәыҵуеит.

Уинахыс лыдгьыл алаҵш лхылоит,
Дзыхьчо, илнаало ҭкны илшәылоит…

СГӘЫ ЗАКӘУ

Ашәҭқәа еиҭазҳаз лоуп знапала
Абаҳча иҭыҵуаз уахь санҭалоз.
Сгәы иаухуам:
«Лхаҵа дыргьежь,
Иалухи аԥшӡара иузынлыжьыз!»

Аха, исымдыруеи сара сгәы
Арҭқәа раан изакәу...

Сразҟы сашьҭан цәашьыркыла,
Амҩа хара сцон санылан,
Иабацатәхоз,
Днасҵыххылан
Аӡы сзыржәыз дгәыдыскылар...

Аха, исымдыруеи сара сгәы
Арҭқәа раан изакәу...

Амҩа сашәон. Сааԥса-скара
Сышцоз саднаԥхьалт лашарак,
Сахьынҵеыжәҵыз аҵыԥҳа испылаз,
Сҵеыжәлымҵакәа, убра сыԥсыруааз...

Аха, исымдыруеи сара сгәы
Арҭқәа раан изакәу...

Срыцҳамыз абысҟак зцәыӡхьаз...
Напы ԥшқала сцәарҵа еиҵызхыз
Дындәылымҵыкәан ашә нкыдҵан,
Даагылазҭгьы лхы насыдҵан...

Аха, исымдыруеи сара сгәы
Арҭқәа раан изакәу...

Ашәҭқәа еиҭазҳаз лоуп знапала,
Абаҳча нзыжьуа уахь санҭало.
Сгәы иаухуам:
«Лхаҭа дыргьежь,
Ихьшәашәоуп аԥшҙара иузынлыжьыз!»

Уи цәажәароуп...сара сгәы
Сеиԥш издыруада изакәу...

***

...Иамаҙам
Шьҭа
Ашәҭ
Амаҙа –
Ишәҭит...

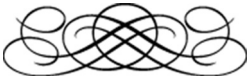

РУШЬБЕИ СМЫР
1950

***

Амза аҭәымҭоуп, ашәҭ аптымҭоуп,
Заҙа ҳәымҭоуп, ааи, уаха.
Ашҭа сықәуп, гәырґьак сҷықәуп,
Аеҵә кыдуп имцаха.

Аҵых ҭынчуп, аҵых ҳәынҷоуп,
Ус машәырны ԥшакгьы суам.
Зегь гәыҭгагоуп, зегь хазыноуп,
Мап, уахаҵәҟьа уаѽ дыԥсуам.

Шьыри ҭали, сашҭа шәҭали,
Амаалықьцәа шәԥыр-ԥыруа!
Бзиабароума, изышәымҳәозеи,
Аҙыркәиқәа, шәызбылуа?

Хәыҷи-бырги шәгәы раҳаҭыз,
Аԥхыҙ шанаҟәа жәбала.
Адыд хысуам, адгьыл зыҙом -
Аҵых, ԥшьаала унаскьала!

Амза аҭәымҭоуп, ашәҭ аптымҭоуп,
Заҙа ҳәымҭоуп, ааи, уаха.
Гәырѽа ԥсымҭоуп, ашәа имҭоуп –
Аеҵә кыдуп имцаха.

АԥҲӘЫЗБА

– Аԥҳәызба, зегь реиҳа бзыргәырҕьо закәи?
– Абзиабареи ақәыԥшреи, нас ашәҭқәа рыфѡи!

– Аԥҳәызба, зегь реиҳа бзыргәамҵуа закәи?
– Ажьареи амҿыҕреи, иԥхарадоу агәи!
– Аԥҳәызба, зегь реиҳа ибыхьчо закәи?
– Аԥшӡареи аразреи, ақәыԥш ираӡҟыи!

– Аԥҳәызба, зегь реиҳа бзыцәшәаҵәҟьо закәи?
– Ашықәсқәа рыццакреи, иԥсыз агәҭаки!

***

Иашоит, иашоит адәы аԥхара,
Ажәѡан ахь иашоит.
Сашәа хаара, нас сгәаԥхара,
Ашәҭыцқәа кәашоит.

Шьацәхы-шьацәхы ҳаргьы ҳнықәлап,
Аҳаҳаира! Ҳаи!
Ба быснықәлап, са сыбнықәлап,
Аҳаҳаира! Ҳаи!

Мап, ҳанымиаӡац макьана
Ас еиԥш даҿа мшык.
Адгьыл шана, ашәахәа шана,
Ираҳҭалап разҟык.

Арѡаш хагам, иҵеслымуп,
Аҳаҳаира! Ҳаи!

Са сышьхыцуп, бара бгәилуп,
Аҳаҳаира! Ҳаи!

Насшәа рыблақәа камкамуа
Аеҵәақәа ԥхап.
Са сгәы иамуа, ба бгәы иамуа
Доус ҳаѡныҟа ҳцап.

Аха уааҥза кәашарамшуп,
Аҳаҳаира! Ҳаи!
Амш лашара амшра ҳамшуп,
Аҳаҳаира! Ҳаи!

***

Аеҵә рыбла ҭацырцырқәа
Аакәеицеит.
Баргьы-саргьы атҵх ҳазмыркәа
Ҳаанхаҙеит.

Шәахәа иамбац ба бгәыҳәԥы ԥшқақәа
Снархьыст.
Иаашәаԥырҳаԥит ба быблақәа –
Баатрыст…

«Уа, уара арԥыс, унацәкьарақәа
Цацәоуп!
Унаскьандаз, убла қаруақәа
Ааигәацәоуп!..»

Са сгәы иснаҭоит схарацәоушәа,
Еҳ, афаст.

Урҭ сҽара амшқәа сраҕацәоушәа
Наѣ имҩаст...

...Ажәҩан иалоу аеҵә ссирқәа
Зегь рзоит.
Баргьы-саргьы аҵх ҳазмыркәа
Ҳахнаҵоит...

***

Жәҩан ҵаула агәаҵаҽы амзаҽа былуеит,
Аҵла быҕьқәа хиааланы сапҳьа
иԥырԥыруеит.

Ашьапы заҵә халаны сықәҽытра иаҽуп,
Иаҭахызар сацԥырырц башазә исзыԥшуп.

Исыцрымҵуа сызаҵәра саҷаԥшьоит уахак,
Бқьышә ѣәамшәышәқәа сгәаларшәо
исыгәзуеит шәахәак.

Бцымхәрас икараха ҵыс иаҵәак шәаҳәоит,
Былаҕырзқәа икабҭәахьаз зазахан иҳәуеит.

Исҭахуп исхыԥраахьоу аҵыхқәа хынҳәыр,
Ашәҭ, здацқәа ыҵҩаахьоу, ҩаԥхьа ҿыц
иптыр.

Аха баша иѣамло ахьҵәыуара иаԥсам,
Уаҳагьы ҳаиԥылазом – са сыблахьынҵам.

...Жәҩан ҵауыла агәаҵаҽы амзаҽа былуеит,

Аҵла быҕьқәа хиааланы саԥхьа
иԥырԥыруеит.
Ашьапызаҵә халаны сықәҷытра иаҷуп,
Иаҵахызар сацԥырырц башаʒа исзыԥшуп…

***

Сгәы бԥыртцит адгьыл амра шаԥыртцуеиԥш,
Мчы амаʒам уаҳа, иааԥсеит.
Адгьыл қәан шьҭахь аԥхара шахытцуеиԥш,
Сцеит, о, наʒаʒа сцаʒеит.

Аха уажәраанʒагьы сшыҟоу ба былоуп,
Балымҵʒо балоуп сыԥхыʒ.
Сгәы ахәра анпыҟҡала аурҵ цәгьақәа
ирылоуп,
Асаҵан иԥсхьеит ахәрыбҕьыц…

РАУЛЬ ЛАШӘРИА
1945

***

Ааԥын блахкыга афѡы-хаа
Рхыскаауеит аӡгабцәа шәтышқәа.
Аԥсҭазаара сгәы зегь еиѡыхаа
Иқәнамҵарц рҽыршьуеит са сымшқәа.

Рҽыршьуеит, ишԥазури, сымшқәа,
Ууаѡыз ҳәа уасиаҭны исарҳәоит.
Рҽыршьуеит исзааныжьны рымшра,
Сыхәрақәа смырхькәа иҿарҳәоит...

Сыԥсҭазаареи ааԥынтәи сымшқәеи
Ирыбжьиааз са сыҷкәынра аҵла,
Ишҿало аеҵә шеишеиқәа
Дыҟам са сыда ихазҵо.

Пҳәызбак са сыҷкәынра аҵла
Ҿымҭ дыҵагылоуп дыссирха,
Егьлыгӡам, бзанҵык илызхамҵо,
Иҿылхырц еҵәакгьы хьыршәыгәха.

Сыдгьыли ааԥынтәи сымшқәеи –
Адунеи ду шьаплыхла саналҵлакь –
Ирзынхоит аеҵә шеишеиқәа
Зҿало са сыҷкәынра аҵла!..

АЛАФ

Ишьатәуп бчеиԥьыка ахә ара:
Абысҭа былшома ахәара?
Абысҭа былшар ахәара –
Иахамшәало быргехәара
Сан ибзылуп анхәара,
Саб ибзиуп абхәара,
Саҳәшьцәа ибзыруп нхәыԥҳара,
Сашьцәа ибзыруп бхәындара,
Абысҭа былшар ахәара!..

АԤҲӘЫЗБА КАЛМАҲА

Амшын уи бзиа илбацәон,
Ацәқәырԥ шлақәа лыбла хыркуан,
Амра жәѽанахьтә илбаацәон,
Ирыхькьысуан лыжәѽахырқәа.

Амшын уи бзиа илбацәон,
Дхын амшын – дыԥсыʒ-калмаҳан.
Аеҵә жәѽанахьтә илбаацәон,
Лыбла иҵамлашар – дыгәнаҳан.

Дунеи ссирк ахь сылгацәон,
Сшынхо сааҵгылон ҭымра-ҭымра.
Уи мыцхәы сыгәра лгацәон,
Салахылѽон лыиаҵымра.

Амшқәеи аҵхқәеи... Урҵ ццакцәон,
Ицон ҳаизныжьны наѣ ибналан.

Ҳҷаԥшьо амза лашацәон,
Ҳзалымҵуа ԥхыз хаак ҳалан.

Аҵҳараҳәа агәы еисцәон
Џьара амшын ихыршәлан нышькгьы.
Анцәа иахь лара днаԥшцәон,
Уи лдунеи данзамызт џьнышкгьы.

Лара са сзыҳәан дмазацәан,
Смазацәан саргьы ла лзыҳәан.
Ԛ-мазак рылабжыш цқьацәан,
Шаҳаҵк дахьыќамыз – уи ныҳәан.

... Саԥсуара агәра згацәон,
Ќәараґк схаршәны са сыкнаҳан...
Амшын уи бзиа илбацәон, -
Дцеит, дцазеит, дыԥсыз-калмаҳан.

***

Л. Д.

Аԥьар брылкьны хазы бгылан,
Зегьы бырҷыдан, бтәымуаԛын.
Аԥсшәа абасҳәарыз сыбԥылан, -
Лахьеиқәран сашҵаҷ, сџьабаԛын.

Сыԛнаҵа иаухьазма гәнаҳак?
Алаґырз ҳәа – зынза амшын.
Сашҵа аҵыхәан, ааида бҽавак,
Омашәа сџьашьо быԥшын.

Быргон хәыцрақәак бымҵарсны,
Сгәы быжьжьарц бҕаххон зынгьы...
Ишпҳахьанҵоу аҧсуа ҵасҟәа,
Рҽаҧхьа иҳамчузеи? Акгьы.

Итҵәахны исымаз сара сашәа
Сгәатҵа итҕымҵзакәа итҳаҧсит.
Исышәхалеит ашәы хьшәашәа,
Баргьы бымҩахь быццакит.

Сара сзагәҭамсит испҧынгылаз...
Маҷ-маҷ сызатҵәра сашьуан.
Аҧьар ирылкьны хазы игылаз,
Издыруеит: срыцҳашьан дыпҧсуан.

АРЫҨҬАҠА

С.З. илыхьзынҩылоуп Аҧсны Аҧьынҧьтәылатә еибашьра иалиааз абри ажәеинраала

– Бца быспҧыртҵны, Арҩыҭаҡа,
Иҡоу ббоума? Еибашьроуп.

– Еибашьразаргь уҩны сыҡоуп,
Иувагылаша са соуп.

– Бца быспҧыртҵны, Арҩыҭаҡа,
Иҡоу бымбазои ара!

– Еибашьразаргь уҩны сыҡоуп,
Нас сышпҧагьежьуеи сара?!

– Бхы абраҟа исыдбымшьылан,
Сбыҳәоит, еиқәырха ҳхәыҷқәа.

– Уашҭа сҭамлеит са сдыҧшылан,
Зегь ҳаишьуеит уара узшьуа.

– Банаԥьалбеит, сахыҵуам сашҭа,
Ԥьанаҭхоит сшықәгылоу сыршьыр,

– Агәы азыҳәан схы сахашшуам,
Саргьы жәлак сымоуп, убри дыр.

***

Ҳѡыԥьагь ӡмыжь ҵаулак ҳҭалан
Ҳаӡсо ҧшьаала уаҟа ҳҳылеит.
Сара гәаныла ажәѡан салан...
Ҳалаҧш ҟәандақәа еиҧыххылеит.

Машәыршәа знызаҵәык сыбхьысыр,
Аӡмыжь сышҭазгьы искуан амца.
Сцәаныррa цқьақәа ѡушәа ибылсыр,
Иҟалом сдунеи маӡаҷ сзыргәамҵуа.

Сара бҷаҧхьа исыдым харак,
Сыҧсы сымхны бара ибгозар,
Бара быда ҽаӡә лыҧхарра
Инасылахьшәашәаны ицозар.

Сыжәѡа иқәҳаз зны еидарак
Иаҳа-иаҳа ишхьанҭахоугьы,
Бзиа избаз сѡызцәа даара
Сашҭа иҵытҵны ишцахьоугьы,

Аԥсҭазаарақ суаѡ-ҽыхоуп,
Маҷ-маҷ аҵааршә ҭызгоит сгәаҵан.
Бааигәа сыҟоуп сеырлахҽыхуа,
Сгәырѡа-гәаҟракәа зегь ԥхьацан.

Аӡмыжь ҵаула – ҳѡыцьагь ҳгәыҕра –
Икеикеиуеит аҵа ҟәашӡа.
Быхәрыбҕьыцны ибырҕьеит сыхәра,
Иҳахӡыӡо ҳахьчоит шьха-шӡак.

***

Бабаҟаз уажәраанӡа –
Бажәааанӡа?
Сабаҟаз уажәраанӡа –
Сажәааанӡа?
Ҳҽеаҳҵәахып ҳахьӡкәа
Дырххаанӡа,
Еибадыруаз ҳагәкәа
Цәамсахаанӡа.

РАДИОН ҬӘЫЦЬБА
1941–1995

***

Бара бхаҵа билҵхьеит,
Дсымам саргьы аԥхәыс.
Дараҙа сархәыцхьеит
Бареи сареи ҳус.

Аҙын аҵх зыршода –
Схала санынха?!
Бымбара зылшода –
Сыбзыԥшуп уаха.

Агәыр-гәырҳәа амца
Ҭаҳҵап ауаԥьаҟ.
Шьаҿак ауп абранҙа,
Игатәым наҟ-наҟ.

Сара сгәырґьарала
Ба блакҭа лашап.
Шәала, кәашарала
Зынҙагьы иҳаршап...

Адәахьы аҳәылыҳәа
Асоура иаҿуп.
Исыбымҭан агәҭыха –
Алаҳәра саҿуп...

Бара бхаҵа билҵхьеит,
Дсымам саргьы аԥхәыс.

Дааразаа сархәыцхьеит
Бареи сареи ҳус…

***

Ҳаигәылацәан, ҳарҭ есышьыжь
Ҳагьеиццалон мҩакала.
Ус сналҧырҵуан са схы сықәыжь,
Ус заҟантә, ажәакала…

Хәылбыҷехак, абар, снаҧшызар,
Ҷкәынак дицын лымала…
Аҧсшәа салҳәеит, пату ақәҵан,
Урҭ сара санрывала.

Уаҵәҟьа илыцыз дыслырдырит,
Ауадаҩра лҷеламҵа.
Цәалашәарак са иснырит,
Абар, инеит уи сгәаҵанӡа.

Сдыргачамкит лыбла ҭшаша,
Лыхцәы, лӡара рзааркӡа…
Моу, иабаҧшуаз, инҭышәшәаша,
Са сыблақәа уажәраанӡа?!..

ЗАУР КӘАРҶИА
1936–2008

ИСАҲАУЕИТ БЫБЖЬЫ

Бгылахушәа саԥхьаҵәҟьа –
Исаҳауеит быбжьы.
Ажәеинраала бшаԥхьаҵәҟьо, –
Исаҳауеит быбжьы.

Мѡакы сыԛәны сныҟәозар –
Исаҳауеит быбжьы.
Аѡны сааины сыҟазар –
Исаҳауеит быбжьы.

Изсыцрымҵуа иарбану,
Изсышьҭои сахьцо?!
Гәыԓрак сызҭо ыҟамкәа –
Сытҟәаны сызго.

Сылаԓырʒ сгәы иҭаҵәаны –
Исаҳауеит быбжьы.
Ҳаныҟаз ҳаилаҵәаны –
Иҭазѡыз ауп быбжьы.

Неишьа сымам бымԥаны,
Уа зегь рыла сжьоуп…
Бара бҟнытә, ибымҵаны,
Исзынхаз быбжь ауп!

***

Амҩа сықәуп,
Кыр сыԥхықәуп,
Инасыԥуп –
Аапынра ааит.

Амра аацәырҵит,
Ашәҭқәа гәылҵит,
Аԥстҳәа хыҵит –
Аапынра ааит.

Хәык сынхыҵит,
Пшак насхьысит,
Иаахәыҭ-хәыҭит…
Аапынра ааит.

Аԥсаатә ҷырҷырит,
Урҭгьы ирдырит,
Зегь еицгәыргьеит –
Аапынра ааит.

Пхьаѣа ак сыхеит,
Сгәы ак ҭыхеит.
Адгьыл ҷыхеит –
Аапынра ааит!

БАБАѢОУ?

Исыздыруам бахьыѣоу,
Исымбацт ҷьа бхабар.
Быԥсы ҭоу, бышԥаѣоу,
Сыбдыррушь сыббар?

Ҳаԥсҭазаара акакәын,
Еибаҳҳәон ҳагәҭыха...
Мҩакы ҳаицыԥәын,
Иузҳәома зегь, ных...

Итцуазеи, бызбомеи,
Зынʒаск наѣ быбжьаʒт.
Ма быбжьы быргомеи,
Ибҭахʒамкәоу сыббарц?!

Быѣказар, беибгазар,
Сгәы иалх атцәы...
Ма ԥхыʒ иббазар
Ҳаиԥәшәошәа уатцәы?

Бабаѣоу, бабаѣоу,
Исаҳауамеи быбжьы?
Са ббара иаргәаѣуа,
Бцеит, шәхьаак нсзаԥшьы.

Зны, аамҭаказ сыбныԥәыр,
Ибжәуамызт аʒы.
Нас, ибыхьи, бахьыѣоу
Сбырдыруам уажәы?!

***

Сара сбышьҭоуп, сбышьҭоуп сбышьҭа,
Мшәан, бабаѣоу бызбаʒом.
Бышҭа иҭазгалт сара бышьҭа,
Арахь быбжьы быргаʒом.

Мшәан, иҵуазеи, амҩа сыԛәуп,
Бара бышћа схы сырхан.
Исыԥсыхәои, ҳаи ишԥыкәу,
Са бсымбакәаны сынхар?!

Сыԥсы злахаз быбла гәкыра,
Бара бышћа саанагоит.
Еҳ! Исырҭар знык агәыгра,
Сара схеиԥшҵәћьа рыгәра згоит.

Скалам иаҩызи сыбгьыци,
Са сгәы иҵыхо рымҳәаʒои?
Ҳаи, ибыхьзеи, мшәан, баадәылҵи,
Сааи сышгылоу бымбаʒои?

Сыбзымдырзар? Сара сами,
Сгәабымҭану? Ма ибуоу цас.
Башҭаҷ сааизар са ссасыми,
Ус ахәҭамкәану ԥсуаҵас?

Сара сбышьҭоуп, аиеи сбышьҭа,
Мшәан, бабаћоу бызбаʒом.
Сбышьҭан сааит, сҵалеит башҭа,
Арахь быбжьы быргаʒом.

***

Акыр ҵуеит ааигәа ҳаицыћам,
Иҳабжьоуп аʒқәа, ахәқәа.
Аха ҳаицрызћьо мап, мчыћам,
Еизааигәазар ҳарҭ ҳагәқәа.

АБЛА ССИРҚӘА

Сыржьеит, аха сышԥаржьеи,
Сыршьит, аха сышԥаршьи,
Абла ссирқәа, аблақәа!

Схырхит, зынʒа сеиларгеит,
Сымч аҵанʒа иларгеит,
Абла ссирқәа, аблақәа.

Саԥхьа аʒәгьы изгәамҭацыз,
Уажә иаазқәылаз сгәарҭом, нас,
Абла ссирқәа, аблақәа!

Иҳалалʒа исыхәаԥшлоз,
Даҽеа блак ихымԥшылоз,
Абла ссирқәа, аблақәа!

Сгәаҟрақәа ҵѡа рымаʒам,
Исзеилкаауам рымаʒа,
Абла ссирқәа, аблақәа!

Зных исыман гәыҕрақәак,
Уажә исылшом рыкәгәыҕрак,
Абла ссирқәа, аблақәа!

***

Уажәааигәа дсыкәшәеит, сгәы сҽанʒамкәа,
Амшын-ԥшаҳәаҿ - агаҿа.
Ҭынч сышнеиуаз дсымбаʒакәа –
Даасҿаԥхеит уи сымзаҿа.

Сара исзымдырт сахьцарызҳәа,
Сгәы ҭытҵ ицон аҭра иҵыҧ.
О, сҽазыскит аҧсшәа сҳәоит ҳәа.
Аха исзеивымгеит сыҧсыҧ...

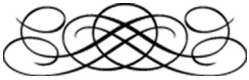

ВЛАДИМИР ЗАНҬАРИА
1953

ШЬАЛҬАС, АҬЫХ НАБЫКӘЫРШАН...

Нона Пԥиапҳа илыхьзынԥылоуп

... Океанқәа рзыблара салҭны,
Сеампыҭхны уаԥ дзымшаҭо ацәқәырпҵа, –
Аҧшатлакә змызгәыҭқәа хнажәжәаз,
Крызхыҭуа, ихәарԥехахьоу аҕбеиҧш,
Схынхәуеит сара Аԥныҟа ԥаҧхьа,
Схынхәуеит сара аԥныҟа, игәхьааган,
Еихсыҕьрак змаҙам

Схәышҭаара...

Схынхәуеит бара бышҟа... Сыҙхыҭуеит,
Сара сыпҵрақәа ажәжәеит аҧша...
Сара схәыцрақәа ацҟьеит аҧша...

Имшаҙоз аҬыхқәа срылҭуеит,
Аҳәаадара сышьҭахьҟа иныжь,
Агәкаҳара сышьҭахьҟа иныжь,
Снаскьоит, снаскьалоит бара бышҟа,
Ихәарԥехахьоу аҕбеиҧш –

Хрыжь-хрыжь...

Быпҧшуп бара асҟаамҭа, ҷымҭ-пҵсымшьа,

Быԥшуп уа лацәааихьшь ҟамҵаҙакәа…
Бареи сареи инымҵәаҙо ҳқәыԥшра,
Бареи сареи имажәҙо ҳгәыҕра,
Бареи сареи иҿымцәааҙо ҳажәабжь
Шьыжь-шәаԥшьеиԥш иаҳԥызгало

Асқьалаҿы!..

Уа бгылоуп… Ажәѡанахь бѡахоит
Са сымѡа сзырбо ацәашьы!

Убас, бысзыԥшыз ҵхагәазынҙа,
Убас, бысзыԥшыз шарԥазынҙа!..
Убас бысзыԥшыз даҿа шәышықәса!

Убас бысзыԥшыз!

… Ихәарҿехахьоу аҕбеиԥш, ашьшьыҳәа,
Аҕбеиԥш – змызгәыҵқәа хыжәжәаз,
Ацәқәырԥқәа реисра ихәнажәаз, –
Сгәыԥшаа-хыԥшаауа снадгылап
Бареи сареи ҳқәыԥшра

Асқьала…

Уа бгылоуп лацәааихьшь ҟамҵаҙакәа,
Акымзарак хьаас имкҙакәа…
Ҷыцәаара ақәым ахааназ
Быгәҵыхақәа рынаҟә иазмырцәаз,
Ба бгәыҕрақәа рымца иахылҵыз
Бцәашьы!..

Уа бгылоуп,
Бара бышьхныԥсылан...
Шьалҭас, аҭых набыкәыршан,
Уа бгылоуп быгәжәажәара анаѓә
Быԓеналакны...
Уа бгылоуп
Бареи сареи ҳқәыԥшра

Ихәарԓехаз
асқьалаҷы!..

***

Сара агәилқәа сырзышәаҳәом шьҭа,
Аԥштәы ссирқәагьы сыблақәа хыркуам.
Сара исықәыгәгәоит убасеиԥш аамҭак,
Аҷҷа рылгошәа збоит сыжәѽахырқәа....

Шьҭа сзыргәаҭеиуагь зынӡаск даԓеакӡоуп,
Ҳәашьак змаӡамыз – ҳәашьа ахьысзамҭаз...
Сышьҭахьѓа инсыжьыз амшқәагь ҭацәӡоуп, –
Уи аума, сыԥсҭазаара, исанаушьаз ҳамҭас?..

Жәѽангәашәԥхьарагьы сеиԥхыӡуам шьҭа,
Анкьеиԥш сылаԥш рытѓәашам Сезанраа...
Адунеи ԓеа блакала сықәнарԥшт еиҭа
Ахаангьы еилкаашьак змаӡам са сгәызианра...

Даԓеа хьаақәак сдырѓьалеит сара, –
Мшәан, сыԥсҭазаара ныхыума аѓәрышьеиԥш?..
Наурҭас, сзыхьӡаз снахьыԥшыхуеит ԥьара,
Сызхьымӡаз – сахәланагалоит атышеиԥш...

… Сара агәилқәа сырзышәаҳәом шьҭа,
Сҳәоугьы рызкым ацәанырра ҟәымшәышәқәа, –
О, ихашәҵа, сҭагылоуп убас еиԥш аамҭак,
Мцабызк насхьысыр, скаԥсартәеиԥш сыццышәха…

Сара агәилқәа сырзышәаҳәом шьҭа,..
Ԥсаатә еиқәаҵәоушәа исхаѡоит са саамҭа,
Са сышьхныԥсылт ѡ-дунеи дук рыгәҭа,
Шаҳаҵс самоушәа Сҵоурых аҭахамҭа…

Сара агәилқәа сырзышәаҳәом шьҭа…

***

Абзиабара… Ауаѡы… Аԥсабара…
Еицишазар акәхап ҳанцәа.
Гәыбзыграк ҳзыннажьзар мшаԥшарак –
Уигь ҳзылбааишьҭит ҳанцәа!

Изхарада? Ашьыцреи агәаҕи –
Урҭ жьымдырны иалазар ҳцәа?..
Ҳа ҳаҵами ҳзаҵымҵуа гәнаҳак,
Ҳаҭаимҵарц ҳиҳәоит Анцәа…

Нас раԥхьатәи адәышәҵқәа рыфѡыхаа
Лабжышла иарҭәлап ҳа ҳагәқәа.
Амҵәыжәѡа еишьылқәа неиҵыхуа,
Шьҭа ирхыԥраалашт Ааԥын ахәқәа…

Иҳахҙыҙаауеит ҳан-ҳаԥсабара,
Ҳсабицәоушәа алаԥш-хаа ҳхыуп.
Гәыбзыграк ҳзыннажьуеит мшаԥшарак,
Ҳарҭ хҿыхшьакгьы ҳақәшәарц зҭахыу.

«Ҳаҭоумҵан, ҳрыцҳашьа, иҳанажь!
Ҳахшыѡдара ҳанажь ҳанцәа!» –
О, ҳзаҵыҵран ҳаќоума ахааназ...
Шаќа гәнаҳара ҭаҳагʒои ҳцәа...

Амҵәыжәѡа еишьылқәа неиҵыхуа,
Шьҭа ирхаԥырлашт ааԥын адәқәа!
Раԥхьатәи адәышәҵқәа рыфѡыхаа
Лабжышла иарҭәлашт ҳа ҳагәқәа...

АԤХЫЗАҨЕИԤШ – ЛАШАРАК

Жәабжьк ацыԥҵәахак,
Блаҵыхәала – сахьак, –
Жәытә ашәак – гәыѡ-ҩыѡла,
Исцәыʒхьаз шәќәык адаќьак...

Агәырқьҳәа анапеинќьабжь
Наќ еиқәтәап, еихсыгьып, –
Абжьааԥнытәи ахҵысқәа
Лассы сгәы дырҩыгьып...

Аҽеыццышә акьыркьырбжьы –
Шәымҭак, еимгеимцарак!..
Икыдшәаз аеҵә аццышә –
Уигь – мацәысеимќьарак!..

Иалоуп сгәалашәара
Ԥҳәызба хымкыхк лыччабжь,
Уи налыѡуеит алашара,
Иќам уаҳа лышьҭыбжь...

Блатцыхәала – сахьак,
Цәанырра ҷыцк ацәаарак,
Ҳаԥы лашьцарак атцан, –
Аԥхыʒаҷеиԥш лашарак!

Сыԥстазаарагь убасоуп,
Лабҷабоуп, ма ԥхыʒуп, –
Сылаԥш назыхьʒазоуп –
Егьызегь гәыгроуп – цәыʒуп...

***

Быбла қаруақәа ирхылап
Аԥшшәы ссирʒақәа еилаԥьԥьо.
Ашәыр бзыстаалап хкы-хкыла,
Сымцәышә сытцгала быччо!..

Быччаԥшь ашәтыш шьытцәра – шьытцәра
Адунеи зегьы қәнатцап.
Аҳарамра, нас ашьыцра
Арʒып, ʒибнаћа ихнацап.

Сара схало, схало, схало,
Акьышәкьышәраҷы снаʒап.
Амахә, амра-цәаћаԥшь зҷало
Бара быблақәа хнакʒап.

Цлак аћынтәи даҷеа цлакахь
Ԥсаатәцас сиасып сԥырны.
Сымцәышә леилап ашәыр иатцақь,
Уаћа ашаха аҷеанцаны.

Усҟан амра схашеишеиуа
Сгәазҭаз ҷиҭып: «Нар улбааит!»
Ԥсаатә ахьзымнаӡо, сышнеиуа.
Уи зегьы-зегьы ирбааит!

Быбла қаруақәа ирхылап
Аԥшшәы ссирӡақәа еилаԥьԥьо.
Ашәыр бзысҭаалап хкы-хкыла,
Сымҭәышә сыҵгала быччо!..

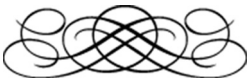

ИАСОН ҨЬАПУА
1947–1972

***

Уажәраанҙа сабаԥшуаз, ахәыцра сагама,
Иахьанҙа бсызгәамҭо сызлааизеи абас?
Жәахазны лымкаала сбыхәаԥшит аргама,
Быблақәа исарҳәеит ирыҵаз маҙас...

Ба бҧаԥхьа иаразнак сааҧыхеит,
сцәырҳазшәа,
Са сышћа бгәы шыћаз здырит уажәшьҭа.
Баагәыргьеит ишызбоз, бҧееиҵабкт,
блашазшәа,
Сшыћалаз аныԥшзар акәхап слакҭа...

Гәаныла, доуҳала аумаамҭа бсызхәыцуа
Гәҭыхашәк бхыбгозҭгьы – бгәатца иҵакҙа?
Абзиабара ҕәҕәаҵәћьа узгәаҭом
ианцәыртцуа,
Ибызцәыртцзар бамеижьан: бгәыҕра нагҙа!..

Ба бҧаԥхьа иаразнак сааҧыхеит,
сцәырҳазшәа,
Са сышћа бгәы шыћаз здырит уажәшьҭа.
Баагәыргьеит ишызбоз, бҧееиҵабкт,
блашазшәа,
Сшыћалаз аныԥшзар акәхап слакҭа!..

***

Ахаҳәқәа аԥыражь иркыз аӡкыра,
Абар, абар иаҷуп арбгара…
Уаҳа сахәом: сқәыԥшра ццакыра,
Уаҳа сылшом – саҷуп абылра!..

Ахьышәҭҳәа снеины сҷеиқәа скәадыруеит,
Уажәшьҭа исзырцәом амца исхашу.
Ашәҭқәа рбаҳчаҷ уи дшыћоу здыруеит,
Снеиуеит дымҭарсны дызгарц исзыԥшу!..

***

Уахынлан. Амза аӡамҩа каԛын,
Исыздыруам иахьыз, изгәырҩоз иара?!.
Сара усћан ашәак аҩра саҷын,
Сызбодаз, сгәаћуан, схәыцуан хара…

Уамашәа сҷаԥхьа иҭынчын амшын,
Снықәиан сыԥсы сшьандаз убра!..
Сыԥсы абасшьауаз: сгәаҭа бҭашын,
Ашәа бзыскуан, сбызхәыцуан бара.

Агәҭыха шсымоугьы схала саӡәым,
Убас шакәу изгоит агәра…
Сханыҭәћьагь ажәҩан ашҭа ҭацәым:
Ԥырҕҭас иаҷуп аеҭә абылра.

Ҭагалан. Абыҕьқәа ҩеижьӡа имыххәеи,
Апћа ԥырны инеиуеит, абан!..
Шьҭарнахыс амшқәа сзыхгом сымҳәеи –
Бара быда: избан, о, избан?!.

***

Са сбызгәаҟуа ба санбышьҭаз
Ганха бдәықәлон беикәашәы…
Нас сыбҟәатӡ ҽаҳәы сышлышьҭаз
Бѡызцәа ибарҳәеит…
Нас уажәы, –
Ибықәшәаз здырит, иагьеилыскааит,
Уи сацәѡашьом, иҟоу збоит:
Маҳак быбла ԥшҳақәа ирхыскааит…
Багхеит! Иахьа са сҽырбоит!..

***

Ахәыцрақәа сыкәшан сышьҭыхны
сыргама?
Ариабжьарак мчы ҕәҕәак сарҵынчит зынҳас.
Са сҽаԥхьа баагылан исабҳәоит аргама:
– Нас ԥыхьеиԥш уҟам, иумои маҳас?

– Исымоу са сҽала исызбаҳәом, аиашаз,
Сыблақәа ибарҳәоит игәабҭар, аха…
Бымариа сықәшәар, ибдыруоу бзыниаша:
Бымҭарсны бсымгашеи ҽыла сласха!..

БОРИС ЗАРДАНИА
1937–1984

***

Аҵх зегь тҟәаны иагеит,
Иалшоз – алшеит, агәы ҭәуп,
Аха иаҵәак ацәынхеит,
Уи баргьы саргьы иаҳтәуп.

Бысзадкылом амрагьы,
Зегь рзын иԥхо.
Бызгәаԥхо рацәазаргьы
Сара соуп бызтәхо.

БАЦКАҶҶОШӘА АМРАХӘАГА
Ашәа

Баццкаҷҷоушәа амрахәага
Избоит бансгәаԥха,
Исзеиԥшу амра гәыҟаҵага –
Сара сзы бкаԥха!

Са ибзаԥыстҵап ашәақәа –
Бзиа ба бызбаз,
Аха исарҳәои бара быблақәа –
Сытҟәаны сызгаз!

Бацкаҷҷоушәа амрахәага
Избоит бансгәаԥха,
Исзеиԥшу амра гәыҟаҵага –
Сара сзы бкаԥха!

ЕНВЕР АЖЬИБА
1958

***

Аԥҳәызба хаҷымра,
Бара абас бызшада?
Иахьанӡа бымбакәа
Сабаҟаз, хлаҳәада?!
Аҟәара бныҟәгылт,
Быҵкы ԥшԥа баагәылшәан.
Бзиабарак ѡаҵхеит,
Сгәамца аарҷыхан.
Аԥҳәызба хаҷымра,
Агәил еиԥш бышӑашәҭи!
Бышәҭра аҷаԥхьа
Иаразнак сышԥаӡҭи!

РАԤХЬАТӘИ АБЗИАБАРА

Аԥҵа хыҵит, амра цәырҵит,
Ажәѡан ӡыжь иаҵәа ҽырбоит.
Шьҵа схәыҷума, жәибыжь схыҵит,
Бзиабарак сеимнадоит.

Жәаф лхыҵит уи аԥҳәызба,
Сара сгәы мыжда зытҟәаз.
Исыздырҵәҟьом уи данызба,
Са схәыҷымшәа сгәы изабаз.

Исыздыруам, исыздырҵәҟьом,
Ари ԥхыӡу лабҷабоу.

Ишԥазури, уаҳа сарцәом,
Лара лымца сгәатԥа иҭоу.

Лара лами – абла ҭшаша,
Лара лами – ахьʒыркы
Лара лами – амра шаша,
Лара лами – ацәашьаркы.

Аԥҵа хытԥит, амра цәырԥит,
Ажәѡан ʒыжь иатԥәа ҿырбоит.
Мап, уи сыбла уаҳа дхымԥит,
Лсахьа сыблаҷ илашоит!

УРҴ БЫБЛАҚӘА

Ажәакгьы сызламҳәацт макьана,
Схьаақәа лыздырʒом ларгьы.
Икыдлеит иаха амза магана,
Маԛк саазнархәыцит сыхгьы.

Знықоуп ҳанеиқәшәа ачараҷ,
Амца насхырсны сылблит.
Атԥәца иҭахәмаруан амаԛар-ҿа,
Уа лныҳәаҷа шьҭыхны изжәит.

Ажәакгьы сызламҳәеит ауха,
Дықәгьежьаа уа ҳамаҵ луан.
Лылаԥш, уи лылаԥш саркьаԥҿыха,
Аѡы атԥкыс уи лылаԥш сашьуан.

Ачараҿ ашыкьбыжьқәа халон,
Иашьызи иашьымзи еиҧаран.
Урҭ уаха ирҳәалак рнаалон,
Изҿыз шәаҳәаран кәашаран.

Аҳәызаҵәык ахьаақәа идыркараз,
Стәан сара усҧан сзаҵәҳа.
Иабалдыруаз уи зегь шылхараз,
Уа ҳамаҵ зуаз аҭыпҳа.

УМЦЦАКЫН БҲӘЕИТ

Алаф

Умццакын бҳәеит, умццакын,
Аха ас ианбанҳа?
Сара сгәыҕрақәа аҽакын,
Аҽакын иахьанҳа.

Наҧ сындәылҵит ашә аартны,
Аеҵәқәа кәеицеиуан.
Бара буада ҭшәаҿ бтәаны,
Хәыцрак баргәаҭеиуан.

Избон, ажәѽангьы ҵәцан,
Амза хыхь ихалон.
Адәахьы ахьҭагьы аҿан,
Уаха шә-ҵхык еихалон.

Зегьы ззеиԥшыз аҵх лашьца,
Хызаҵас аҽкаршәны,

Агәы лашьца, ахы лашьца,
Аԥсабара ашәуан.

Умццакын бҳәеит, умццакын,
Аха ас ианбанӡа?
Сара сашәақәа бызкын,
Сашәақәа уаханӡа.

***

Быкәа сызҭалом, аԥҳәызба,
Сзахысуам бцәа-бжьы еимданы.
Схы ахьызгара сақәшәом банызбо,
Ҳзеиқәшәом арахь нас есҽны.

Еинаалом сгәы ццаки сықәреи.
Афы асааит, аамҭа ԥырӡоит.
Са сзыҳәа насыԥуп ба бнықәра,
Маӡала са сбышьҭоуп, сбыхьӡоит.

Аха амаӡа ҭаҵәахуп усгьы,
Ԥсҭазаарак амаӡам уи.
Сыԥкәынхоит, ибдыруаз, ба бцасгьы,
Зырѡашҵас сышбыжәло бымбари!

БЕЛЛА БАРЦЫЦ
1945

ААИГӘА АЧАРАҨЫ...

Ааигәа ачараҟны сахьнеиз
Пҵсыуа рԥызбак уа дызбеит.
Иԥшра, исахьа, иматцушьа –
Ҳәашьак иқәым, дысгәаԥхеит.

Аԥсуа матҭәа уи ишинаалоз,
Шьыри, дгәашәҭар, ижәбарын!
Урыс хылԥамкәа –
Хҭырԥак ихазар,
Гәындагь лыбла шанхарын!..

***

Ублақәа санырхыԥшыла,
Атамашәҭеиԥш сгәылтцит.
Асаркьа сананԥшыла,
Ахьаақәа сызцәыртцит.

Агәҭыхақәа урҭ исырҭаз,
Ианшо, ианыхәло сдырбаӡом.
Ҳаицәыӡит, аха ҳамҭас,
Сыԥсатцан уҟоуп – изӡаӡом.

Ихьухьууа сгәатца иадуп,
Исцәыцәгьоуп уда аршара.
Ҳаицәыӡзаргьы сзы инасыԥуп.
Ухьӡ ахьсышьҭоу сыԥшаауа.

***

Уахак сара ашәақәа срызхом,
Ҷыц сизаап – сызхара сызшәаҳәом.
Еҵәацк аҷынтә ҽак ахь сԥыруеит,
Изгәылымҵыз ашәҵыцқәа ԥсыртуеит.

Шәкы сырҵазшәа сажәызҵгьы иаха,
Уахоу? – Жәибыжь сырҵалеит уаха.
Исхыкны амзагьы зҷу ҽырбароуп.
Зегьы зегь зыбзоуроу – ублақәа роуп...

***

Ақәа, ааԥынтәи ақәа,
Улеила, исҳәаанӡа ухкәа.

Сзықәгылоу ахаҳәқәа кәаба,
Сажәараҷы гәҵыхак ԥыртла.

Урылаԥш, сыхцәқәа сызпԥа,
Исҳәаанӡа улеила, ухкәа.

Ушԥеиԥшу Зыхьҷатәи ақәа,
Абас успымлацызт ааигәа.

Сқәыԥшра сызурхынҳәт иахьа,
Сшыгәхьааугаз унысхит схаҵа.

***

Сыбла ухыҵуам, уақәтәан ҽыхәак,
Аԥҟараҳәа унсыхьӡеит.
Исгәалашәоит, иаҷоукит уаҩәра,
Саԥхьа улҽыжәԥарц уҵаххеит.

Уахеит, уахеит, уахеит аҕәра,
Ушьап азшькылк ишахыршәаз.
Ҩада иухеит, ицәгьан ахәда,
Уҽеы ццышәхеит са сшабаз…

Аибадырха ҳамраҙакәа,
Улаԥш мцабзха ишсыцраз.
Ҳа ҳагәҭыха еилнакаазшәа,
Иаакьыркьырын имҵанарст.

Аҙыхь аԥхьа еимашәкит ажәа,
Иурхынҳәырц акыргьы уҳәеит.
Икыдлеит ажәҩан амра кыдхуа,
Илакә рашьхап, – усцәагеит.

Усахьа сыҟәнаҟьеит сшьара,
Зымҩа исԥыртцны имцаҙеит.
Лыхны, Бзыԥҭа, ма Мыҟә ашҭа,
Ҽырыҩрак аҿгьы усымбеит.

Сыҟәра абжа еитцам иахытцуа,
Аха инсԥыршәом, иааигәахоит.
Аҽышьҭыбжь иҵнахыз усахьа,
Ухынҳәны ушаауа агәра снаргоит…

ДАУР ЗАНҬАРИА
1953–2001

СЫШӘ АЗӘ ДАСИТ...

Сышә аҙә дасит сыцәамҭаз,
Сгәылак иакәхап гәаагҙан:
«Дарбан ҭаха сызымҭаз?» -
Сыбжьы нҭысцеит сгәааҙан.
Ашә ааимысԥаан аҟыԥхәа,
Уа саатҭгылеит аҿыѡхәа –
Абхәашәҭ еиԥш длаша-лашо
Дгылан ассир иалашоу.
Сыгачамкшьа ԥьабымшьан,
Ас сақәгәыҕуаз ԥьыбымшьан...
Уа, саԥсам быѡналара,
Исылшома бнаалара?
Скәымраҿ даарагь ԥхараҙам,
Амала акгьы схараҙам.
Ҭәаымҕцас сгәы балаҵан,
Сгәы быштыхац бҭыхаҙон,
Сыԥхыз бшалац балаҙан,
Исаҭәамыз сбырҟаҵон.
Шәахәаҵас бнасыхәаԥшит,
Уаҟа схы насыкәаҿит.
Ѳ-ҙиак реиԥш быблақәа
Рыеҵәара сахәаҿит.
Аԥсеивгаха сымҭакәа
Баасацәажәеит аҭмақәа, -
Уа, еицрабҵеит аԥырхәа

Кәиц хәыҷык, имыцәацкәа
Сгәатца иҭаршәыз аарлаҳәа.

***

Ааԥын ыҟан, аха уигьы сзымхьчеит,
Аԥхын ыҟан, аха уигь сыцәцеит, -
Схәыцрақәа зегь абыҕь ҽеижьқәа
ирымаздеит,
Аха урҭгьы ҷышәшәаны икаԥсеит.

Аԥсҭҳәа еимҟьара иалызбаауеит
ашьха:
Асы лбааҙаны иауит абар!..
Исҭахытцәҟьам схәыцрақәа
гәыгәҭажьхар,
Сымч-сылшара баша инкабар.

Аатцрақәа сышрывагәырҽо мзызда,
Сымшқәа ҟәиҭҙа ииасыр сҭахҙам.
Исҭахуп асалам шьарда рысҭар
Ажәцарақәа, тәамҽахә змаҙам.

Исҭахуп абзиабара амца
Сашәа исҳәо ажәҽан ахь иагар;
Исҭахуп мышкы зны амза амҭан
Сынасыԥ ҭыԥк хнахыр...

БЗИА БЫЗБОИТ

Бзиа бызбоит,
Амшын иахәларшәау абырлаш цырцыр еиԥш,
Бсахьа схәыцра иахьаларшәау.
Ба бхаҭа багьааигәоуп, багьыхароуп,
ԥхыҙушәа,
Сеихалоит бара бахь,
аха сзымнаҙеит иамуит,
Ибызҿысҭып сҳәан, сыбжьы
сызҭымкааит.
Жәҩан аҟынҙа бышьҭысхыр сҭахуп,
аха ирылшом снапқәа.
Сгәы бара ибысҭахьеит усгьы,
Сажәа са исзынхеит, иҳәаҙамкәа.
...Шаҟа хьаа арҿыхозеи ҵхы мыжда!
Алашьцара иалакнаҳау бԥенҵьыркәа
рыбла ҭкәиқәа еихмырсыҕьзо
исҿаԥшуеит...

Бзиа бызбоит...
Ауаа санрылоу, цәажәарыла,
ччарыла сгәы схасыршҭуеит,
Схала саныҟоу – бысхьаауп.

Мшәан, ԥьаргьы сымцаҙеит,
Блаҵыхәала баасыԥхьар –
схынҳәуеит
сгәи сыԥси рахь...
Бзиа бызбоит...

ГУНДА САҚАНИА
1966

СУЗЫҧШЗОМ

Уаҳа исыҡәшәаҙом абыҕьқәа,
Уаҳа сузыҧшҙом сшыузыҧшыз,
Аҵлеиҧш иҵацәит са снапқәа,
Абыҕьқәа каҧсеит сшыузыҧшыз,
Уаҳа сузыҧшҙом сахьыҧшыз.
Сара араҡа амра аҧхара сызхаҙом,
Сара мцада, мцада дгьылкаҷ саанхаҙом,
Шьҭахьҡа ахынҳәра, амра ацхынҳәра сҵахҙам,
Аҙәгьы дыҡаҙам, аҙәымзараҙә сизыҧшҙам.
Аҵла нзыжьуа абыҕьқәа сыҡәшәаҙом,
Шаҡа схыҵыз, шаҡа схыҵуа сыҧхьаҙом.
Уаҳа исыҡәшәаҙом абыҕьқәа,
Уаҳа сузыҧшҙом сахьыҧшыз,
Аҵлеиҧш иҵацәит са снапқәа,
Абыҕьқәа каҧсеит сшузыҧшыз.

АЗЫШРА АШӘА

Сзыхьуп...
Сзыхьуп,
Сыжә!
Сыжә аҙыша уакуазар!
Аҙы сануп,
Аҙы сабуп,

Аҙы сапҳауп,
Аҙы сахшеит.
Зызлан-Заҳкәажә,
Ахцәырқьақьа,
Ахцәықәыпҵса,
Шьқьыры-шьқьыры.
Аҙы амч сымоуп,
Аҙашәа иузҳааит!
З-ҽамԝак ужәыр –
Сара устәуп.
Сыҙныҳәа мшуп,
Сыҙныҳәа ҵхыуп,
Узқәу ацҳа –
Ицҳа ҵәыруп,
Сара устәуп –
З-ҽамԝак нахыс,
Зыша,
Зыша
Сыжә – сухәуп!

***

Сқьышәқәа дрыгәҙуан анцәахша,
Иаха шаанҙа сыблақәа ҙыҙон.
Сыхцәы иаҵәа илхон аҵша,
Ааи, саргьы Анцәа дхасҵон!
Илбааздон ҽамԝак уа уҵсыҵ,
Уҵсы, сыҵсы уласҳәоит, уцәа!
Сымҵәыжәԝақәа аҵх рыхшьын,
Сымшыдан, сыҵхыдан уа уҟынҙа.
Сқьышәқәа дрыгәҙуан анцәахша,
Иҙаҙахаз сыблақәа ҵхыҙуан,

Ааи, саргьы дхасҵон Анцәа!
Аха, аҵх еиҵысымхыр – уҙуан...

***

Агәмыркатыл ҟаԓшьқәа
ақәа рыхшьуп.
Ақәа рыхьшьуп,
ршьа каҭәоит,
ршьа ҟаԓшьуп,
иаԓшьуп аҽы
бнара сзықәтәо,
сыхцәы ҟаԓшьуп.
Сасра санцо,
сыхцәы ԓсыртлоит,
сыҵкы ҵакны
заҵәра сузцоит,
смаӷра ԓхьарҵәа
ихтуп сшьапы.
Игоит аҵәҵәа
иԓҵәаз абжьы,
уцеит уаргьы
сыжьжьо – сжьаны.
Иаԓшьын уҽы,
аҽны уанцоз –
Аҽны!

***

Ажәѳан амшын ианыԓшылоит,–
ҳаиԓшума,
Убла схыԓшылоит,
еиҵах усзыԓшума?..

...Сгәы усҭеит,
Сгәы умаз,
Сгәы удкыл,
сгәыдкыл,
сгәыдкыл!..
Иахьакәыз,
Уаҵәакәыз,
ԥсҭазарак акәыз,
Мышкакәыз,
сыԥсырҭа уа уакәыз...
Сгәы усҭеит,
Сгәы умаз,
Сгәы удкыл,
сгәыдкыл,
сгәыдкыл!
Ажәҩан амшын иаԥшылоит, –
ҳаиԥшума,
Убла схыԥшылоит,
еиҭах, усзыԥшума?
Уааи, адгьыл ҳаныӡлап,
суҳәоит наӡаӡа,
Ҳа иаҳтәуп адунеи
ибаанӡа аӡаӡа...

***

Ажәытә абзиабара ҿакын,
Еиҳа ихыркын, еиҳа игәкын.
Ажәытә аԥсҭазара ҿакын,
Гәыблрала еибаркын.
Аԥсҭазара хаан еиҳа,
Аамҭа ҿакын зынӡа,

Аамҭа ауын ууанӡа,
Ишан зегьы, зегь уамашәа.

Аԥсҭазара агьама цеит,
Ҳабзиабара даҽеакхеит.
Иара аамҭа ццакӡеит,
Иахьцаз, иахьааз ҳәа ҳамбаӡеит.

Агәыбылра ҳхашҭт ԥьара,
Ҳахьӡом аира, ҳахьӡом аԥсра.
Ҳагьеибабом ҳазхара,
Ҭцакыс иамои ҳанхара?

Аԥсҭазара агьама цеит,
Ҳабзиабара даҽеакхеит.
Ажәытә зегьы, зегь даҽеакын,
Гәыбылрала еибаркын.

ЛИОЛИА ТӘАНБА
1952–2006

***

Суада ахышә икылыԥхо
Еҵәа хәыҷык лашоит.
Икәеи-цеиуа аблақәа
Сара сахь еихоит.

Саргьы уи сазааигәахарц
Шьаҽақәак ҟасҵоит.
Снап ахышә инкылырҳәҳәа
Уахь инасырхоит.

***

Са сзы иҟам даҽеа баҳчак,
Даҽеа ааԥнык – уара узлам.
Шәыга ҷыхак, ашәа ҷыдак,
Уда ицәыргам, уда ихаам.

Уда иҟам даҽеа ныхак,
Даҽеа цәымзак лашауа...
Исеиҳаугьы дыҟам мчымхак –
Мцада уашҭаҽ ибылуа!..

***

Исыздыруам умаҙа,
Унасыԥ шаԥу...
Сара хәыҷык иаасараҙа,
Гәҭыхала санҭәу.

Иханарҟьом агәаҳәара,
Иханарҟьом аԥша.
Уажәааны аныҳәара,
Иамоуп ахыԥша.

Умыццакын уаасылаҙа,
Умыццакын Сынцәа.
Ашәқәа еимҟьахоит шаанҙа,
Иқәлазшәа арҳәацәа.

Исыздыруам умаҙа,
Унасыԥ шаԥу.
Сара хәыҷык иаасараҙа,
Гәтыхала санҭәу.

Уҵла ишәҭыз сара соуп
Зегьы срылсуп сырхьыкәкәоуп.
Са сыԥша ласуп, са сқәоуп.
Сшьанҵоуп, схаҳәуп – сеизакуп.
Са снасыԥуп,
Са сразҟуп.

Сымра хацуп,
сыҵла дацуп.
Уара удәеиужьуп,
са сшьацуп.
Са спытҟәыруп,
Смахә ҟатоуп.
Уҵла ишәҭыз
сара соуп.

***

Асы шкәакәа,
Адәы шкәакәа,
Сыблақәа хнакуеит.
Сышьҭақәа са сышьҭақәа,
Ҳашҭаҿ икәашоит.

Ахәы шлақәа,
Ахәы цқьақәа,
Саркьан исҿаԥхоит.
Сааԥын, са, сааԥын,
Атцааҿы ишәҭуеит.

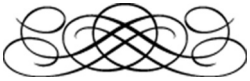

ВИАЧЕСЛАВ ҨЫҬАНАА
1955–2005

АЗХЬААРА

Усҟан бара са быстәын,
Иаҳхаҙсоз амзагь ҭәын.
Зегьы ирнызбаалон бхаҽра,
Аҙаҙа, ашәҭ ԥшқа апытра.

Исзаҿызоуп уи шьҭа аԥхыҙ!
Изеиԥшыстәрызеи? – ацәыҙ,
Исызмырхынҳәуа ахаан,
Сгәаҵа кылызҵәо – ахьаа.

Абзиабара ҽыц уашоит,
Иаҳа уарҟәышуеит, уԥхашьоит.
Иалшоит, иалша, уаргаҙар,
Уҽаҳәатәхар, зынҙа умитәхар…

Изгацәазаап амцхә агәра,
Исзыннажьит уи агра.
Сҟанаҵазаап сеилаго,
Сақәнаршәеит исықәнагоу!

***

Аҙиас абжьы иагхар, аҙиас абжьы цар,
Издыруада усҟан бҽаҳәатәы наҙар.
Ажәҿан иаҳхагылоу, усшәа сгәы иабоит, –
Асыԥшшәы аанахәан, изқәыршәшәо
иҿырбоит.

Аҙиас абжьы иагхеит, аҙиас абжьы цеит,
Аха имашәырны џьа ҭла бҕьык мқәацеит.
Аҭынчра иаҳхатәаз ауп ҳлымҳақәа ҭызхуа,
Иаҳҭатәаҙозар акәхап ҳгәала цагәы хуа.

Асы аур бҭахын, асы аур бҭахын,
Асы шкәакәа ахаҷы насыԥын бара бзын.
Аҙиас абжьы аҙеит аԥаѡ инықҷаиан,
Амшгьы ааҭгылан, иҙыѡҙа ус иԥшуан.

Иамуҙар асы? Сабыргон ацҭәы,
Исымаҙам сара акымзарак ҳәатәы.
Бақәсыргәыҕт асы, избон ишыбгәаԥхоз,
Исыздыруамызт арахь уаҵә амш
зеиԥшрахоз…
Ажәѡан ду иаҳхагылоу, усшәа сгәы иабон,
Асыԥшшәы аанахәан, изқәыршәшәо
иҷеырбон.
Агәырҕьа мца бкын, агәырѡа сагон,
Ҳаха змамыз ажәѡан еилагом, еилгом…

***

Абна еиужь аҷықәахь,
Аиаҵәара хыҵт.
Ашәаԥшь ччаԥшьк наҷықәыххт,
Ицәаз ашәҭыц гәылҵт.

Аԥҳәызба дахьындәылҵыз
Лгәы хааҙа инҭыԥсааит.
Жәибжь роуп илхыҵыз,
Шьҭа дзаҵәым, дыԥшаауп.

Уи, сааԥын гәшаҭа, дгәоуҭан,
Лнапы данкны дыугеит.
Угәыраз цыхаз хылтан,
Улныpит, угәра лгеит.

Сшәон зынзак дырхызлар,
Ублагә иатҵәа рызмыжь.
Аха уцамҭаз улыхзызо,
Назаза дысзынужьт, –

Сыдгьыл амра ахцәы ƙаԥшь,
Иагәлпытыз шәҭны,
Сыжәԝан ԥсаатәқәа ршыкьыбжь
Иахылҵыз ашәаны!

***

Сбыҳәоит маҷк быспеиԥш, ҽа хәыҷзак
быспеиԥш,
Атҳ еиқәа иаҽыхәан иблуа ацәашьеиԥш.
Уи млашьзом, мамоу, агәы иҵоу акоуп,
Ҳагәҭыхақәа рҵааршәы азырзыҭуазар
ҳәа ауп.
Атҳ еиқәа нҵәазом, атҳ еиқәа нҵәазом,
Быблақәа амца рхылар, сшәоит, нас
сырбазом.
Бацшәаҳәоит аԥша, бацҵәыуоит ақәа,
Атԥла махәқәа аатԥраҽ ахьҭа ианакуа…

БАРА БОУП ИЗГӘАЛАШӘО

Иеиԥшны игәаҟуа ачымазаѡ, игииуа иԥштәыдаʒа,
Аҵх сқыҵа иналалар, сқыҵа аҵх иналаʒуан.

Алашьцара алѡақ еиԥш, инархылон ҳаблақәа,
Ҳамш иарҧынчуаз башаʒа, еиҵаҷыхон шәгәалақәа.

Ицәышʒа амза гьамада, аҵхеиқәа аԥҵа иылашәон,
Урҧ зегьы хыҵны ианцаз – ишцаз бара боуп
изгәалашәо.

Бара боуп изгәалашәо, уаҳа саха бымаʒам:
Аʒаʒа ашьацраҷ икаҳәыз, сышҟа бышьҵа анымлаʒеит.

Еилкаам мчык исыҵазкуаз, ишәон сгәы ахәра
еинылар ҳәа,
Сеиҵахʒыʒон, исырԥхон, аҵх ҟәандаҷ сгәы илаҳәуаз.

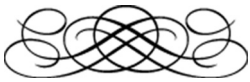

ВАЛЕНТИН КӘАҒӘАНИА
1959

Лгәы сыҵхом уажәы аҳәымзар аҳәгьы,
Сымала сықәхеит ҭынхада.
Саԥылозар акәхап иахьеиԥш уаҵәгьы
Саамҭа ԥьшьада-хаҳада.

Ииасхьоу сааԥын лассы-ласс ҷнаҭуеит,
Саҷыхәоит аԥсҭазаара исаҳсхьоу,
Нас агага, амра збаз еиԥш, сҳыҵуеит,
Ԥьоук цәыҵаччоит, ззыҳәан сеивысхьоу.

Сеивысума? Схагоушәа амҳа сануп,
Ус амшгьы нылҵуеит аиарҭа.
Сара аҵых саҳызоуп – сдагәоуп, слашәуп,
Избом схырхарҭа, сыхгарҭа!..

Сгәы дыҵхом уажәы аҳәымзар аҳәгьы,
Ауаатәыҳса сзеиԥшхеит сажәызшәа…
Избоит, Анцәа исаҭәеишьаз амшқәа зегьы
Ашәымҭак снарҷыхәан изжәызшәа…

***

Аҵых…
Дабацои аԥҳәызба дагәылыхәхәа,
Лыԥсы злахазеи анцәахша?
Илыхәаԥшуеит амза гәырҕьахәха,
Илыхьнаршоит ахьҙы, илыхьнарша.
Лыжәҳа кшама анцәахша,
Закәызеи аҵых иагәылылхуа?..

Анасыԥ суҳәоит, дыԥшаа,
Улыхәа, лымаʒа уалахәха!
Издыруеит, гәшаҭарак алаʒам
Лыԥшʒара – схызхуа уаха,
Иалшоит аҵых илцәалаʒыр
Сара ишсымѣәыҵшәаз жәаха.

***

Схырхыр ҳәа сшәоит
Аҵхқәа игәылҭәааy еҵәала.
Бысхаршҭуа маԛ-маԛ,
Амза схалашоит хаала.

Санеижьо ѣалоит,
Исыламцәажәо аҵла, ба бакәушәа.
Сшаду исыршоит,
Сырзыʒырԝуа аԥшалас ашәақәа.

Бысхашҭыр ҳәа сшәоит...
Схызхуа аҵхқәа, амшқәа,
Ба беиԥш, сгәы ндырхоит,
Ицоит, ицоит исызхьамԥшуа.

ҲАИБАБААНЗА

Есть в мире сердце, где живу я...
А. С. Пушкин

Амшқәа имиц рымрахәага
Сгәы арѣәандоит сашҭа арԥхаанʒа.

Иҳақәныҳәоит ашьха, ага
Ҳаибабаанӡа!

Ҟарматцыск шәаҳәоит шьыжьаахыс,
Аапын ааиуеит ахьӡ ҳҳәааанӡа.
Пхыӡла быӡбоит, бсымоуп гәтыхас
Ҳаибабаанӡа!

Амзагь, амреипш, кьатара ақәым,
Атцых арлашауеит шаанӡа.
Бгәаҟны сцәахыз, ҽаԥьара акәым,
Ҳаибабаанӡа!

Шьыжь ихыпраан апсаатә, уиижьтеи
Ажәщан иалоуп иапсаанӡа.
Сара сбышьтоуп, сбышьтоуп, сбышьтоуп
Ҳаибабаанӡа!

АМШЫН ЛАКӘ

Ацәқәырпа еипш, бнапқәа шьтытцуеит,
Сцоит сынхылан быпшӡара.
Нас амшын ихәлаанӡа схыӡлоит,
Ачныш уахь ишхыӡлара.

Зны исцәыӡлоит, зны сырцәыӡлоит,
Бара быбла қаруақәа.
Нас ицәыртцлоит, нас сырхыӡлоит
Схаҽы зныпшуа быблақәа.

Аҳыжь аҵахь хланҵы сыԥон,
Ахьырԥарцәа ирымакуа...
Уажәаҵәыкоуп саныҳхыҵуа,
Ахаҳә шкәакәа сымамкәа.

Зызлан боума?! Аҳы бҭызгеит,
Уахьынтә сыԥсы шҭызгара.
Быхцәы шьқьыруеит, бнапқәа шьҭытцуеит,
Сцеит сынхылан быԥшҳара.

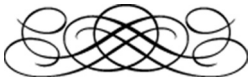

ВАЛЕРИ КАСЛАНЗИА
1943

ШЬҬА УАҬӘЫНЗА

Иазхоуп, иҙбоуп, исҳәоит уаҬәы…
Сҷымҭра дцәырнагап ҷеаҙәы,
Хамаԥагьак хшыҩ зызҭам,
Аха ԥшрала ус ицәгьам.
Са сзеицәада? Мап, аҙәгьы,
Нас изласымҳәои акгьы,
Сара сзыҳәа дшынцәахшоу.
Схәыцра дшалоу ишсыршо!..
Амш сзыԛәгәыҕуаз баша ицеит.
Ԥсышәак лаҳәара сахьҙеит.
Сгылоуп лцәаара сазыԥшуа,
Знык дызбандаз ма дааԥшуа…
Амҩадуаҷ ауаа цоит,
Амҩадуаҷ егьа рҳәоит.
Сгылоуп схала, схы ҟәыншьо.
Аха издыруеит ҷыц ишшо.

АҚЬААД БҒЬЫЦ ИАНҬАЗ

Саныббо бхы-бҷы аалашар,
Бқьышәқәа мраҬас иааикәаԥхар,
Быблақәа збар ишгәыкуа,
Иҟаломызт усҟан сызкуа…
Ибасҳәон снабԥылан сымшәа,
Иббаргьы маҷк уамашәа:

– Са сзыҳәа ба быда уаҩ дшам,
Ҽаҙә дықәым ҳадгьыл ашьам.

АҧХЫН ҦСШЬАРАЗ

Зегь машәыруп, зегь машәыруп,
Избан Аҟәа зыбгәаҧхаз?
Иҟан Гагра, Гәдоуҭа,
Афон ссируп, маҷк еиҵаз,
Ма Пицунда, Очамчыра –
Дара ртәала зегь ҧшҙоуп.
Мап, баҭааит бара Аҟәа,
Уинахыс-аахыс сытҟәоуп.
Сазыҧшуп шьҭа аҧхын ааира,
Аҟәа ҷкәынҙахап еиҵа,
Аха Гагра... уа Пицунда...
Уахь багароуп – ҳаҕеиҵа...

ЗНЫМЗАР ЗНЫ...

Сыҧхыҙ далҵхьан, ҳа ҳаицәыҙхьан,
Исыздыруамызт лхабар,
Сҟәыҧшра хыхны сыҧсы иалаз,
Ҳаиниеит лакәҵас ҩаҧхьа абар!
Ҳа ҳаилатҷәеит жәада, хаала.
Ас ҳаизааигәаны ҳҟамлац...
Лара дҟәыҧшуп, сара сҟәыҧшуп,
Ҟәыҧшроуп, уаҳа ҽак ҳамбац...
Ацәа салҵит сҟәыҧшра шсымаз,

Иауам, сзалҵуам са сыԥхыʒ.
Сара усҟан убас сраҳаҵын,
Гәԝарак сауааԥоуп дшысцәыʒ.
Зегь акоуп, са сиарҵа сҿылак,
Сгәалаҟара анарх згоит.
Насыԥ бымаз ԥхыʒ исҵааз,
Знымзар зны саргьы сыббоит.

АԤСУА ԤХӘЫЗБА

Иҟәымшәышәым, хаарак аҵам,
Убла ихгылоу, мыцхә иаарту.
Иҟазаргьы иаҳзеиԥшу аргаман,
Иҟоуп жәада иҵаҳәҳәатәу.
О, иссируп, аԥсуа ԥхәызба,
Аԥсуа ԥхәызба бызлашо!
Ԥсыуарамзар еилзыргода
Ба бзырҵәыуо, иҳәаны итәо.
Са дыснымиац бара бԝыза,
Бара беиԥшҵәҟьа згәы былуа,
Зажәа ҭынчу, зцәаԝа наалоу,
Беиԥшгьы агәаҕьра зауа.
Уажәазыҳәа бшәаҟьа-зыʒоит,
Бцәеижь ианыԥшуеит ишбызҳаз…
Аха бҭынчыз, илԥха биҵоит,
Ҳарҵгьы ҳшамкәа, зны ҳазшаз.
Мԝамш, аԥҳәызба, адунеи ду
Аԥсы ахазҵо, еиқәзырхо,
Ашарԥиаҵә цәалашәаран
Жәԝангә иагәылсит еикәаԥхо.

***

Сышнеиуаз
Ԥҳәызбак даасԥылан,
Сгәатҵа аарҷыхан
Дцаҙеит...
Са сқәыԥшхан,
Алым саѽызан,
Уа, амѽаҷ,
Схала саанхеит...
Бабаћаз
Ас еиԥш,
Иссирыз,
Санбықәлаз бзымбеите
Ԥьара?!
Ианаамҭаз
Бнасыԥны быршама,
Ма изаацәан
Сиима сара?
Аԥҳәызба,
Сқәыԥшра зырҷыцыз,
Аԥҳәызба,
Салымны сћазҵаз,
Иахьоума, уаҵәоума,
Ҽазнума,
Сбызхәыцлап,
Иахьаамго бахьцаз.

МАЦӘЫС ЕИМҠЬАРАК

Зегь ажәхьан са сгәаҷы,
Зегь ажәхьан ба бгәаҷы

Ҳаибабаанҙа.
Мап,
Дунеи ҽыцк ҳамшаҙеит,
Аха ҳгәатцаҿы иаанхеит
Мацәыс еимҟьарак.

Ԛ-САХЬАК

Аҟәа, агаҿа, амшын,
Амра, ашьхараҿ асы.
Аҽены бареи сареи ҳаиԥшын,
Еилахон зынҙаск ҳаԥсы.
Еиҭах агаҿа, амшын.
Аҟәа – сыԛалақь – сыԥсы.
Амра ҙаалоит…Аарцә сааԥшын –
Исыцәбон аҙшәах ласы…

АНАТОЛИ ЛАГӘЛАА
1961

***

Исараҙа, уи дхәыцуп, исараҙа,
Исараҙа, сгәы, сумырҳәацәан…
Суркараҙеит, уара са суркараҙеит,
Иузызыухьои, сызрыцҳаумшьои, избан?!

Акалашәа, дыќоуп лара акалашәа,
Данысԥыртԥлак, еиҳагьы сгәыкуеит…
Асаркьа иадԥо атԥыс еиԥш, сгәы дынталашәа,
Даацырцырны, дныԥашәкәа дцауеит!..

БЫЛАХЬ ЕИҚӘЫБЫМԤАН…

Былахь еиқәыбымԥан сбыхәоит уажәшьта
Сԥарԥшы ихаакәакәараҙа иќоу блакԥа…
Издыруеит, бара абызқәа даара брыцәшәоит,
Быччаԥшьгьы иаразнак ашәҭ еиԥш, иҷшәоит…

Саргь сылаԥш ба бышќа ихамшәа ќасԥоит,
Бсымбаргьы ауазшәа, снабаѽсны сцоит…
Сгәы мыжда ҭыԥоит, иҭытԥрашәа аҭра,
Быхьҙ ҳәо иааќәымԥкәа иаҷуп аҷытра…

Абжьара сыгым: «Уаангыл, ԥхашьароуп,
Илымауки аҙԓаб, дызҷу ҽырбароуп!..»
Ассирԥәќьа сақәшәеит, сҳәатәы ханатԥом,
Иѽуа иахьбышьҭоу баргьы ибзыԥхатԥом!..

Сбыҳәоит бхазыҳәан иҟабҵарцаз алкаа,
Араҟа егьшысхарам бдыруаз, сеилкаа…,
Ҳамч ақәымхакәа иаҳцәамурц иакәым,
Уажәнатә иабырбароуп ираҵәан бҭаҷкәым!..

СЫЧА

Сгәы сызхәыцҙом, нас, ишпазуеи,
Нас, исхарои, Сыча, иҳәа?!
Са исҭаххеит ҳәа излахьаҵуеи,
Бышәхымс илахеит сцәаҳәа!..

Сықәра бцәыхьанҭоуп, издыруеит,
Сзырццакуазиз, баҧхьа сиртә?!
Ибымҳәаҙаргьы шьҭа исныруеит,
Исзыҧшымзар акәхагәышьап ссирк…

Мчыла баша сгәы сырхаҵахт,
Изласыҧсахри, уажәшьҭа сҧеиҧш?!
Аха быччаҧшь сгәаҷы аҷеаҵәахт,
Аҭәарҭа илатәоу ажьеиҧш!..

***

Аблақәа исыхәаҧшуа, аблақәа исыхәаҧшуа,
Аблақәа ажәакгьы рҳәаҙом…
Насоуп санырхәаҷеуа, насоуп санырхәаҷеуа,
Иааныжьны ҷьаргьы сызцаҙом…

Аблақәа,ишәҳәароузеи, аблақәа
ишәҳәароузеи,
Сышәҭаху сышәҭахыму сара?!

Аблақәа, исхароузеи, аблақәа исхарозеи,
Изыжәгәаҕьуеи абасҵәҟьа схәаҽера?!.

Аҵыхқәеи амшқәеи ус инасхызгоит,
Саамҭагь зынӡаҵәҟьа иԥырӡом...
Аблақәа, аблақәа, маӡала игәнызгоит,
Исҭаху ажәакгьы шәҳәаӡом...

***

Ҳаиԥыртцып, еибаҳамҳәап уаҳа акагьы,
Ҳусқәа шьҭа иаҳзыӡбом иахьала...
Ибдыруеит, акырынтә са схаҭагьы,
Ишыстахыз сцәажәарц гәҭыгьгьала...

Ҳаркьымсып, ҳагәҭыхақәа рцәашьа змаӡам,
Ҳгәаҵақәарҿ ихааӡа ибыллааит...
Зынӡак ҳреиԥшушәа амцаԥшь зкӡам,
Урҭ ҳѡызцәагьы агәра ргалааит!..

Ҳаибамбар ихагахан ҳаблақәа ԥшаап,
Ибналап ҳагәқәагь ҳацәҭыԥраан...
Ҳауа дарбан, ҳшәаӡызо ҳаизҵаап,
Инзыжьыз, згәаҭрақәа нывҵраан?!.

Ҳанеиқәшәоугь еибаҳамҳәап уаҳа акагьы,
Иаабахьошәа ҳразҟқәагьы ирымчыз...
Ҳацәымшәалап амца иахылҵуа лѡакгьы,
Ашьхымӡаҭра ирыло еиԥш, ҳҭынчыз!..

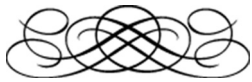

ЗУРАБ ҨЬАПУА
1960

***

Бла иазгәамҭаз ацәацәашь еиԥш,
Сара абылра саҕуп.
Нап зкьымсыц акьатрацә еиԥш,
Бара аизҳара баҕуп.

Быхцәы ԥшқарах аԥша ианаццо,
Ашьац иатҵәеиԥш иқашә-қашәоит.
Амацәысеиԥш ба баныччо,
Ашьха ҙыхьеиԥш сгәы цқьахоит.

Нап зкьымсыц акьатрацә еиԥш,
Бара аизҳара баҕуп.
Бла иазгәамҭаз ацәацәашь еиԥш,
Сара абылра саҕуп!..

АИҚӘШӘАРА

Уахоуп еиҭагьы ҳанеиқәшәо, уахоуп…
Уара усзыԥшуп,
Сара сузыԥшуп,
Узышьҭоу сара соуп,
Сзышьҭоу уара уоуп,
Уахоуп еиҭагьы ҳанеиқәшәо, уахоуп…

Уахагь ҳамҭас иусҭо шәҵам…
Угәы разуп,

Сгәы разуп,
Уара иукъам,
Снапқәа ԥхаъам,
Уахагь ҳамҭас иусҭо шәҭъам...

Угәы абжьы саҳар сҭахыуп...
Угәы еисуеит,
Сгәы еисуеит,
Аԥсҭҳәа хыуп,
Амза ҭәахыуп,
Угәы абжьы саҳар сҭахыуп...

Ҳус маъоуп, убжьы рхәыҷы -
Ухцәы ԥшқоуп,
Сыхцәы ԥшқоуп,
Уара ахәыҷы,
Сара ахәыҷы,
Ҳус маъоуп, убжьы рхәыҷы...

Уашьҭан ҳанеиқәшәо съамԥа уагәъы...
Уъамԥа ԥхоуп,
Съамԥа ԥхоуп,
Уара – са сзы,
Сара – уа узы,
Уашьҭан ҳанеиқәшәо съамԥа уагәъы...

***

Сҭәа-ҟаԥшь хәыҷ, сыԥшқа, хыхьынтә
быҷшәан,
Изурыз сзымдырт, сыкәа бҭашәан!
Шәахәа зныршәлам сымԥахәасҭа

Бара слакә-ҭыԥҳа, знык баныс!
Ба бымҩахәасҵа-шәахәасҵа
Мра-шәахәасҵан саргьы саныз!
Изурыз сзымдырт, сыкәа бҭашәан,
Сҵәа-ҟаԥшь хәыҷ, сыԥшқа, хыхьынтә
быҷшәан!

Срыцҳауп насыԥкгьы сызнымхар,
Урҭ зегь насхыԥраар сеимҵәаны!
Сшымаалықьу са сеиҭымхар,
Сгәы арахәцқәа ԥыҵәҵәаны!
Сҵәа-ҟаԥшь хәыҷ, сыԥшқа, хыхьынтә
быҷшәан,
Изурыз сзымдырт, сыкәа бҭашәан!

Насыԥны кәиц хәыҷык сҭынхазар –
Ба бгәы хәыԥшқоуп кәицҵас ишу!
Сиеҵәахә каххаа инхазар –
Ба брыцуп сымшқәа имшу!
Изурыз сзымдырт, сыкәа бҭашәан,
Сҵәа-ҟаԥшь хәыҷ, сыԥшқа, хыхьынтә
быҷшәан!

Ба бымҩахәасҵа-шәахәасҵа
Мра-шәахәасҵан саргьы саныз!
Шәахәа зныршәлам сымҩахәасҵа
Бара слакә шәахәа баныз!
Сҵәа-ҟаԥшь хәыҷ, сыԥшқа, хыхьынтә
быҷшәан,
Изурыз сзымдырт, сыкәа бҭашәан!..

***

Аҵх еиқәара бшәыстцеит,
Иансаҙа ббара.
Аҵх наҙа ахҧныстцеит
Знык быбла аҭаԥшра.

Насыԥуп са сзыхәа,
Абыржәоуп ансызша.
Снеиуеит ашьшьыхәа –
Быччаԥшь схьырша...

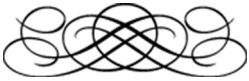

ВИКТОР КӘАКӘАСҨЬЫР
1951

***

Бхы-быԥсоуп исзымхо,
Даҽеа малк зҭахыда…
Сара, бымбара сызхымго,
Сгәыргьара зҵәахыда?

Сымш гәыргьарак аҭнымхо,
Сыҵхгьы аҳбахә зҳәарыда.
Аҵыс ҵәыԥьа ахала ишнымхо
Дыруп, уигьы збарыда…

Илеиуеит сызаҵәра ақәа хымкәа,
Сгәы ачыхь-бжьы заҳарыда?
Быда ԥьарак сшазымкуа
Исҳәар, сыгәра згарыда?

Ҽыхәаҵас сыҵх ҳыҳымкуа,
Уи аҕәра кны исзыршома?
Сынасыԥ, ҵысҵас исзымкуа,
Сахьашьҭоу, лахьынҵас исызшома?

***

Бгәалашәара сыкәыршоуп хызаҵас,
Ахьҭагь сацәшәахуам уаха.
Быԥан бара зны ҽызаҵас,
Сарԥхон саргьы бшәахәа.

Избан бзынкацәаз цәымзаҵас? –
Иснаҭоит азҵаара ахьаа.
Быбжьаӡит имаӡоу гәыграҵас,
Быҟазма? – Схәыцуеит иахьа.

Быҟан, ааи, быҟан ныхаҵас,
Уи моу, агәра згон бҳәахьа.
Брыцын сымшқәа ныҳәаҵас,
Ҷабҭар – иҟалон бҷаҵахьа!

Бгәалашәара сыкәыршоуп хызаҵас,
Ахьҭагь сацәшәахуам уаха.
Быҟан бара зны ԝызаҵас,
Сарԥхон саргьы бшәахәа.

***

Сбаҳчаҷ сышәҭқәа сырхашҭит,
Ашьхыцқәа рыбла сыхгылам.
Издыруеит, баргьы сыбхашҭит,
Сымшқәа гәырґьарак сызрылам.

Сгәыгра аԥырсал ланашьҭит,
Схәыцра ацәқәырпԥақәа срылан.
Сишь, сышәҭ хәыҷ еиҭашәҭит,
Аха уигьы усс исымам.

Амра ашәахәацқәа еиҭашьҭит,
Башоуп, быччаԥшь анрылам.
Сгәы сымбаӡакәа еиҭашәит,
Сашәақәа уаҳа мчы рымам.

Сааԥын ʒынракахь сеиҭашьҭит,
Имшаʒо сыҵхқәа ҵԥа ахьрымам.
Сыԥшуп, сыԥшуп, сеиҭаԥшит,
Наʒаʒа схьаақәа стәахрыма?

***

Ақыҵа сыԥшатлакәны салан,
Аҵх акы иахсырҟьон.
Иаха шәқәаҵа сынҭалан,
Уаҟа быҵлақәа сыпҟон.

Сқәаны слеиуан, сеималан,
Слеиуан, сыԥсы еиҟәыӷӷон.
Бԥенџьыр аҟынтәи сыԥналан,
Смацәысны бҷаԥхьа скаӷӷон.

Аха бара ацәа-хаа балан,
Ацәа-хаа балан, избон.
Сара еиҭа быҵлақәа пҟо сгәаран,
Ашьыжь слабжышны сырхьыкәкәон.

Ԥ-АЖӘАК

Ԥ-ажәак роуп адәы исцәықәхаз,
Иахьагьы урҭ рҳақ сагьаҵоуп.
Згәаҷы зажәақәа нымхаз,
Деиқәымшәазаргьы, – дхаҵоуп!

Ԥ-ажәак роуп сҷы изҭымшәаз,
Иахьанʒагьы сқьышә иқәыхәмаруа.

Насыԥ имоуп зажәа иацәымшәаз,
Есымшагьы зажәа кәаруа!

Ԛ-ажәак, сҽы иазымҳәаз,
Слыцәшәамашь абла қаруа?
Агәаҕьра акәзар исзымхаз,
Иарбан шьҭа сзырмақаруа?

Ԛ-ажәак, ишьаҳиҭха иқәхаз,
Гәыжьжьага лахьынҵоушәа збоит.
Ԛ-ажәак рлахьынҵа ныҳәаз,
Ишәҳәала: «Бзиа бызбоит!..»

ИГОР ХӘАРЦКИА
1955

***

Исхашҭуам, исхашҭуам, ихьшәашәаҙа
исхьысыз былаԥш,
Исхьысыз былаԥш – асаркьаҷ иҵырхыз асцыреиԥш,
Ирхашҭны ианырымхыз Ашықәс Ҷыц ашьҭахь.
Мҩадула уажә снеиуеит,
раԥхьа ҳанеиқәшәа имҩахәасҭаз.
Амшынахьгьы ҳкылсуан ҳанеицыз,
ҳангәырґьоз, ҳанқәыԥшыз.
Ашәшьыра нахылоит ақалақь,
ԥшьаала ацәқәырԥ нагәыдлоит,
Амшын агәараҳәа игәаҭеиуеит,
иазымҭәахуа агәала.
Аԥнышқәа хагаха, арҭәааҳәа шеиқәҷырҭуа,
агахь икылсуеит.
Ашхырцәаґьқәа иреиԥшха,
еилаԥыруа, еилало, еилысуеит.
Акызаҭәык, ԥшьаала, быԥсыԥеиԥш, шьҭыбжьыда,
Анаѣкә нахылоит, иныҭаба ицарцаз шьыжьынҙа.

ЕҬЕРИ АДЛЕИБА
1952–1992

ИБЫРЛАШУ АҬХҚӘА

АҬхҟәа, ибырлашу аҬхҟәа, гәаҳәарак
сышәҬоит,
Сымаӡа шәасҳәоит, ишәцәыӡом иаартны.
Ччаԥшь шәахәала сԥенԥьыр
шәадҽырбалоит,
Шәлак-ѡакуа шәыѡналоит сахьтәоу
сышәзыԥшны.
Шәгәаԥхара цәанырран ҭынч
инасхьысуеит,
Абаҳчахь исыԥхьоит аԥшалас ццакны.
Акакаҷкәа бзиабарак асахьа сызҭырхуеит,
Ицқьоу ашәала, шәахәала ихыркны.

АҬхҟәа, аҬх бырлашқәа, лаԥшҬашәаран
шәымѡасуеит,
Са сгәаҬаҿ инхом шәа шәсахьа ҭацәны.
Схәыцрақәа ԥсҭазаара рѡашны
шәырнысуеит,
ЗлахьынҬа ииуа, иагьыԥсуа, шәнапаҟны.

ИННА ҲАԥЬЫМБА
1965

***

Аҙы дыру,
Ма дызмыру
Хара ицаз?
Дызцоу,
Дзымцоу
Ааигәа идәықәлаз
Исыцәцаз?
Ҷымҭ, ашьшьыҳәа
Снапсыргәыҵақәа аасыртит.
Сшылакѡакуаз,
Иҭацәыз сгәаҵагьы
Асыркит.
Аҙы дыру,
Ма дызмыру
Хара ицаз?
Дызцоу,
Дзымцоу,
Ус дыбжьаҙу
Исыцәцаз?

***

Аҙыхь еиԥш,
Аҙыхьеиԥш изжәуеит
уара ухьаа.
Ашәаԥшь ҟаԥшь аҳәааҷ,
аԥсаатәеиԥш ихәмаруеит.

Сыблақәа аԥсыʒеиԥш
амшын иҭахеит.
Амшын ду,
амшын ду
аʒыхьеиԥш изжәуеит.
Ажәала исхашҭыз,
гәаныла срызхьуеит.

***

Адунеи анҭыҵ
Уара уакәу иҟаʒоу?
Адунеи анҭыҵ
Ахьымра, ахьыраʒа...
Ҷыстʒом, ҷыстʒом,
Ҭынчроуп уажәы иуҭаху,
Ухыхь иалоу
Сқәыԥсычҳара уаламʒоу.
Иҟалозар, сгәы уалаʒа,
Уалаʒа.
Напык ианʒало
Сыԥстазара уҷеалагʒа.
Иҟалозар,
Ахы ансықәшәаз угәаларшәа.
Са саныҟамгьы исгәалашәоит,
Исгәалашәа.
Уара уакәʒоу иҟаʒоу,
Адунеиаҷ схала заҵәык сыҟаʒоу?

***

Уца, уца
Ақәа анауа.
Уахьцо уаауа,
Аҳқәа гьыжьуа.
Ақәа, ақәа,
Анаѣкә хыло,
Ицо, иԥсуа
Уаѽы изынкылом.
Аҳы шцара
Ицаз ақәа, уахьцо уаауа,
Ақәа, ақәа.
Уцәа иалоу – ԥхыҳу, лакәу –
Агәра сырга
Сара шсакәу.
Уца, ицо
Уара уакәым.
Агәра сызга
Уԥхыҳ шлакәым

***

Аҳыхь хәыҷ иаѣыхәаз,
Мшын дук ҳабжьалеит
Иаҳзеиламыз ԥсҭазааран.
Ҳаиԥылеит ҳаиԥырҧырц
Аҳыхь хәыҷ агьама
Амшынаѣ игәазҭаз...
Аԥсҭазаара ԥшран,
Ара зегьы мѽасуан.
Даара суызгәакьан
Аҳыхь хәыҷ еиҧызхыз,

Амшын аҵан
Абырлашқәа гәазҭоз.
Аҳыхь хәыҷ изхәыцуан
Урҭ аимхәыцқәа еизызгоз.
Хазы-хаз иаҳдыруеит
Иаҳзеилам амшын ду
Агьама...

***

Асаркьа аҧеыхақәа еидкылан
Сыхәда иахоуп.
Ацәыкәбар ҟаҧшьқәа быбышҳа
Ишәҭит.
Асаркьа ҧеҽеыхақәа ирацәажәоит
Ацәыкәбар ҟаҧшьқәа еицылан,
Ацәыкәбарқәа рзы ҽыц ааҧынроуп.
Зегьы зхароу уара уоуп –
Слаҧшҵашәара.

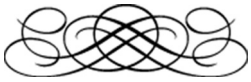

ГӘЫНДА КӘЫҬНИА
1965

***

Аҳгабцәа неиуеит рқәыԥшра рхьыҳәҳәы…
Сшәыҳәоит, иқәыԥшым шәқәыԥшрахь
шәхынҳәы,
Сшәыҳәоит, имҩасхьоу шәымҩахь
шәхынҳәы…
Аҳгабцәа неиуеит рқәыԥшра рхьыҳәҳәы…
Адунеи қәыԥшуп, иажәуп адунеи,
Са сышƀа амра, аԥсымра хынҳәит,
Ихынҳәҳом ақәыԥшра, иқәыԥшқәоу
хынҳәуеит;
Идгьылтәу идгьыл азыҳәан дыԥсуеит;
Имаз доусу дыззынхо, дыззыԥсуа.
Иҳацуп аԥша ҳанцо, ҳанаауа.
Сшәыҳәоит, иқәыԥшым шәқәыԥшрахь
шәхынҳәы…
Аҳгабцәа неиуеит рқәыԥшра рхьыҳәҳәы…

***

Жәа-шьаҷак рыла саԥхьаƀа угылан…
Урҭ ажәа-шьаҷак рыла угәхьаазгон…
Уара субаҳомызт…
Уара акгьы умамызт хьаасгьы…
Даҷеа жәа-шьаҷак ƀаухҵар ҳәа сшәон…
Усƀан ҩажәа шьаҷа рыла угәхьаазгалар
акәхон…

Уара субаʒомызт…
Уара акгьы умамызт хьаасгьы…

***

Ушысгәалашәоз сгәалашәеит, усгәылахеит
угәалоушәа, угәаламшәа, сгәалақәа
згәылысхыз уара угәы, – са сгәыкы
гәала-шәкы згәылаҳәоу.
Сеыласҳәеит аԥша-наатә, сеылысхит,
Атԥла-наа сгәылиааит, исгәылиааит,
Адацқәа сгәылалан шәа сшәымбаʒац,
Сеыстԥаахуеит усҟан адәы сеылаҳәан,
аʒы сеылаʒны.
Сытԥла наа, анаара сыман суҳәоит –
усхылҿиаа!
Ажәѡан ахь сзыхынҳәуам сымала,
Сдацмацараха, амрақәа цоит исгәылалан,
нас азатԥә гәхьаагара, азатԥә игәы –
хьаагара, арацәа…
Саныршоз еиԥш, дац-дац санеизыргоз,
ишысгәалашәаз сгәалашәоит,
сыршаанʒа сшыҟаз,
ишыҟаз ҭагалангьы иаашаанʒа.

***

Ушьапқәа рныргыло сшьапышьҭақәа –
усышьҭоуп,
Са исымаʒам ушьапы зныумыргылац
шьҭагьы,
Шьҭа ишԥазури?

Сышьҭын, сымҵәыжәѽашьҭақәа ԥшаны
инсыжьит,
Ужьаны иухсыжьит сымҵәыжәѽақәа,
Шьҭа иуоуӡом сара исымԥрыц ԥшакгьы.
Арахь ес-ҽены,
асы иауыз еизысыҳәҳәоит
са сымҵәыжәѽала…

***

Азхара ианҵәыуалакь ақәа,
Азхара…
Ухгара саҿуп еиҵах,
Ухгара…
Ҭагалантәи цеит, абрантәи ица,
Ихҵәаны-ихԥсааны,
Сара сшьарахь сыхнырҳәны
Сышхынҳәра…
Уажә иаҳбама ахҵәара,
Аӡынгьы хҵәашт,
Зынӡа еицакшт уа уԥшра,
Зынӡа исхашҭышт.
Уи мариоуп, ицәгьоу акоуп –
Ахгара…
Ақәа анҵәыуалакь азхара,
Азхара…

***

Уҟам ҳәа сарҳәеит,
Аҵхи-аҵхи еихыҵит,
Аԥсыкоуп уи аихыҵра иахыҵыз.
Уҟам ҳәа сарҳәеит,

Дгьыли жәԥани урыбжьыҵит,
Урыбжьыԥрааит,
Уԥсы ҵысны аҵыстра иахыԥрааит.
Аԥсыкоуп ибжьысыз,
Дгьыли жәԥани неимаҳан еимыҵит,
Уахьʒеит, урыбжьыҵит.
Аԥсыкоуп – шәышықәса бжьысит.
Уҟам –
Аҵхи-аҵхи еихыҵит.

***

Сыцәоуп.
Уцәагьы сгәаҷы ицәоуп,
Уԥхыʒгьы сыԥхыʒ иалоуп,
Угага хәыҷ сгәыҵак.
Еиԥш цәамҵхаа збахьада!..
Уцәеи сыцәеи рхала
Адунеи иалоуп.
Закә насыԥуи ирымоу,
Ԥ-ԥхыʒ хаак еилалан!
Иаҳмыршәап, уааи, ҳаирала!..
Ҳацәаз
Наҟ-ааҟ адунеиқәа рҵыхәан,
Ԥ-мшын дуқәак рыҵан...
Ашәышықәсақәа ҳабжьалан,
Ҳаицәыхароуп аамҵала,
Аха ԥхыʒкаҷ ҳацәоуп,
Ҳаизааигәоуп ҳгәырԥала,
Аха ԥхыʒкаҷ ҳацәоуп,
Ҳагәхьааибагара еилалан.
Сыцәагь угәаҷы ицәоуп,

Сыԥхыʒгьы уԥхыʒ иалоуп,
Сыгага хәыҷ угәыҵак,
Еиԥш цәамҵхаа збахьада.
Ԛ-гагак рхала
Адунеи иалоуп...

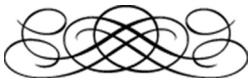

ВАХТАНГ АԥҲАЗОУ
1958

***

Ааԥынтәи ашәҭ ҟаԥшь, ашәҭра зҽазызкуа,
Беиԥшны бызбоит уажә схәыцра
аныбзыскуа…

Бымшқәа имҩасуа гәыграла иҭәыми,
Бқәыԥшра ҭагә-ҭасуам, мҩа ссирк иаными.

Гәҭыха ҳәа бымам, быччабжь саҳәынҷоит,
Изура сақәшәом, сажәақәа сымҵәоит.

Ааԥынтәи ашәҭ ҟаԥшь, ашәҭра зҽазызкуа,
Беиԥшны бызбоит уажә схәыцра
аныбзыскуа…

Аԥшʒара быгʒам, стәыла баҩызоуп,
Быԥшʒара змырʒуа стәылаҿ бахьиз ауп!

***

Бабаҟоу, бабану, бызҿузеи?..
Схәыцрақәа срылга хара.
Быгәҭыхақәа асҟак изыхҽеызеи,
Ҳзеицәыʒзеи ас еиԥш ҳара?…

… Уа ашьхараҿ иасуан аԥшалас,
Сажәақәа агон имҵԥааны,
Насыԥ лашан хәыцра хаак бшалаз,
Быблақәа ирҳәон еилкааны.

Иаабон ашәаԥыцьаԥ еинылан,
Ааԥын гәкын, о, имшын,
Ҳаицнеиуан мҩахәасҭак ҳанылан,
Ҳаԥхьаҟа дәы ԥшʒак ҳзыԥшын.

Нахьхьи, ԥьара ахра ҭакнаҳаҷ,
Арҩашқәа цон иҷҟьаса.
Ашьха ʒыхь алҵуан ахаҳәаҷ,
Аимхәыц еиԥшны еиҷаԥса...

Ихьшәашәама бгәаҵаҷ бцәанырра,
Ибхалама лҩоушәа иҳанто?..
Исыбымҭар сымшаҭакәа адырра,
Ԥшьаала сгәы рҭынчны снатәон...

Бабаҟоу, бабану, бызҷузеи?
Схәыцрақәа срылга хара!
Быгәҭыхақәа асҟак изыхҿызеи,
Ҳзеицәыʒзеи ас еиԥш ҳара!

***

Ахышә аҷы бгылоуп,
Ахышә аҷы сгылоуп.
Башаʒа,
Башаʒа.

Асаркьа балыԥшуеит,
Асаркьа салыԥшуеит,
Гәҩарада,
Гәҩарада.
Ба бгәы ҭамгыло,

Са сгәы ҭамгыло,
Бгәасымҭо,
Сгәабымҭо…

Ибыхьи, бсыхәаԥшҙом?
Исыхьи, сбыхәаԥшҙом?
Ԥагьароу?
Ԥагьароу?

Лаԥшы хаак иашьҭаҙам,
Лаԥшы хаак иашьҭаҙам
Быблақәеи
Сыблақәеи…

Иныжьуп ҳашьҭахьҟа,
Иныжьуп ҳашьҭахьҟа
Амышқәа,
Аҵыхқәа.

Ссиршәа ҭынчраҵәҟьоуп,
Ссиршәа ҭынчраҵәҟьоуп
Буадаҽгьы,
Суадаҽгьы…

Ахышә аҽы бгылоуп,
Ахышә аҽы сгылоуп.
Башаҙа,
Башаҙа…

***

Бара была сбылхьеит,
Бара была сыццышәхеит.
Аха схәыцрақәа мхеит,
Сыркәахьеит, срыʒрыжәхьеит.

Сара схьаа – чмазароуп,
Иансыхгогьы сыздырʒом.
Исычҳар, имариоуп,
Исызхымгаргь, ибырзом.

Бара боуп изхәышәтәуа,
Ибгәаԥхар акгьы ахбырҵуам.
Уажә ʒынроуп – банышәҭуа.
Сбытҟәаҵәҟьеит, бысԥырҵуам.

Бара была сбылхьеит,
Бара была сыццышәхеит.
Аха схәыцрақәа мхеит,
Сыркәахьеит, сырʒрыжәхьеит.

БЫБЖЬЫ

Суаԥыбжара шьҭа сынҭагылеит,
Аԥсҭазаара цом еиқәышьшьы.
Сашшрыма, нас: «Сусқәа еиқәылеит»,
Срыхьʒашт исаҳар ба быбжьы.

Ианбасҳәа зны: «Гәҭынчра ҳәа сымам»,
Ибдырит бара ишбызкыз.

«Агәтынчрагьы уоуеит уанзымаа,
Џьара уахнагар, – бҳәеит – уразҟы».

Избан, сара абас бызсызныҟәо,
Сыжәԝан изхыбҵо ашәшьы?
Сбыхьчоит, адунеи ԥшҙа сыззыԛәу,
Аихымцеиԥш исыцразаргь быбжьы.

Еицакра ҳәы зԛәым ԥааимбаруп,
Ҳаимаздауа ацҳа ҳабжьоуп.
Уажәымзар уажәы... – ҳаибабароуп,
Сеиԛәыццышә сагозаргь быбжьы.

Блакԝакра мԝа бымԥан снанашьҭуам,
Еиныларгь ашьац ԥшԛа кашьшьы.
Ԝын-ԝыԛәрагьы нысҵрын сышбышьҭоу,
Слымҳа иҭаԝлар быбжьы.

***

Ибхырҟьа сымцеи, схынҳәуам ҳәа
бааныжьны,
Ибхырҟьа санца, сгәырԝон инеиужьны.

Сынкахәыцуа ԥшьаала схы сазынхаргьы,
Иҟалон сахьааз сатәыз ҳәа, саанхаргьы.

Бхаҷсахьа сыбла ихгылан ихымҵуа,
Схарахазаргь ԥеиԥшла сиеиԥшын ихьамҵуа.

Сара зны схынҳәуазаргь сгәыраз
неиԛәҳәала,

Санаауаз еиԥш, амҩа сықәымлои схала.

Џьара зныкгьы сгәы бамысцызт, –
ибзымҭеит,
Сгәы бынҭыԥраа аҳауа бналаҙ бзымцеит.

Ибхырҟьа сымцеи, схынҳәуам ҳәа,
бааныжьны,
Бара бзы схынҳәуеит сызцом ҳәа,
бааныжьны.

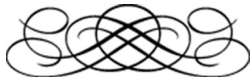

ЕКАТЕРИНА БЕБИА
1958

СЫБЗИАБАРЕИ САРЕИ ҲАИҧЫРҴРА

Уцоит нас…Абзиараз,
Абзиараз Нарчоу.
Абар идәықәлеит адәыҕба,
Харамѽахь узго.

Унаскьазгом лаҕырҙыла,
Сылаҕырҙ каҧсом.
Унап исымухыз гәыблыла,
Аҧхарра нҴәаҙом.

Сцәа-сжьы иналалт,
Уи аҧхарра сеимдо.
Мра шәахәан исҧылап,
Улаҧш игәыкҙо.

О, аѽыза, абзиараз,
Абзиараз Нарчоу.
Зегь раҧхьа исҧылаз,
Зегь раҧхьа инаскьо.

Ҳаиҧырҵуеит наҙаҙа,
Сгәы исанаҳәоит ус.
Исзынхоит убзиабара,
Исхалаз сара ҧсыс.

УАРА УАНСЫЦУ

Амш иснаҭар алшара маԥны,
Иасыркып ацәашьы.
Амца еиқәуҵап амҽы неиҽажьны,
Ахьҭа санакы.

Аҵара сҵап сдырра иазҳарцаз,
Ашәҟәқәа неизакны.
Ааԥын агәил шәҭы ҽыц ишәҭырцаз,
Исрашәап сазгәыкны.

Исырҳап аѡызцәа ҽыцқәа,
Бзиа ибаны.
Урҭ рзыҳәан са схы сеигӡо,
Иҟалом аказы.

Исҳәап ашәа аҵар срацлаблап,
Сыбжьы ныхҵаны.
Ашьыжь шаанӡа сымѡа назгап,
Аӡаӡа еимгәҳәаны.

Исылымшара иарбан усу,
Исылсыршоит зегьы.
Гәыла-ԥсыла уара усыцзар,
Уара сынцәахәы!..

УБЗИАБАРА

Сажәеинраала аԥсы ахазҵо,
Сгәаҵа иҵыхны ақьаад ахь иназго,
Сашәа хаҭагь мзызс иамоу,
Сыԥсҭазаара гәыцәс иалоу,

Убзиабароуп сеиқәзырхо,
Ацәқәырԥқәа ирылга иаазго.

Сҩызцәа рыгәҭа са сзырцәажәо,
Рыбзиабара ахаара ансзаҵо,
Сзырҵәыуо зных, нас сзыргәырԥьо,
Амч ҷыда сара иансыцло,

Убзиабароуп изыбзоуроу,
Мраҵас сдунеиаҿ икаԥхо.

Даҽеа блакны адунеи зызбо,
Даҽеа блак зегьы изырхало.
Ацәгьа аԥсҭазараҿ испыло,
Сымшәа уи саҿазыргыло.

Бзиа убароуп зегь зылшо,
Сгәы анеисуа иацаԥхоу.

***

Иҟамлозеи са сдунеиаҿ уа усымбар,
Усҟан сара сеиԥшхон ацәыкәбар...
Адгьыл иныкәҭәан нас иналабан ицаз,
Сеиԥшхон аҵыс ашәа ззымҳәакәа инхаз.

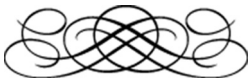

СВЕТЛАНА ЛАДАРИА
1959

***

Ақәа цәажәоит адәахьы,
Ақәа аҽашьуеит уахатцәҟьа,
Избанзар уаргьы саргьы
Ҳаизиимшеит анцәатцәҟьа.
Избанзар адунеи
Ҭымиҭшәарра хҭысит,
Избанзар аҽзауа
Анасыҧцәҟьа ҳцәыӡит.
Адгьыл амра иакәшоит,
Амши атцхи еиҧылоит,
Исаркьа ҧҽыхоу анасыҧ
Нахьхьи цьоукы еизыргоит.
Ақәа цәажәоит адәахьы,
Ақәа аҽашьуеит уахатцәҟьа,
Избанзар уаргьы саргьы
Ҳаизиимшеит анцәатцәҟьа…

***

– Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Амрагь шәахәада илашом.
Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Сҷажәкуеит, аҳауа сызхом.
Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Сыҧсҭазара мцала ибылуеит.
Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Ацәыкәбарқәа лабжышны исҷашуеит.

– Уара уда сзынхом сара уаҳа,
Сыԥсҭазара ҽамԥакны исзынхоит.
Уара уда сзынхом сара уаҳа,
Сашәа миӡацкәа иԥсуеит.
Уара уда сзынхом сара уаҳа,
Саиааиуеит аԥсра, са сеиқәхоит.
Уара уда сзынхом сара уаҳа,
Уара узыҳәан наӡаӡа сыԥшуеит.

– Бара быда сзынхом сара уаҳа...
– Уара уда сзынхом сара уаҳа...
Аԥсҭазара ашәҭыш пытуеит...

***

Сара иахьа аеҵәа сыҡәшәоит,
Ажәԥан иалышәшәаз ашамҭаз.
Шьоукгьы шьыжьаахыс сгәы рытҡәоит,
Иарҭарц ааԥынтәи аԥшалас.
Аграпара ылгоуп асы,
Ас-пашә, касыш шкәакәа.
Избан, избан, избан мԥакы
Ҳзаным уаргьы саргьы
Анцәа ицасаз.
Анцәа ҳаиԥырызгаз, ҳазшаз,
Ҳаиҡәызыҵхаз ихәмаруа,
Аԥсра ахыҷә, ҳнапы ҳанкны,
Ҳанхыҷәыргыланы иаҳԥырҵыз.
Мраҭашәамҭа, мраҭашәамҭа
Иуцыз са сыԥсы,
Амши аҵхи амшын амҵа
Еилалалоит рыԥсы,

Аамҭа ахыц аԥҵәарҭа,
Аҽымҭра ацәаҳәа,
Аимгеимцара, аимгеимцара
Уахьцо суҳәоит
Саргьы сга.

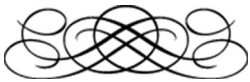

АНАТОЛИ АЛҬЕИБА
1965

НАСЫҧК САРҧХОИТ

Ааҧын лаша сацышәҭыртә
Насыҧк сара сарҧхоит.
Шьҭа сацәшәашам азаҵәра –
Сгәаҵаҷ бгәашьҭыбжь гоит.

Нахьхьи, ԥьара, ашьхыц аиҧш,
Ашәҭқәа быҡәшәалоит.
Нас бшыҧшу аҧенԥьыр ахь –
Ацәа сбымх сагоит.

Быҧхыз хаақәа бхырхаанҙа
Бҧенԥьырқәа сзартла,
Сыҧшаны снықнагьежьырц,
Бҙамҟақәа срыгәзуа.

Аҵәарҭ еиҧш бахьыларшәу
Беимыздап сгәазхара,
Сеиҭарыгәзны бҙамҟақәа
Сдәылпраап наҡ хара…

Бааҧшыр, ус, ашамҭазы,
Бгәы сышҭоу ҵәахла…
Маҙа ԥхыҙла ҳшеиқәшәазгьы
Мҳәакәа иҙала…

Уаха аԥша амза кыднаԥаартә
Асыҭәҳәа еимбԍьыжә ицоит.
Уарлаҳәыртә иҵааргьы –
Насыԥк сара сарԥхоит!..

БАРА БЫДА

Шәцеит шәара зегьы шәеицны,
Сара сыда.
Ишәхыжәгеит аамҭа гәыкны,
Сара сыда.
Қьафла шәҽеыркара шәхынҳәит хәылԥазы,
Сара сыда.
Бара машәыршәагь саабгәаларшәан,
Аамҭацк акәзаргь былахь еиқәымызт.

Сара сгәырҩон, сазкуамызт адәы,
Бара быда.
Иҭацәын суада, сгәы ахымло акы,
Бара быда.
Гәырԍьарак сзаазго дҟаломызт ҽаҙәы,
Бара быда.
Бара машәыршәа саабгәаларшәан,
Аамҭацк акәымзаргь былахь еиқәымызт...

***

Уа ҵхагәазы аҭел исзасуа,
Бызусҭада, исаҳә имҙакәа.
Уаҵәызны ақалақь саналсуа,
Дабазбоу ҳәа смыреимдакәа!

Ибазҳәада, ибызҭада,
Сҭел аномер џьара исмырзо?
Мамзаргь сашәа баанахәаазшәа,
Иарбан ҭцхагәазыла сзыбжьоу?!.

Ашәа ссирла иаархәахьада,
Ихырххьада, иртәыртәхьада?
Ҭцхагәазын рацәа сыбжьеит,
Аха, мап, быгәра сымгеит!

АҧҲӘЫЗБА, ИАЦЫ ИСЫЗГӘЫКУАЗ

Урҭ ба бқьышәқәа иацы сгәыдызкылоз игәыкуа,
Исазҳәалоз, иеиҭасазҳәалоз; «сыхазына са сынцәа».
Иахьа башоуп, урҭ зынӡак исызгәыкуа избаӡом,
Быблақәагьы, машәыршәа акәзаргь, сара сахь иҧшӡом.

О, сгитара, са сзымпсахуа, уара аӡәзаҭәык уоуп,
Урҭ аҳәсақәа раҭкыс бзиа узызбоугь уиазоуп,
Нас исаҳәи, ари аҧҳәызба сзаалгеи иахьа аѡны,
Аҟармеиҧш ҿаӡәы диҟәнызар, лааигәа дыртәаны.

Сашәа иалаӡѡа илҭаххазар иӡамѡаҿ деимдаларц,
Илҭаххазар, шәаҳәаѡ рыцҳак гәырѡала деиҟәжәарц.
О, мап, сара саҳәа ҭыхны сыҵкьом, сара сшәаҳәаѡуп,
Маӡа сгәырѡарагьы сгитара ахьсыцу схьаақәа зегь
хҿуп.

Аҳы, ицәырга, уа бжьы-хаала исырҕызып саргьы,
Уҧши, уҧши, срыцҳаӡами, иҟалҭо уҧшы.

Аҭарақәа ран еиԥш, иҧы иҭалҭоит иҧаҭа,
Даҽеа ҭәыцақәак аныржә, иеибагәзуеит ихаҭа...

Ех, ишԥашоу агәымыжда, ашәаҳәаѡ игәы,
Снацәақәа блаƙьоит, сгитара, уысххәыцзом уаргьы.
Иазҳархароуп, сылақәа уажәшьҭа ашә ахьҧоу иԥшуп,
Ҳдәықәлап, сыхаара, уаргьы саргь, иахьа ара ҳмыцхәуп.

Сгәы каумыжьыц уара ахаангьы, угәра згоит, ҳаицуп,
Урҭ еибамбааит, сызрыхәаԥшуам, сгәы мыжда, зегь
блуп.
Бымш аабзиахааит аԥҳәызба, иац исызгәыкуаз,
Дрыцҳасшьоит уи арԥыс рыцҳа, иара иҧы бынхо
ԥьызшьаз...

***

Бцеит ашьшьыҳәа,
Исҳәаз усс иƙабымҭазшәа,
Са санбыҳәа,
Маҷк баасеиҷаҳар ƙалон.

Бцеит ашьшьыҳәа,
Сылахь шеиқәыз бымбазазшәа,
Сыбҭахызар,
Схьаақәа ҭынч уаха бдыртәом.

Бѡызцәа анлафуаз,
Бара хәыцрак акәа бҭаршәын,
Са сзын шакәу
Саҳәон маза агәра агара.

Аха, снықьны,
Бдәықәлеит исҳәаз бмаҳаҙазшәа,
Сгәы сҭахәыцуеит,
Ҳаинасыԥхоу, ас ҳцалар.

***

Ус гәаныла бсахьа ҭысхит,
Цәгьа беинаалоуп шьҭа са сзы.
Быԥшра, бсахьа шьарда схыбхит,
Быҙбахә сарҳәоит иасыҿны.

Бысгәаԥхарцаз, баша иашьҭоуп,
О, аԥҳәызба сбытҟәахьеит.
Сгәаҵаҿ бсахьа шәҭышхеит, башоуп,
Сгәаҵаҿ быҙыр наҟ сыԥсуеит.

Бысдырбарцу? Мап, сшәаҙыҙоит,
Исыԥсыхәоузеи бызбар.
Схәыцра иҵнахыз блеиԥшны сгәырґьоит,
Аха сшымгәыґзо бҿаҙәхар?..

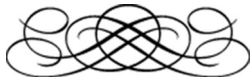

НУГЗАР ЛОГӘУА
1956

***

Ҳаицын ари абжьарак,
бзиабарак ҳарҟьалан,
Ҳаԥсыԥлагаҩагара каран,
ҳаапсаны.
Ҳаҙәын – амши атԥхи
ҳцәеилалан,
Иҟам сахьак ҭаҳхуан,
ҳнапы еикәыршаны.

Амшын цәқәырпа –
Амшын Еиқәа
Уаха ҭынч изыцәом.
Жәҩан икыдхо икыдуп
Псыҙқәакгьы аапшны...

Адам ивацкьысаҷ
ашәҭ ҷыц аҷалоит,
Аԥьанаҭ изҭымҵыц
дрыцҳауп, Акьыҷы.

Ҳаицуп,
Ари абжьарак ҳҟьалан,
Ҳаԥсыԥлагаҩагара ҳацны,
Ҳаапсаны.

Ашьыжь шәахәа цәырҵуеит.
Арбаҵь ҷнаҭаанҙа,

Аԥьанатҭ ҳаицҭалоит,
ҳаблақәа хѡаны.

Уи нахыс зегь ҭынчроуп,
Уи нахыс зегь ԥхыӡуп...
Арахь лабҽаба мшны,
Мрашәахәала иҭәны.

***

Раӡын ӡаӡа ҳҽықәыҳәҳә
Мзаҭәымҭа ҳагәылсны,
Ҳнапы еибаркны ҳѡыԥьагь
Аԥшаҳәа ҳазцеит.

Еиқәҽыртлааит арбаҕьқәа,
Уаҳа усс ирымоуи,
Бареи сареи рцасҳәа
Ҳнышьаҽ иҳаршоит.

***

Быҷехыбтит баша,
Исызҭыхӡом бсахьа,
Сгәы ахьыҟоу зынӡаск
ҷеаԥьароуп...
Иҭысхӡаргьы бсахьа
Баша иҭацә-сахьан
Ишҽаҳа-дагәоу иаанхоит.
Быҷехыбымтын уаҳа...

ЗАИРА ҬҲАИҬЫКӘ
1966

***

Узбарцаз, субарцаз
ҳамԝақәа ԥшаауан,
Иуасҳәарц, исоуҳәарц
ажәақәа ииуан,
Исхашҭхьаз, иухашҭхьаз
агәалақәа ԥсуан,
Иҷысхырц, иҷухырц
ашәҭқәа пытуан,
Испеиԥшыз, иупеиԥшыз
аҳауаҷ исуан,
Иуцәызҙоз, исцәуҙоз
ҳцәаныррақәа цқьан,
Иаҳныҳәоз, ҳазныҳәоз
ҳамшқәа раҙан,
Ҳԝыцьагь ҳзыхҙыҙаауаз
ҳабзиабара ԥшқан.

***

Блақәак лашәхеит,
Гәқәак хаҳәхеит,
Мцак ццышәхеит,
иԥхаҙом.
Цәыкәбарк аҷшәеит,
Ашәак шанхеит,
Хьаак ҷыхоит,
еиқәтәаҙом.

Ԛ-ҵхык ишом,
Ԛ-зыхьк еиқәшәом,
Амшқәа рымшра
рызхазом

Маз ак сартәом,
Ажәак сызҳәом,
Аапынра схьымзар
сынхазом!..

***

Сара абзиабара схәыцит,
Абзиабара ашәҵыц иагәылҵит.
Сыпшаласны аапынра саҵоуп,
Сылапш амшқәа дразоит...
Уччапшь ашәҵқәа ирынхалоит,
Ухаҽсахьа ҵырхуеит уажәы.
Абаҳчара ушьҵа анхалоит,
Шәахәацуп иухьысуа шьыжьы...

... Абзиабара ҽыцны исхәыцит, -
Бзиабароуп еиҵеиз сгәаҽы.

ЗНЫЗАҴӘЫКОУП

Знызаҵәыкоуп амш анҵәыуо,
Абжьаапны – аурҵ, апша.
Знызаҵәыкоуп амра ангыло,
Настәи шәшьыроуп, ианҵашәа.

Знызатцәыкоуп сааԥын анҷыхо,
Нас иԥхнуп, иʒнуп, итцхуп.
Знызатцәыкоуп сануԥыло,
Нас, сыԥшуп, сыԥшуп, сыԥшуп.

***

Амца мцала идырцәоит,
Еиҭах амца скит.
Ашықәси ашықәси еиқәылоит,
Схьаа, мап, имԥсит.

Сымԥа ԥтцәан, еиԥысшьуан,
Сымш шәшьын, ихьҭан,
Атцхи ашареи еиԥылон,
Ирзеилаз – уи маʒан.

Амца мцала идырцәоит,
Сбылуеит – сымцахан.
Еиҭах ҷыц уцәыртцуеит,
Ҷыц са сгәы былуан...

Гәыла-ԥсыла суцуп,
Харантә, шьҭа схынҳәуеит.
Аха сашәа ҷыцуп,
Еиҭах сузгәыкуеит.

***

Улаԥш схарахеит иахьак,
Амш иацәызʒоит шәахәақәак.
Сгәы ҭәит гәырґьа ианага,
Агәырґьа «мʒанра» агәра га,

Сышәхымс снылҵит сҽеырбауа,
Улаԥш сыцу ԥьашьауа.

Сҿыцхеит, сиеиԥшхеит ҿыц ииз,
Ахәмарга еимхәыцқәа здыркыз.

Избоит мҵәыжәѡада спыруа,
Сшьапқәа срықәымсзо сышцауа.
«Лакәзам иаҳбахьоу, деилагоу?»
Рҳәоит сызбогьы, рыбжьқәа нроу.

Раха змада, сеилахоуп,
Сара амцаҵәҟьа сыцроуп.

ЕИҴАХ

Еиҵах амца...
Еиҵах амца...
салызгода ахәашабга.

Сыбжамҽамха,
Ибжамҽамха,
икьыркьыруеит ныркәы ҽыхәак...

Знык ихәмархьеит,
Знык имѡасхьеит,
ашҵа абыкәу, уи иахашҵхьеит...

Еиҵах амца...
Еиҵах амца...
о, ишәбозар, иаԥшшәу сашәҳәа?!

Зны аҽа асҭеит.
Зны сгәы асҭеит.
санацәнымха сыԥсгьы асҭеит...

Еиҭах амца...

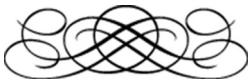

САИДА ДЕЛБА
1965–1992

***

Сара уара уцқьара сыжәлоит –
Бзиа субааԥа,
Нас сара сыбзиабара ыжәла –
Амреиԥш ицоу,
Сара ари аапынраз Абзиабара сыхьӡыз,
Сызҽыуҭцыԥхьаӡа – сдәылҭлоит –
Ашәҭ шкәакәақәа сгәыҭакны.

Аапни сареи ҳуцәҵашьар,
Сеиԥшнушьалар Аапын –
Нас ари абаҳчараҽ
Уаҳа сузыԥшааӡом,
Сара исыхьӡыз – Абзиабара,
Ауаҵы, Адгьыл Абзиабара зцу...

Сара иузымхо ахарҭәаара сашьҭоуп
Убзиабара санашьҭоу,
Сушьҭоижьҭеи скарахан –
Шьҭа аапынра сеиԥшхеит,
Аапын аҟара
Сыбзиабара знырхьоу абаҟоу?

Аапын аҟара иснырхьоу абаҟоу, –
Аха ҽыстӡом.
Маӡала ҳаилалан – доусу ҳахьыҟоу
Ҳзымдыруа

Абзиабара ҳазааигәахеит;
Амзоуп имыцхәу – ихьшәашәоуп,
Ишҧарыцҳау амза…
Сара сааиижьҭеи Абзиабара сыхьӡуп…

***

Сара ухьӡ сҳәар, ухьӡ шысҳәаз
унырыр ҳәа сшәан, ҷысымҭӡеит,
Уара убзиабара амца азеиқәҵан
Уаха абнаҷ уршоит –
Уара убзиабара уеиҷаҳан
Ахьӡ уҳәаӡом, алаҧш иацәухьчоит.
Аӡызлан лыхцәқәа лзышьҭымхуа,
Аӡи аӡҧси дрылыхәхәа
Убзиабара деиҩаӡоит,
Дуццҷаҧшьарц шҧалҭаху.
Сыхьӡ ажәҩан ианыуҵон, аха
Ирбар ҳәа ушәоит.
Аӡызлан шаҟа убзиабара
Гәалҭоз аҟара
Ухьӡ ҳәаны
Узҷыстырц сҭахын.
Нас сара сахьузхәыцуа ухьуан,
рыцҳа, ҧшьшьаала.
Нас умца унаҵхон, уаҩы игәеимҭаз
Уҧхара сзынхарцаз,
Уҧхара сыхьӡарцаз,
Смаҵурҭа ашә сылатәан
Санузхәыцуаз ауха.
Аӡызлан лыхцәы лзеидарахан
Илзышьҭымхуа… ишҧаласыз
Ибылуаз Абзиабара…

***

Убзиабара сгәыҵакуп,
Исныруан убжьы иаха иаашаанӡа,
Ашәҭ шьыҵәрақәа срыҵакуп,
Уԥсыԥ ԥха сагәылоуп, субозар.
Аҽеырхәмарра сцоит,
Аҽеы уаара суҭар, аҽеы уаара,
Аҽегәырґьара сҭоуп, убзиабара суҭар,
убзиабара.
Ублақәа ирыҵоуп амшын,
Сеилазго уччаԥшь саумырблын,
Убзиабара сҭоуп!

***

Ашьхақәа рықәцәа, нас тыша ҵа змам,
Асыԥсақәа аиѡхаақәа ирҽажьуп,
Акымзарак сыхьуам знык ашьха сызцар,
Знык ухьӡ сызҳәар, акгьы сыхьуам.

Са сатҵашьшь хмаҷырла аӡы хьшәашәа
зжәлап,
Нас сашьызаап аҽенынтәарак усгьы,
Уа уеиԥш саргьы гәыкала исҭаху сҳәап.
Ублақәа рыѡнутҟа ашәҭ ԥшқақәа еиҭаҳауп,
Сыбзиабара аѡнутҟа –
агәхьаагара еиҭаҳауп.
Ашәҭ ҽеижьқәа дрылоуп
акәашашьа зҵо асаби,
Срылоуп ублақәа –
аиаҵәара зҵо акәашаѡ,
Сара сира иазыԥшуп Амра,

Сысаби уаҳа дызухәамԥшӡац,
ушԥалашо, Амра,
Акәашашьа зҵо асаби
ашәҭ ҽеижьқәа дрылоуп,
Убзиабара уаҳа сзалымҵуа
салоуп, Амра!

***

Аӡхыҷеа сгәы иҵаҭәон,
ихыҵуан амш,
Исхыҵуан шәышықәса уаҵәы –
ауаҽы заҵә,
Амшын шкәакәа анышь шкәакәакәа
ирызхәыцуан,
Исхыҵуан амш,
Исхыҵуан аҵх.
Ҭынч сыбзиабара сазхәыцуан –
шәышықәса зхыҵуаз!

***

Сныҳәан иҷысхуан уԥсы,
уԥсы храстәуан,
имчыстәуан амшын –
Ҷасҵон... ҷасҵон есышьыжь ари
амра хынҳәларц,
абнақәа рабнара хасҵон,
амцақәа ҷасҳәон,
ихыскаауан
ихырымкаац адгьыл,
иҵасыҳәҳәон сылаԥш.

СЕРГЕИ АГЫНДИА
1953

***

Бызаҵәра салахеит…
Сызрылымҵуа аԥхыӡқәа,
Ирацәахеит сцәыӡқәа…
Амҩан сызԥылашаз,
Раатҵра савахеит…
Икәеи-кәеиуеит аӡыхьқәа,
Адгьыл ахәарақәа…
Аԥсҭазааразиж әылаз,
Иалшон иҵахаргьы…

Ах, ԥсеивгарҵак…
Уа сыԥсы ихәаҷеуа
Мрак налаҷҷеар…
Ԥсҭазаарак соуан,
Нас ԥсаатәҵас…
Бгәы ашьҭыбжь снымҩуа,
Гәыӷрак сатәны…
Цҳа ҵәрык снықәсуан,
Ес иҟалалакгьы…

Аха уааӡа…
Бахьыҟам срыбжьаҵәыуоит
Шҳамла иҵәу…
Аԥсреи нас абзареи…
Сымшқәа – аҷурақәа…
Сырхыган ҿаҩеи-рхеи
Ихьыу-хьыууа, ихьыу-хьыууа
Исхьаауеит са сгәы!..

АБЛА ЦҚЬАҚӘА

Издыруеит, агәырҽа бымоуп,
Ибдыруеит, агәырҽа сымоуп –
Имаʒоуп,
Имаʒоуп.

Уаҳа акгьы сабҳәаʒом,
Саргьы акгьы сзацҵаʒом –
Бгаʒоуп…
Сгаʒоуп…

Иԥшьоу ба быблақәа,
Иԥшьоу са сыблақәа
Ирбаʒом,
Ирбаʒом…

Быԥшʒара аблақәа ччоит,
Сыԥшʒара аблақәа ччоит –
Гәыҕрада,
Гәыҕрада.

Ихаан уи атҳ амаʒа,
Ихаауп ианеилатҵәа –
Блахьынҵеи
Слахьынҵеи.

Баниы нахыс быспыртҵуан,
Саниы нахыс сыбпыртҵуан –
Брызгәамҭоу,
Срызгәамҭоу?..

Бырхыԥшылоит сыблақәа,
Сырхыԥшылоит быблақәа –
Аимхәыцқәа,
Ацқьақәа…

Ах, шьыри, сыбтәында,
Ах, шьыри, быстәында!.. –
Наҙаҙа!
Наҙаҙа!

СХӘЫЦУАН, БЫСХАШҬИТ ҲӘА БАРА

Л. К.

Ҳатцхқәеи ҳамшқәеи ихьамԥшҙакәа ицеит,
Шьҭа ахааназ ҳазхылашам рышьҭа.
Хынҳәышьа рымаҙам, хьаасгьы исымкҙеит,
Исыцупаз бсахьа ибымҭан.

Изыхҟьаз ҳәа сзымдырҙо, ҭахатцәкьа снаҭом,
Бызхәыцра аҙхытцреиԥш сагатцәкьеит схәаҿены.
Издыруада сеидру, сгәы-сыԥсы зшаҭо,
Бсахьа лаша сыцуп ишызбаз мшаҿены.

Бҭаҙсоит са сгәатца, исхаԥыруа апҟеиԥш,
Зымԥа жәԥангә иалдоу, зхеиԥш агәра зго.
Ԥаԥхьа шьыжь сԥагылан сара анкьеиԥш,
Сԥатцаԥшып ажәԥан иҳәо: «Амш еилгеит!»

Схәыцрақәа исырҭоит, абар, сара гәыҕрак,
Исыларцоит амч ҿыц, наҙаҙа сдырԥхоит.

Абас са сахьынʒаҟоу схы еиԥш быгәра го,
Сыԥсҭазаара быцуп, иагьсыхьуам, сеиқәхоит.

МЫШКЫЗНЫ

Мышкызны...
Бгәы раҳаҵны бшыцәоу хаҵак инапаҷы,
Барҷыхап имҩасуа ʒиаск абжьы.
Мышкызны...

Имҩасуа аʒиас уи сара соуп,
Ихышхыҵәаз, ихәаҿуа са сгәы абжьоуп.
Мышкызны...

Бшымгәыҷʒо башҵа сҵалап сшәахәаны.
Ацхеиԥш бгәы снықәтәап схыхәхәаны.
Мышкызны...

Усҟан, амра ашәахәақәа ргәазхара иччап,
Усҟан, бара быблақәа мраҵас илашап,
Мышкызны...

Ажәҩан иазымчҳаз, сқәа лаҕырʒны
Бааҵраҷы скаҵәалап.
Мышкызны...

БАРА БХЫ БҨАХА

Ба бхы бҨаха, ба бхы бҨаха,
Быбла еиқәара сҵарԥшы.
Быбла аԥыцьқәагь наҟ бырҨаха,
Нас ашьшьыҳәа баасҷаԥшы.

Сҭынчра сыцәган маӡа-аргама,
Сара сныбмыжьын, сгәы былны,
Ба бхы бѡаха, ба бхы бѡаха,
Быбла еиқәара сынҭарԥшы.

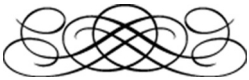

АРКАДИ КАРХАЛАА
1963–2002

***

Пҳәызбак сара даара дысгәаԥхон,
Хатҵа дцеит, исалхәеит саргьы лчара.
Тәым қалақькаҷ, дырда сымацара,
Инамзаз агәыгракәа сгәырҩон.

Аҭаца-маҭәа лнаалоит уи цәгьазаа,
Слыдныхәал сналыдҵит усс дыскзамшәа,
Зегь кәашон, аҳауа иалан ашәа,
Пҳәызбак лыда игәырҩоз мазаа.

– Бааи ҳаицыкәашап, аԥхәызба,
Бхәыцра наѣ инаԥхатҵа,
Сбазҵаазом – «закәызеи игәныбго?» –
Ибгәамԥхозаргь сгәы ѣатҵа.

Бсыцкәашарц сҵахуп, аԥхәызба,
Агәырҩазы агәыргьа хәшәуп.
Раԥхьазоуп уаха банызба,
Саргь уахала сгәатҵа хәуп.

Аԥаҭхь саҳәоит, иумжәын зҳәарыда,
Усылахәмарт, аԥсҵазаара ухатцкы.
Илашааит ма бара бразѣы,
Аԥхәызба, бныхәаз – исымбац уахада.

УАҬӘЫНЗА

Сеимдоит сара, сызтәом џьарак, –
Ба бышьҭа схуп,
Аԥҳәызба еинаала, сгәаҵа иҭалаз,
Са быстахуп.

«Улҟәаҵ» рҳәоит, сышгәаҟуа збо,
Изуам саргьы.
Иахьа бсымбазар, схәыцра иалоу,
Сеимдап уаҬәгьы.

УаҬәынӡа, уаҬәынӡа, уаҬәынӡа,
Ибашамхарц амҩа сызқәу.
Ибмырцәан сгәыҕракәа рымца,
Снеира бгәыкуа базыԥшыз.

Са бышьҭа збоит икәараҵо,
Ицо хара.
Бзышьҭоу са сакәхап, нас ус анакәха,
Ҳаиниоит ҳара.

Аӡә игәра згом, сгәы иаҭаху
Ҟасҵоит саргьы.
Иахьа бсымбазар, са схәыцра иалоу,
Сеимдап уаҬәгьы.

ИААЗ ДАҪАЗӘЫН

Сгәырҕьа хыш-хыҵәо, исыман насыԥ,
Сахәаҷуа, исыхәламӡо, иҟәандоу сыԥсыԥ.

Амҭəыжəԝақəа сауны, иҭыпо сгəы аҭра,
Сыбԥылеит акыр шықəса иҟаз хара.

Исгəалашəом ибасҳəаз, ибасҳəаз сгəыкуа,
Сыгəҭыхақəа сзымҭəахуа сашьҭуа-сакуа.
Зыбзиабара рԝашҭас згəаҵа иҭашыз,
Исхашҭуам, ишԥазуеи, убра бшысҷаԥшыз.

Сычча насҷықəбеит. Сышəҭқəагь каԥсеит,
Схəыцит, схəыцит, амԝан сааԥсеит.
Баша уи хжьаган, анасыԥ шьын,
Ицаз бара бакəын, иааз даҽеаҙəын.

ХЬЫБЛА

Сара сцасҳəа акыркыр быччоит,
Бара бтəала са сыбжьо ԓьыбшьоит.
Хычча-хəмарра шьҭа иазхоит, баҟəыҵ,
Са издыруеит сшалоу ба быԥхыз.

Цасҳəа сбымбаҙоушəа ҟабымҵан,
Аха мап, ибыстаҙом гəыбԍан.
Устахҙам ҳəа бҳəаргьы быгəра згом,
Ба ибызҙаргьы былақəа ируҙом.

Хьыбла, сышəҭ еинаала, иалоу са сразҟы,
Қəыԥшроуп сгəаҵа иҭала, бааи, бнапы
сыркы.
Хьыбла, бсахьа еинаала сҷаԥхьа еикəаԥхоит,
Схьаҵуам ус мариала, зегь акоуп быстəхоит.

АЛХАС ЧХАМАЛИА
1983

АБЗИАБАРА АШЬҬАҚӘА

Аҵх еиқәара шәҭит иаха,
Суада аԥенԥьырқәагь лашоуп.
Ԥшьаала иҷыхеит амӡырха,
Сы бымбылла ихҟьаӡоуп.

Наҟ, анаѡсҟа, ахәаҷы,
Аԥхә лаҟәқәа убоит цәашьҵас.
Ишәақь амаа нҵарс икны,
Ҷкәынак днеиуеит хаҵаҵас...

Арахә ҭагьежьуеит ахкаара,
Маҷк иҵалазшәагьы рқьаф.
Арԥыс ԥагьа ихаара
Лҷаԥхьа ицәыригоит алаф.

Рбаҕьк ахҵыстаҷ ахәда ҭыхны,
Ҷааихак амаӡам, ҷнаҭуеит.
Аграпараҷ бышьҭа шьҭыхны,
Маӡа схыланы сцауеит...

Аҵх еиқәара шәҭит иаха,
Суада аԥенԥьырқәагь лашоуп.
Ԥшьаала иҷыхеит амӡырха,
Сы бымбылла ихҟьаӡоуп.

Ахы еиҽаскит схәышҭаарамца,
Адәныҟа илеиуеит асырҳәы…
Сыҵагылоуп скәасқьа абарҵа.
Ԛ-шьҭак ҭыхуп асаҽы.

БЫЧЧАԥШЬ МРАХӘАГОУП

Ҽыц игәылшәаз ашәҭыш беиԥшуп са сгәаҽы,
Ԥхаррак снаҭоит бхаҽы еинаала саназхәыцуа.
Аҵх лашә салган саршәҭит уи са схаҭагьы,
Ҳакәша-мыкәша ссируп, фԛыхаауп зегь ирхылҵуа.

Быччаԥшь иацу хьы мрахәагоуп сара сзы,
Исҽахәмарлоит зынгьы сыҷкәынра саԥысуа…
Ҵәалашәарак снырт, саргәамҵуеит есқьынгьы,
Ҵәаныррроуп сцәа-сжьы иҭагьежьуа, сзырдысуа.

Быбла разқәа ирхылҵуа аԥхарра самоуп сытҟәаны,
Уамак исмырзоз шьҭа зынӡа иаргамоуп.
Исҵахуп сыгәтыха быстарц еиҟәшаны,
Аԥсҵазаарагь ус еиҳа иазгьамоуп.

Ҭаха снаҭом, уи сазхәыцуеит сара есҽены,
Илаша-лашоит сгәыҕра шәҭышны игәылҵуа.
Аҵх лашә ҳалган ҳаршәҭит уи ҳа ҳхаҭагьы,
Ҳакәша мыкәша ссируп, фԛыхаауп зегь ирхылҵуа.

АԥҲӘЫЗБЕИ АШӘҬҚӘЕИ

Ашьыжь шараз ашәҭқәа дрылан дыԥшаауа,
Лнацәкьарақәа иркылԥхон амрахәага.
Исҷахәмаруан игәыбзыҕуа, еилыԥхаауа,
Ла лхаҷсахьа гәыӄатцага.

Ԥшьаала иасуан уаӄа ԥшакгьы,
Ашәҭқәа ирылан еилыршәшәо.
Иацәымшәаҙо ҷьара хьҭакгьы,
Ирызҳауан иқашәқашәо.

Урҭ рҷаԥхьа снеин сангыла,
Маԛк ла лышьҭахьӄа днеихеит.
Даҷеа шәҭқәак зымѡа еидкыла,
Лара лышӄа инасырхеит.

...Сшьаҳаиҭхеит уа сахьгылаз,
Зынҙа идысҙеит са снапқәа.
Цгәеиқәатцәоума сымѡа испылаз,
Абас еицәыхьшәашәартә ҳагәқәа!

Амра ԥхон, шьыжьшәаԥшьгьы хытцуан,
Адәқәа шәҭын илашаҙа.
Сымѡахь сцон, сыгәгьы сҭахәыцуан,
Лара ашәҭқәа дрылан дыԥшаауа.

БЫСҞӘАҬ УАХАК

Исҭан иахак
Цәаныррак. Хаала
Иасуан ԥшак,
Уа ԥшьаала, ԥшьаала.

Ҳаицын иаха,
Уа ҳхала, ҳхала.
Ҳаицуп уаха,
Уа ҳҟьалеит, ҳҟьала.

...Быскҟәаҭ уахак,
Сааныжь са схала.
Изѡып цәаҳәак,
Цәаныррa хаала.

АԤСҬАЗААРА АХЬАЛАГО

Игәасҭеит иацы аҭкыс ишылашаз
Иахьа ла лхы-лҷы.
Ажәѡанаҷ апҵақәа еижәылон.
Еилыҵуан. Еиԥырҵуан.
Еилаҙѡон зынгьы.
Агаҷахь ацәқәырԥқәа жәылон,
Еиԥылон абахәгьы аҙгьы.
Урҵ рыхәаԥшра лакәын.

Ла лыблақәа ракәын,
Уажә ада

Асҟак иҟамлацт иразны,
Ажәада,
Иуарҳәоит ажәада,
Ажәала иузымҳәо. Мшаҽены...
Избада? Изаҳада?
Сгылоуп схьаақәа шьаҽены.

Раԥхьа данызбаз аҽены,
Лхахәы ԥшӡа шьқьыруа ихиаала,
Днеиуан дласны.
Сналыхәаԥшит. Гаҷала...
Иҭыԥраа ицон са сыгәгьы.
Ацәқәырԥқәа еихыҵуан, еихалон,
Аԥнышқәа хәмаруан ирхала,
Амрагьы ԥхон игәыкны.

Иҟоуп еснагь са сгәы аҟны,
Уи лсахьа, уи лцәаҩа.
Мшаҽенеиԥш илашоуп ла лхы-лҷы.
Лыблақәа ирхылҵуеит ԥхаррак,
Аразра, ацқьара еиҳарак.
Абарҭ зегь ургоит утҟәаны
Аԥсҭазаара агәеисра ахьалаго.
Нас... Зегь ҷыцла иалагоит.

АЛИНА ЖЬИБА
1988

***

Сҙамԥа иагәҙуаз ақәа рыцқәа
Шыхьшәашәаз здырит,
Сылаҕырҙ акәын ицаз...
Ахәрақәа иснуҵаз аныухроуп.
Аԥсҭазаара ԥсҭыхроуп
сымҳәарцаз,
Сааныжьны уанца.

***

Ҳаиԥыртцра аамҵа –
Амра аҵашәамҵаз
Ажәԥан амцаԥшь ацразшәа,
Ибылуан...
Ахаара инужьыз
Адгьыл иазкҙомызт,
Сара исызхаҙомызт.
Ашҵа ҵбаа иқәиаауаз ашәҵқәа
Срыхәҵакны
Сиуан.
Амра ҵашәаанҙа
Ҳгәыдеибакылар ауазҵгьы,
Ажәԥан иазнымкылаз ахаара сықәҵәо
Иҙыҵуан.

***

Нас уажәыгь иуҵахҙами сбара?
Ихьанҵазаргьы еиҕьми уааԥшыр!

Сара исылшоит уара уҭархара,
Аха ухәышәтәра сылшом, усхәыр...

Ҳара ҳаибашьра иамҵәеит ахгьы,
Ҳабџьар жьакцеит, ҳааԥсеит ҳхаҭақәа.
Аха ҳреигʒама, иҳаршәт ҳагәқәагьы,
Шьҭа еидкьыслеит ҳәа башоуп ҳнапқәа...

Ууанʒа улаԥш ансхьысуаз сарԥхон,
Нас издыруан ишҭаҵәҟьаз сыԥсы...
Мѡак ҳанеицаныз амра ҳхаԥхон,
Шьҭа ҳа ҳашьҭақәа арʒуеит асы.

***

Сѡыза, уабацеи?
Уабаҟоу?
Ақалақь уда иҭацәуп.
Бзиоуп, уцазааит сымбакәа...
Амала Аҟәа,
Излаугәаҕьи Аҟәа?
Аҟәа – ҳанасыԥ шкәакәа,
Бзиа узбо ҭыԥҳаҵас иузыԥшуп.
Иахьа афбатәи мшуп.
Сгәы уҭашуп...

***

Баша сыҟан сузыԥшны,
Сузыԥшын егьа унхаргьы.
Схәыцра, сгәыҕрақәа зегь шьны,
Ажәак уасҳәомызт, сгәы нхаргьы.
Жәѡанаҷ аеҵәқәа ʒыҵуеит,
Иҟалап, сҟазшьа сыԥсахзар..

Даҽазнык убжьы саҳарцаз,
Сара сҟынӡа уи ааӡарцаз,
Уаҳа изури, сцаауеит?

Нас мышкызны сгәы еиқәтәап,
Сыззыԥшыз уара усхаршҭны,
Сгәы еиқәҳәалан ԥхьаҟа сцап,
Ԥхьаҟа сцап разҟымԥак алхны.
Ԥытрак аамҭа цаны,
Ус, машәыршәа зны ҳаиқәшәаргьы,
Усымбошәа суывсны сцаргьы,
Ма усзымдырит ҳәа сҳәаргьы,
Уа иузычҳарым сбаны...

***

Ууаҟәымҭӡақәа исоуҳәоз ажәақәа
Схырымхит, схы рымгеит...
Аха рыԥхара неит сгәаҭанӡа,
Ажәԥан салан, сԥыруан.
Ақәа иарҿыхаз аԥсабарагьы,
Иаӡбалон ашәақәа,
Аҭак сазхәыцуамызт ишуҭатәу,
Сгәы раҳаҭны сӡырԥуан...

Ҳаицны ҳазнысуаз ари ақалақь
Амԥақәа, аблақәа
Уажә схала сшыҟоу рбар, сышныҟәауа,
Даара иԥьаршьошәа збоит.
Ашьшьыҳәа снеиуеит, сылаԥш кыдхало,
Апҟақәа срыхәаԥшуа.
Ууаҟәымҭӡакәа исоуҳәоз ажәақәа
Шьҭа гәаныла исҳәоит...

ДМИТРИ ГАБЕЛИА
1986

ААҧЫН СЫХШӘАЛЕИТ

Ааҧын хшәала,
Хшәала
Шәала,
Ааҧын ашәақәа сҳәауеит,

Ааҧын ҧшьала,
Ҧшьаала,
Хаала
Ақьышәқәа ргьамагьы збауеит...

Ааҧын шьала,
Шьала,
Дала
Сгәы насыҧда имыццакʒеит,

Бара была,
Сара сыла
Ааҧын ажәла канаҧсеит...

БЫЗШАЗ БИСАСУП

Аҧша
сқьышәқәа ирықәхәмаруеит,
Сыҭҟәа самоуп анцәахша...

Ажәҩан акәзар, исацлабуеит,
Ираҷәоуп ҳәа аԥша ахыԥша.

Атҳ ԥшьаала наѣ исаҩсуеит,
Аԥша саԥылоит сеилышша.
Уаха ҭынчрак еиласгахуеит,
Сахьагәылоу атҳ ша.

Сыкәа иҵалоит, сеимнадоит, –
Исылатҵәоит, Анцәа сзырша!..
Уатҵә ишаанӡа исҳәалоит –
Бызшаз бисасуп – Аԥша!

Ашацкыраз бҧаԥхьа стәахуеит, –
Сааигәа быѣаз сыхьѣәыршәа.
Гәыҕрак сыманы исҳәахуеит –
Ҳшеицу бдыруаз есымша!..

САҚӘНЫҲӘОИТ АМРА

Абҕьы сықәыпҫар сырҧыхо,
Иансыкәшо икәашауа,
Сызҵаарақәа аҵак нарыҵо,
Ашьашәыраҧы ииуа,

Агәыԥшаара ансышьцыло,
Аԥшқа ицәаҩа сшазыԥшуа,
Ажәҩан аԥҵақәагь анхыҵло,
Сгәыҕра амчхараз иашшуа,

Ашьац иатҵәа иацхәмарло,
Қәыпҧшра ҷыдак ҧырҧыруа,
Сацлар уатҵәы амра ангыло,
Амш ҿыцеиҧш слашауа,

Изҭахыда адацқәа рҿыхо,
Ҭлак ашәшьыраҿ абылра,
Бара быгага ахьсыцло,
Амра сақәныхәоит сара.

БЫШӘШЬЫРАҾЫ

сцәашьы
быморушәа
акалашәа быпхоит
исымбац ҧхаррак
быцны блашоит

бымцаҧшь иацу
сныхҳәара наӡоит
бӡыҭларгьы
иҿыцу
мцаҧшьла
билоит

снап иану
бшыбылуа
бымшра сҭынхоит
уаха амра бшаҩызоу
уатҵәгьы
агәра сгоит

сцәашьы
бышәшьыраҽы
стәарҭа ҟасҵоит
нас
ауапа нкаршәны
быхьыӡқәа сшьалоит

СЫМРАЗАР ИБДЫРУЕИ БАРА?!.

Иарбан жәѡану ба бызкыду,
Былашара збода, иҳәа?
Сара соума згәы зыцәтәыму,
Ззы блашода аҭыҧха?

Иарбан шәҭышу изыкәҭәоу быцха,
Бызтәу иарбан аҳҭынроу?
Сара сакәзар Аҟәа изнымхаз,
Сгәы иануруеит бышхароу.

Иарбан иаҵәоу сыбла ихшәала?
Сымразар ибдыруеи бара?!
Иеиҧьын сыхьыӡ бҳәар ашәала,
Усҟан сеигәырҧьон ббара.

Иарбан рашьу, ишкәакәоу, ицәышу,
Сааирц злабҭахыз бгара.
Ибхаршәу ибыкәнаго касышу?
Иреиҧьу бзалысхит сара!..

ҨЬАМБУЛ ИНҨЬГИА
1986

***

Бхы-бҽы –
аҙаҙа рыц,
Быччаԥшь –
ашәҭ апытымҵа.

***

Анасыԥ захьҙу
амреи амзеи уразҵаа –
зыхшара
ҟәына рыцқәан
аҵых иаҽаԥсоу.

***

Ажәѡан
алаҕырҙқәа
апытҟәыр
дырҽыхеит –
ааԥын.

***

Агәалашәарақәа...
Ашәҭыц еиԥшны ипытлоит,
аха афѡыхаа рхылҵуам.

***

Аҵх
еҵәала иҷеырбон –
еицырхытҵаанҙа рыԥсҟәа.

***

Игәылпытхьаз
ашәҭыц –
апытҟәыр иатцашьыцит.

***

Ашәаԥыцьаԥ
ргәы раԥысуеит –
ааԥын…
Ҭагалан -
ихызтуа ргәырԥа.

***

Атцх…
Иангәыргьо азытцәахуам –
аетцә ацәпытуеит.

***

Заҟа шәрацәоузеи
зыбла ҭыцьцьо
аетцәақәа?..
Қьаҕьариа бзиазаап
амза.

***

Апытҟәыр шыԥхыӡуаз
иазгәамҭаӡакәа
игәылнаршәаз ашәҭыц –
ччаԥшьны иаҿықәлеит.

АЛЬБИНА АНҚӘАБ
1989

***

Ишыхшәара иҟоу,
Ашәҭыц иаԥызоу,
Са сгәыԥшқара –
Са сгәыҕра...
Жәа ҟәандак,
Акәиц еиԥш,
Сгәаҵа инҵашәар,
Сгәаҷы зегьы арҷыхарын,
Сгәыҕрақәагь еиқәхарын.
Ҷымҭ са сгәыԥшқара,
Сыжьжьарын!
Ашәҭыц афԥыхаара,
Саҳарын!

***

Сгәыдкыл, сгәыдкыл, сыԥшалас сгәыдкыл,
Схәыцрақәа зегь уара иудкыл,
Суҳәоит, исмырбакәа зегьы сцәугарц...
Схы-сгәы иҵоу зегьы сызҵугарц!

Мап анакәха – сгәы ԥнажәоит,
Схәыцрақәагьы ажьеиԥш ишәоит...
Узқәымгәыҕуа ажәак сыҷшәоит,
Угәы иҵамшәакәа, – икашәоит...

Сгәыдкыл, сгәыдкыл, сыԥшалас сгәыдкыл,
Схәыцрақәа зегь уара иудкыл.

***

Атҵх иакәыршоу ахыза,
Етҵәа рыԥхла иқәтҵоуп.
Лашарак ажәѡан кыдырҷҷо,
Ҳаҟанатҵ агәы лашоит.
Пҵсы зхоу рыԥсҟәа анырхытҵлак,
Ажәѡан лашарак ацәкашәоит.
Хланҵы иахьлеиуа адгьылаҷ,
Ҷыц аԥстазаара аннатҵоит.

***

Сныҟәо сцоит,
Ашьац сырҷеуеит,
Сышьҭа аныстҵоит
Иԥшʒахоит.
Лаԥшык саʒоит,
Лаԥшык сарԥхоит!
Сышьҭа ухылар,
Уеиқәсырхоит!

***

Аԥша ҵәыҵәы,
Сʒамѡа анагәʒуа,
Ихьшәашәаʒа,
Ашьҭа аннатҵоит.

Уа иугәаҕьыз,
Иудыруаз ушақәʒуа!
Аԥша хага.
Сахьʒаны исыршәоит!..

***

Ԛ-дунеиктәи
Ҳатцх аҽы,
Уареи
Сареи
Ҳаицназеит...
Акылыԥшра иаҿыз аԥацхаҿы,
Амза ԥхашьан,
Аҽазеит.
Аетцәакәа атцх рҽаларз,
Адгьыл иакәшарцы рызбеит.
Алашьцараҿ сгәатца иҵаларц,
Зҽызшьуаз уажәа
Еиқәсырхеит!..
Атцх лашьцараҿы,
Уареи
Сареи
Ҳаизынхеит!..

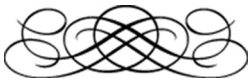

АБЗАГӘ АҨАЛҬЬБА
1992

АНАЦӘКЬАРАҚӘА РНЫҨӘАРА

Ԥшаҳәамызт, мап, ҧәарамызт,
Изҷыз баша ныҧәарамызт,
Еибаԥшааува аҽызеи-аҽызеи,
Ирыҷәныҧәон ахчҟәеи, ахызеи...

Иара инацәкьарақәа, лара лтәҟәа,
Изшәаызҵахьоу ахьтәы шәҵатәҟәа...

Аҵых ҽнагьежьуа руада,
Аҷымҭра ашьҭыбжь заҳауада?
Рԥьышә мцақәа, рыхцә аԥхьаҳәара,
Уаҳа изауада рыгәшәа агәаҳәара?

Иара инацәкьарақәа, лара лтәҟәа,
Изшәаызҵахьоу ахьтәы шәҵатәҟәа...

Амзеи, аеҵәаҟәеи ҷымҭкәа,
Рымаӡа аргама ихымткәа,
Ирзыԥшуеит еиҽызшо лахьынҵак,
Еицназго ашарахь напынҵак...

Иара инацәкьарақәа, лара лтәҟәа,
Изшәаызҵахьоу ахьтәы шәҵатәҟәа.

АЕҬӘ ԥХЬАЗАҨ

Лбарҧантә аҳауа ахьгәыку,
Дыкәгылан илыԥхьаҙон ишеибакәу,
Аеҧә-ҳәынҧәрақәа ажәҩанаҷ иарку...

Акы...Ҩба...Хԥа, деилахәон,
Деиҧалагон дхымҧкәа аҧых ахышә...
Ажәҩан-ҙмыжь аеҧә хыхәхәон,
Шәкы, ҩышә ирыцылҧон хышә...

Ныҳәакеиԥш аеҧә ԥхьаҙара лшьон,
Аеҧә реиԥш лгәыҕракәа еиллыршәшәон...
Лыбжьы аҧыгараҧәҟьа дыԥхашьон,
Аҧых ашьыжь аанарԥшыр ҳәа дшәон...

Ҳаибамдыркәа гәыҕракәак лаҳҧон,
Саргьы ауха аеҧә ԥхьаҙара сҧон,
Ларгьы рыгәҧа далак исыԥхьаҙон.

АԤХЫЗ БШАЛАЗ...

Бҧахәхәа аԥхыҙ бшалаз,
Иаакәлеит аԥшаҕьы...
Аҧлакәа изжәылоз,
Ирҷышәшәон рыбҕьы...

Нас бԥенԥьыр инасын,
Ачараҳәа иаанартит...
Цәымҧхаа иалаз быҧрысын,
Уи абжьы баанарԥшит...

Биарҭагьы бнықәтәеит,
Аԥшаҕьы бацәшәаны...
Ус бҕьык бзаанагеит,
Ахы-аԥсы ахшәаны...

Бнапы ԥшқа неиҵыхны,
Еиқәырха уи абҕьы...
Идыр, иагәылоуп иԥсы –
Абзагә Ҟалҕьы!..

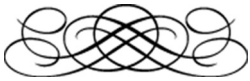

ЕСМА ҬОДУА
1987

СГӘЫ УҬАЛ ИАҴӘА БҒЬНЫ

Дунеик агәҭаны,
Сышәҭит сыҵланы.
Амахәқәа сырхьыссы,
Сырҽалт иаҵәа бҕьны.

Зы-цқьак саԥнуп,
Сыԥсы адацқәа зкыу.
Арҩаш ашәа сҳәоит,
Сгәы аҳәынҵәарақәа ԥсыртлоит.

Ԥша-ласны унаҽалан,
Амахәқәа унрылс,
Аҵла-шәҭ инагәылганы,
Сгәы уҭал иаҵәа бҕьны.

ГӘЫЛА-ԤСЫЛА ҲАИДУП

Абырлаш саркьа иалху
Ауахәама ҳаргылт,
Агәаҳәарақәа ирылху
Ҳагәқәа уаҟа еиԥылт.

Аҙыхь ԥшьа уа илеиуа,
Ҳуахәама аԥсы аханаҵоит,

Уи аҭзамцқәа рцәажәо,
Ҳаԥсқәа еиланаҵоит.

Ҳматанеиуа Анцәа ҳиашьапкуеит,
Ҳгәаҷы ацәашьқәа аркуп.
Ҳуахәама ашәахәа лаша ѡналахьеит,
Гәыла-ԥсыла ҳаидуп.

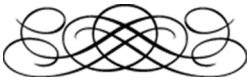

АЛХАС ҚАҧШЬ
1992

***

Аҧша ҟәанда
ҧшьаала
иасуеит ихааны.
Са сангылоуп амҩа,
бцәаара сазыҧшны.
Ус бынсывсыр
ачча
бҷықәшәа бналацәҟәны,
Быблақәагь
гызмалрак рыхҵаны,
Ирҵахушәа урҵ срыхҧшылар
иааигәаны...
Аҵәа кәампҵа аныҟало
иҟаҧшьны,
Ҳаицаҧылап ҳанасыҧ
шаны.

***

Снышь хәыч са сақәтәоуп,
ашьшьыҳәа иҙсауа.
Аҧрақәа шкәакәоуп,
аарла иҵысуа.

Ихьшәашәаз уажә амза
аҵх ҧшҙа аҵәцазар,
Имгылашеи амра,
ба быҧрақәа ааигәазар...

АХҚӘА

Ашәҟәы аиқәыршәаҽцәа рҟынтә 3
Дырмит Гәлиа
Бызбоит, бызбоит… 5
«Маахыр еиԥшуп быблақәа…» 6
«Хахәы рҳәы аԥҳәызба…» 6
Аԥҳәызба илышьҭоу ачкәын иахь 6
Арԥызбеи аԥҳәызбеи рышәҟәы
(Апоема аазыркьаҽны) 7
Иуа Коҭониа
Абаҭаа Беслан 11
Леуарса Кәыҵниа
«О, бара, убра инеиуа!..» 18
«Ба баныччоз бааигәа стәан…» 18
«Оҳ, ԥыҵк сықәгьы, знык бызбанда…» 19
«Са саныҟаз, о, баргьы…» 19
Леонти Лабахәуа
«Балга, ибхаҵа бкасы…» 21
«Дышԥассиру, унан, шьыри!..» 21
Қьаазым Агәмаа
Бзиа бзызбо абри азами 22
Ашәҭыц 23
Шалуа Ҵәыцьба
«Дырҽегьых бзиа иубаша дҟалоит…» 24
Бысзымхәыцлан 25

Баграт Шьынқәба
Кофҭа шкәакәа 26
Раида гәышьа сҳәоит… 27
«Иауит ақәа кыдҭәан…» 28
«Ақәа кыдҭәоит, аҭра ԥжәазшәа…» 29
«Чмазара цәгьак сылаҷеит…» 30
Иван Ҭарба
«Ус бымхәыцлан сымыш, сылашара…» 32
«Сара сзыҳәан акәзам быбла зыччо,…» 33
«Иахьоуп данызба уи аԥҳәызба ҷыц…» 33
Бара быда сцом аҟәаҟа 34
Ашәа 35
«Баргьы быцәом, саргьы сыцәом…» 36
Ажь анҷала аҙахәа… 36
Ҷиҷико Џьонуа
Быԥшҙара 38
Аҩынаҳа 38
Ԥшьаала-ԥшьаала! 39
Ахәрашәа 40
«Ашьыжь амҩан банысԥыло…» 41
«Уи слеилаҳаит зегь раԥхьаҙа…» 41
Алықьса Џьонуа
Амза 42
Саргьы бысгәаԥхоит 43
«Бысзыԥшыз» 43
Бсыдгыланаҭ… 44
Ашьыжь ҙаҙа… 45
Бгәы базҭаар 46
Алықьса Лашәриа
«Ех, сыхаара, са сыхаара…» 47
«Аҭх аҷеиҩнашан иаанықәло агәы…» 47
«Апенџьыр ааигәа снеи-ҩеиуеит…» 48
«Сгәы бақәшәеит, сгәы балнахт…» 48

«Сыцәап сҳәар – сзыцәом…» 49
Ашәа 50
Кәымф Ломиа
«Аԥхын ниаст, амшқәа еиҭашәеит…» 51
«Иҟам абзиабара ақәра…» 51
«Схы сыхьуеит, сгәы бзиам…» 51
Алирикатә куплетқәа 52
Шамил Бганба
Сакьеи шакьеи 53
Қьыршьал Чачхалиа
Исхароузеи 55
Исзымгәаҕьит 56
«Лыччаԥшь аашуеит…» 56
«Бзиала ҳәа басҳәеит саныбԥырҵуаз…» 57
Сыԥхыӡ 57
Сшыза лахь 58
Гьаргь Гублиа
Бысзыԥшыз 60
«Ааԥын амра сгәы иҭаԥхоит…» 61
Са сбыкәыхшоуп 62
Аԥҳәызба лашәа 63
«Сгәырҕьара сзынкылом лхала данысԥыло…» 64
Сыла бабом… 64
Нели Ҷарԥҳа
Ан лыгәҭыхеи аԥҳа лыгәҭыхеи 66
Аҭыԥҳа лбацәа 66
Сымала соуп… 67
Уара сара 69
Усцәымшәан ахаан… 69
Сара иуасҳәон… 70
Иҟам, иҟам… 72
Анатоли Аҧьынҧьал
«Ҩаԥхьа иҭәыхит амза…» 74

«Сара скәасқьаҿ ахала иазҳаит аҙахәа…» 74
«Аԥсыԥ еиԥш абзиабара ласын, иласҙан…» 75
«Аԥенԥьыр аҟынтәи бааԥшлоит…» 75
«Жәаха иаалырҟьан ишәҭит абгыҙра…» 76
Амза иахызбалт бхаҿсахьа 76
Владимир Анқәаб
«Бхы-бҿы агәылԥхаауа бхахәеиларҳә…» 78
«Гәилшәа игәыкуп…» 78
«Саҭабымҵан, сбыҳәоит, саҭабымҵан…» 78
«Ашҳам сылоуп, ашҳам…» 79
«Дабаҟоу сыззыԥшу, дабаҟоу?..» 79
«Изурызеи, сабацари…» 79
«Зегь акоуп иахьоу, уахоу…» 80
Кәасҵа Герхелиа
Уаридада 82
Бцеит бара… 84
Алықьса Гогәуа
«Бабацои ас шаанҙа…» 86
Платон Бебиа
Аҭаца 87
Адыргантҵыхәа 88
Аҭак 89
Аҩынаҳа 91
Изури, бзиа бызбоит 92
Ажьа шкәакәа 93
Мушьни Лашәриа
Ах, шьыри… 95
Анасыԥ азы ашәа 96
Аҵыхәтәантәи агәыҙра 96
Жанна 98
«Аматҵ буан убри ауха ачараҿ…» 99
«Пшак са сышҟа ҕәҕәала иасит…» 101
«Аимхәыц быстоит, бырлаш лыхыуп…» 102

Шамил Ԥлиа
«Бнапы ћәымшәышә са иаыскыу…» 104
«Ҽнак бызбеит ҳәа сбеилаҳазар…» 104
Аʒиас 104
Борис Гәыргәлиа
«Ссирк са сышћа дымԥахытцит…» 106
«Мшәан дабацеи, ас сышԥалжьеи?..» 106
Сымш аԥҳәызба 107
Срыцәғьычит быблақәа 107
«Уатцәы иласҳәап ҳәа, сышьҭалеит…» 108
«Ҭынч сантәоу, мамзаргь сангылоу…» 108
«Сымш, ћазшьала…» 108
«Уажәымзар…» 109
Мушьни Мқаииа
«Ашәах еиԥш инагәылхәраан алашьцара…» 110
«Уахатәи амза аԥшра сылшозар…» 110
«Шьха ԥшʒак инахаԥхеит ашәахәа…» 111
Мышкызны 111
Бара быблақәа 112
Анымераҳ 113
Сарион Ҭаркьыл
Абзиабара 115
Сынасыԥ 115
Азԥшра 117
«Бызшәала ҳзеилибамкааит ҳара…» 118
Ашәтқәа 118
Ашамҭаз 119
Анасыԥ 120
Терент Ҷаниа
Сылашара 122
Ашәтқәа рхала ибарҳәап 123
Бара быда 123
Уаҳа умаан ҳәа сабҳәеит… 124

«Ииатцәаҙа аҙыжь иаԥызоуп…» 126
Витали Амаршьан
Алаф 127
«Пҳәызба еинаалак са дыздыруеит…» 127
«Ба быҙԍабуп…» 128
Аԥкәын илаф ашәа 129
Исгәалашәоит… 129
Владимир Аҵнариа
Аԥҳәызба шана 131
Абзиабара 132
Абри аԥҳәызба 133
«Ахьтәы салам дәықәызцо ҳамԍас…» 134
«Сыблақәа хагахеит. Амца рхыҳәҳәыла…» 135
«Еицәажәон снацәкьарақәеи…» 136
Ацыпцәаха 137
Таиф Аԥьба
Амза зхалаз 138
Аҷандараҟа 139
Ацәыкәбар хәыҷ 141
Сбыҳәон… 141
«Амԥахәасҵеи амза иҭәуи…» 142
Ацәашьы 143
Лани лаби шәлықәгәырґьа 144
Илиа Лашәриа
Еиґьу-еицәоу еилыбкаарц 145
«Абзиабара амцабз…» 145
Мԥа дук аҷы бара бцәыртцра 146
Џьума Аҳәба
«Сразҟы, сразҟы сылахәмаруеит…» 148
Џьамал Абыгба
Диасыхт 149
Ибаҳа 149
Ибзиоуп бҳәар 149

Еицныҟәом 150
Бара была 150
Валери Дауҭиа
Сыблеиқәара 151
«Сасра сахьыҟаз ргәылара…» 152
Владимир Ахьиба
Жәаҩаҩык… 153
Ааԥынтәи ашәа 154
Шьыри, шьыри… 155
Мирод иԥшәма данлеигәыргьоз 157
Ииҳәоз алаф 157
«Амра адгьыл иқәлашоит…» 157
Геннади Аламиа
«Аҟама аҭра ишҭыҵуеиԥш…» 158
Аиаҵәара 158
«Дышԥаласыз!..» 159
Лареи, Адгьыли, Амшыни 160
Сгәы закәу 161
«…Иамаҳам…» 162
Рушьбеи Смыр
«Амза аҭәымҭоуп, ашәҭ аптымҭоуп…» 163
Аԥҳәызба 164
«Иашоит, иашоит адәы аԥхара…» 164
«Аеҵә рыбла ҭацырцырқәа…» 165
«Сгәы бԥырҵит адгьыл амра шаԥырҵуеиԥш…» 167
Рауль Лашәриа
«Ааԥын блахкыга афҩы-хаа…» 168
Алаф 169
Аԥҳәызба калмаҳа 169
«Аԥьар брылкьны хазы бгылан…» 170
Арыҩҭаҟа 171
«Хҩыԥьагь ҳмыжь ҵаулак хҭалан…» 172
«Бабаҟаз уажәраанҳа…» 173

Радион Ҵәыцьба
«Бара бхатца билҵхьеит…» 174
«Ҳаигәылацәан, ҳарҵ есышьыжь…» 175
Заур Кәарҷиа
Исаҳауеит быбжьы 176
«Амҩа сықәуп…» 177
Бабаҟоу? 177
«Сара сбышьҵоуп, сбышьҵоуп сбышьҵа…» 178
«Акыр ҵуеит ааигәа ҳаицыҟам…» 179
Абла ссирқәа 180
«Уажәааигәа дсықәшәеит, сгәы сҽанҙамкәа…» 180
Владимир Занҵариа
Шьалҵас, аҵых набыкәыршан… 182
«Сара агәилқәа сырзышәаҳәом шьҭа…» 184
«Абзиабара… ауаҩы… аԥсабара…» 185
Аԥхыҙаҷеиԥш – лашарак 186
«Быбла қаруақәа ирхылап…» 187
Иасон Ҷьапуа
«Уажәраанҙа сабаԥшуаз, ахәыцра сагама…» 189
«Ахаҳәқәа аԥыражь иркыз аҙкыра…» 190
«Уахынлан. Амза аҙамҩа каҷын…» 190
«Са сбызгәаҟуа ба санбышьҭаз…» 191
«Ахәыцрақәа сыкәшан сышьҭыхны…» 191
«Сыргама?…» 191
Борис Зарданиа
«Аҵх зегь тҟәаны иагеит**…»** 192
Бацкаҷҷошәа амрахәага 192
Енвер Ажьиба
«Аԥҳәызба хаҷымра…» 193
Раԥхьатәи абзиабара 193
Урҭ быблақәа 194
Умццакын бҳәеит 195
«Быкәа сызҵалом, аԥҳәызба…» 196

Белла Барцыц
Ааигәа ачараҽы… 197
«Ублақәа санырхыԥшыла…» 197
«Уахак сара ашәақәа срызхом…» 198
«Ақәа, ааԥынтәи ақәа…» 198
«Сыбла ухыҵуам, уақәтәан ҽеихәак…» 198
Даур Занҭариа
Сышә аҙә дасит… 200
«Ааԥын ыҟан, аха уигьы сзымхьчеит…» 201
Бзиа бызбоит 202
Гунда Сақаниа
Сузыԥшҙом 203
Аҙышра ашәа 203
«Сқьышәқәа дрыгәҙуан анцәахша…» 204
«Агәмыркатыл ҟаԥшьқәа…» 205
«Ажәҩан амшын ианыԥшылоит…» 205
«Ажәытә абзиабара ҽакын…» 206
Лиолиа Тәанба
«Суада ахышә икылыԥхо…» 208
«Са сзы иҟам даҽеа баҳчак…» 208
«Исыздыруам умаҙа…» 208
«Асы шкәакәа…» 210
Виачеслав Ҷыҭанаа
Азхьаара 211
«Аҙиас абжьы иагхар, аҙиас абжьы цар…» 211
«Абна еиужь аҿықәахь…» 212
«Сбыҳәоит маҷк быспҽеиԥш…» 213
Бара боуп изгәалашәо 214
Валентин Кәаҕәаниа
«Аҵых…» 215
«Схырхыр ҳәа сшәоит…» 216
Ҳаибабаанҙа 216
Амшын лакә 217

Валери Касланҙиа
Шьҭа уатҷәынҙа 219
Ақьаад бгьыц иантҷаз 219
Аԥхын ԥсшьараз 220
Знымзар зны… 220
Аԥсуа ԥҳәызба 221
«Сышнеиуаз…» 222
Мацәыс еимкьарак 222
Ԛ-сахьак 223
«Исараҙа, уи дхәыцуп, исараҙа…» 224
Анатоли Лагәлаа
Былахь еиқәыбымҷан… 224
Сыча 225
«Аблақәа исыхәаԥшуа, аблақәа исыхәаԥшуа…» 225
«Ҳаиԥыртҷып, еибаҳамҳәап уаҳа акагьы…» 226
Зураб Џьапуа
«Бла иазгәамҭаз ацәацәашь еиԥш…» 227
«Сҷәа-ҟаԥшь хәыч, сыԥшқа…» 228
«Аҷх еиқәара бшәысҷеит…» 230
Виктор Кәакәасқьыр
«Бхы-быԥсоуп исзымхо…» 231
«Бгәалашәара сыкәыршоуп хызаҷас…» 231
«Сбаҳчаҿ сышәҭқәа сырхашҭит…» 232
«Ақыҭа сыԥшатлакәны салан…» 233
Ԛ-ажәак 233
Игор Хәарцкиа
«Исхашҭуам, исхашҭуам, ихьшәашәаҙа…» 235
Еҭери Адлеиба
Ибырлашу аҷхқәа 236
Инна Ҳаԥьымба
«Аҙы дыру…» 237
«Аҙыхь еиԥш…» 237
«Адунеи анҭыҷ…» 238

«Уца, уца…» 238
«Аҳыхь хәыҷ иаҷыхәаз…» 239
«Асаркьа аԥеыхақәа еидкылан…» 240
Гәында Кәыҵниа
«Аҳҕабцәа неиуеит рқәыԥшра рхьыҳәҳәы…» 241
«Жәа-шьаҷак рыла саԥхьаҟа угылан…» 242
«Ушысгәалашәоз сгәалашәеит, усгәылахеит…» 242
«Ушьапқәа рныргыло сшьапышьҭақәа…» 243
«Азхара ианҵәыуалакь ақәа…» 243
«Уҟам ҳәа сарҳәеит…» 244
«Сыцәоуп…» 244
Вахтанг Аԥхазоу
«Ааԥынтәи ашәҭ ҟаԥшь, ашәҭра зҿазызкуа…» 246
«Бабаҟоу, бабану, бызҿузеи?..» 246
«Ахышә аҷы бгылоуп…» 247
«Бара была сбылхьеит…» 249
Быбжьы 249
«Ибхырҟьа сымцеи, схынҳәуам ҳәа…» 250
«Бааныжьны…» 250
Екатерина Бебиа
Сыбзиабареи сареи ҳаиԥыртҵра 252
Уара уансыцу 253
Убзиабара 253
«Иҟамлозеи са сдунеиаҷ уа усымбар…» 254
Светлана Ладариа
«Ақәа цәажәоит адәахьы…» 255
«Бара быда сзынхом сара уаҳа…» 255
«Сара иахьа аеҵәа сыҟәшәоит…» 256
Анатоли Алҵеиба
Насыԥк сарԥхоит 258
Бара быда 259
Аԥҳәызба, иацы исызгәыкуаз 260
«Бцеит ашьшьыҳәа…» 261

«Ус гәаныла бсахьа ҭысхит…» 262
Нугзар Логәуа
«Ҳаицын ари абжьарак…» 263
«Раҙын заҙа ҳҷықәыҳәхә…» 264
«Быҵехыбтит баша…» 264
Заира Ҭҳаиҵыкә
«Узбарцаз, субарцаз…» 265
«Блақәак лашәхеит…» 265
«Сара абзиабара схәыцит…» 266
Знызаҵәыкоуп 266
«Амца мцала идырцәоит…» 267
«Улаԥш схарахеит иахьак…» 267
Еиҵах 268
Саида Делба
«Сара уара уцкьара сыжәлоит…» 270
«Сара ухьҙ сҳәар, ухьҙ шысҳәаз…» 271
«Убзиабара сгәыҵакуп…» 272
«Ашьхақәа рықәцәа, нас тыша ҵа змам…» 272
«Аҙхыҵеа сгәы иҵатәон…» 273
«Сныҳәан иҷысхуан уԥсы…» 273
Сергеи Агындиа
«Бызаҵәра салахеит…» 274
Абла цкьақәа 275
Схәыцуан, бысхашҭит ҳәа бара 276
Мышкызны 277
Бара бхы бѡаха 277
Аркади Кархалаа
«Пҳәызбак сара даара дысгәаԥхон…» 279
Уаҵәынҙа 280
Ииаз даҵеаҙәын 280
Хьыбла 281
Алхас Чхамалиа
Абзиабара ашьҭақәа 282

Быччаԥшь мрахәагоуп 283
Аԥхәызбеи ашәҭқәеи 284
Быскәаҵ уахак 285
Аԥсҭазаара ахьалаго 285
Алина Жьиба
«Сзамҩа иагәзуаз ақәа рыцқәа…» 287
«Хаиԥырҵра аамҭа…» 287
«Нас уажәыгь иуҭахзами сбара?..» 287
«Сҩыза, уабацеи?..» 288
«Баша сыԥан сузыԥшны…» 288
«Уааԥәымҵзақәа исоуҳәоз ажәақәа…» 289
Дмитри Габелиа
Ааԥын сыхшәалеит 290
Бызшаз бисасуп 290
Сақәныҳәоит амра 291
Бышәшьыраҷы 292
Сымразар ибдыруеи бара?!. 293
Ԥьамбул Инԥьгиа
«Бхы-бҷы…» 294
«Анасып захьзу…» 294
«Ажәҩан…» 294
«Агәалашәарақәа…» 294
«Аҵх…» 294
«Игәылпытхьаз…» 295
«Ашәаԥыԥьаԥ…» 295
«Аҵх…» 295
«Заԥа шәрацәоузеи…» 295
«Апытԥәыр шыԥхызуаз…» 295
Альбина Анԥаб
«Ишыхшәара иԥоу…» 296
«Сгәыдкыл, сгәыдкыл, сыԥшалас сгәыдкыл…» 296
«Аҵх иакәыршоу ахыза…» 297
«Сныԥәо сцоит…» 297

«Аԥша ҭәыҵәы…» 297
«Ԛ-дунеиктәи…» 298
Абзагә Аҟалҧьба
Анаџәкьарақәа рныҟәара 299
Аеҵә ԥхьаҙаԛ 300
Аԥхыҙ бшалаз… 300
Есма Ҭодуа
Сгәы уҭал иаҵәа бҕьны 302
Гәыла-ԥсыла ҳаидуп 302
Алхас Қаԥшь
«Аԥша ҟәанда…» 304
«Снышь хәыҷ са сақәтәоуп…» 304

БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ, БЗИА БЫЗБОИТ...

абзиабаратә жәеинраалақәа

ЛЮБЛЮ, ЛЮБЛЮ, ЛЮБЛЮ ТЕБЯ...

стихи о любви

на абхазском языке

Аредактор *А. Лагәлаа*
Акорректор *Н. Шьаматаа*
Асахьаҭыхҳы *А. Лабахәуа*
Компиутерла еиқәлыршәеит *Н. Картозиа*

Аформат 84х108 $^{1}/_{32}$. Атираж 300.
Иҟаҵә. акь. бҕь. 10.
Инықәыр. акь. бҕь. 16,8.
Аҽаҵапҟа №